

Konjunkturläget

Juni 2001

Utgiven av
Konjunkturinstitutet
Stockholm 2001

Konjunkturinstitutet (KI) grundades 1937. Institutet är ett utrednings- och forskningsorgan vars främsta uppgifter är att följa och analysera den ekonomiska utvecklingen, att utarbeta prognoser för den svenska ekonomin och att bedriva forskning i anslutning härtill. Konjunkturinstitutet är en myndighet under Finansdepartementet och finansieras till största delen med statsanslag. KI har liksom andra myndigheter en självständig ställning och svarar själv för de bedömningar som redovisas.

Konjunkturläget som publiceras i mars, juni, augusti och november innehåller analyser och prognoser över den svenska ekonomin och en genomgång av det internationella läget. Till Konjunkturläget hör också *Analysunderlag*, ett omfattande tabellmaterial som utkommer i mars, augusti och november. *The Swedish Economy* och *Statistical Appendix* innehåller en översättning till engelska av Konjunkturläget respektive *Analysunderlag*.

I serierna *Arbetspapper* och *KI-dokument* publiceras uppsatser rörande bl.a. metodfrågor och utvärdering av statistik i anknytning till konjunkturbedömning. Forskningsresultat från Konjunkturinstitutet publiceras i serien *Working Paper*. Av dessa publiceras vissa i internationella vetenskapliga tidskrifter och utges då på nytt under beteckningen Reprints. Rapporter i båda dessa serier kan beställas, utan kostnad. Titlar i dessa serier finns dokumenterade på hemsidan och kan beställas utan kostnad.

Konjunkturinstitutet
Kungsgatan 12-14
Box 3116
SE-103 62 Stockholm
Telefon: 08-453 59 00, Telefax: 08-453 59 80
E-post: ki@konj.se, Hemsida: www.konj.se

ISSN 0023-3463
ISBN 91-89226-24-0

Förord

I Konjunkturläget juni 2001 presenteras en konjunkturprognos för åren 2001 till 2003. I ett särskilt avsnitt jämförs prognosen med den bedömning som presenterades i mars 2001.

Arbetet med Konjunkturläget har letts av prognoschef Hans Lindberg. Beräkningarna avslutades den 13 juni 2001.

Ingemar Hansson
Generaldirektör

Sammanfattning

Tillväxten i den svenska ekonomin har bromsat upp till följd av den vikande internationella konjunkturen och avmattningen i hushållens konsumtion. Det mesta pekar nu mot att BNP-tillväxten inte blir högre än 2 procent i år. På längre sikt är dock tillväxtutsikterna fortfarande gynnsamma. Förutsatt att konjunkturen i USA snart förbättras och att de svenska hushållens konsumtion tar fart under hösten bedöms BNP-tillväxten uppgå till 3,1 procent 2002 och 2,6 procent 2003. Utvecklingen är dock svårbedömd. Om exporten och konsumtionen inte vänder uppåt snart kommer BNP att utvecklas svagare. Inkommande statistik måste därför följas upp noggrant. En av de första kontrollstationerna kommer att bli institutets Konjunkturbarometer som publiceras den 26 juli.

Tabell 1 Valda indikatorer

Årlig procentuell förändring respektive procent

	1999	2000	2001	2002	2003
BNP till marknadspris	4,1	3,6	2,0	3,1	2,6
Bytesbalans ¹	3,7	2,9	2,1	2,1	2,3
Sysselsättningsgrad ²	75,9	77,2	78,3	78,6	78,8
Öppen arbetslöshet ³	5,6	4,7	4,1	3,7	3,5
Timlön ⁴	3,4	3,8	4,0	4,0	4,2
Produktivitet i näringslivet ⁵	2,6	2,4	0,9	3,4	2,5
KPI, dec-dec	1,2	1,4	2,5	1,9	2,0
UND1X, dec-dec	1,9	1,3	2,5	1,7	1,5
Offentligt finansiellt sparande ⁶	1,7	4,1	3,8	2,6	3,6
Reporänta ⁷	3,35	4,00	4,00	4,25	4,50
5-årig statsobligationsränta ⁷	4,5	5,2	4,5	4,9	5,2
TCW-index ⁷	124,4	128,0	131,2	126,5	122,0

¹ Riksbankens definition. I procent av BNP.

² Reguljär sysselsättning i procent av befolkningen, 20-64 år.

³ I procent av arbetskraften.

⁴ Enligt förtjänststatistiken.

⁵ Exkl. finans- och fastighetsverksamheten.

⁶ I procent av BNP.

⁷ Vid årets slut.

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Arbetsmarknadsstyrelsen.

De senaste årens starka sysselsättningsökning fortsatte under våren. Sysselsättningen stiger i kommunerna och den privata tjänstesektorn men sjunker inom industrin. Den vikande efterfrågeutvecklingen är nu på väg att spridas till arbetsmarknaden. Sysselsättningen bedöms plana ut under resten av året och inom industrin kommer sysselsättningen att sjunka ytterligare. Efterfrågan i ekonomin tar fart under hösten och nästa år kommer sysselsättningen åter att öka men i en långsammare takt. Ungefär 4,14 miljoner personer

i åldern 20-64 år bedöms vara reguljärt sysselsatta 2003, vilket motsvarar en sysselsättningsgrad på 78,8 procent. Det återstår därmed en sysselsättningsökning på ca 70 000 personer för att nå regeringens mål att 80 procent av befolkningen mellan 20 till 64 år ska vara reguljärt sysselsatta 2004. Det blir dock svårt att nå sysselsättningsmålet 2004 till följd av en hög andel förtidspensionärer, långvarigt sjuka och studerande, trots att arbetskraftsdeltagandet nu ökar oväntat snabbt bland de studerande. Om sysselsättningsmålet ska nås måste arbetslösheten sjunka mer påtagligt utan att löneökningarna tar fart. Det kan också behövas åtgärder som minskar antalet långvarigt sjuka och de förtida pensionsavgångarna.

Den snabba prisutvecklingen i år är delvis ett resultat av det stigande resursutnyttjandet. Konjunkturinstitutets samlade bedömning är dock att det fortfarande i någon mån finns lediga resurser i ekonomin som kan tas i anspråk utan att pris- och löneökningarna tar fart. Det finns flera tecken i den riktningen. De löneavtal som slutits under vintern indikerar löneökningar som är förenliga med Riksbankens inflationsmål. Bristen på arbetskraft fortsätter att minska och matchningsprocessen mellan arbetssökande och lediga jobb tycks fungera förhållandevis väl.

Reporäntan höjdes i december förra året till 4,00 procent. Efterfrågan växer nu långsammare och resursutnyttjandet har planat ut. Inflationen är visserligen en bit högre än Riksbankens inflationsmål, men inflationsutsikterna på ett till två års sikt är fortfarande dämpade förutsatt att kronan börjar förstärkas. Reporäntan bedöms därför vara oförändrad tills vidare. Under 2002-2003 växer efterfrågan snabbare än den potentiella produktionen som beräknas öka med ca 2,5 procent per år. Arbetsmarknad blir stramare och den öppna arbetslösheten sjunker till 3,5 procent 2003, vilket beräknas vara lägre än vad som är hållbart på sikt. Det höga och stigande resursutnyttjandet leder till ett starkare inflationstryck i form av växande vinstmarginaler och en tilltagande löneglidning. Riksbanken bedöms därför höja reporäntan till 4,25 procent hösten 2002 och till 4,50 procent 2003. Inflationutsikterna är dock svårbedömda. En svagare kronkurs och därmed högre importprisökningar än beräknat skulle kunna motivera en tidigare höjning av reporäntan. Å andra sidan kan det dröja innan efterfrågan tar fart, vilket i viss mån balanserar riskbilden.

Enligt regeringens budgetmål ska de offentliga finanserna visa ett överskott på motsvarande 2 procent av BNP i genomsnitt över en konjunkturcykel, vilket tillåter variationer beroende på konjunkturläget. Med hänsyn till avmattningen i konjunkturen finns ett visst utrymme för skattesänkningar 2002 utan nackdelar ur konjunkturpolitisk synvinkel och utan att det konjunkturrensade s.k. strukturella sparandet skulle bli lägre än 2 procent. Regeringen kommer i höstens

budgetproposition att bedöma möjligheten att nästa år kompensera hushållen för ytterligare en fjärdedel av egenavgiften till pensionssystemet. Utgångspunkten för prognosen är att denna kompensation genomförs, vilket tillsammans med en justering av skiktgränserna för statlig inkomstskatt minskar statens inkomster med 13 miljarder kronor. Mot den bakgrunden väntas sparandet i den offentliga sektorn uppgå till 2,6 procent av BNP 2002 och 3,6 procent 2003. Överskotten utöver målen beräknas därmed uppgå till 13 miljarder kronor 2002 och 39 miljarder kronor 2003, vilket är lämpligt med hänsyn till den osäkerhet som finns i bedömningen av resursutnyttjandet och de offentliga finanserna.

De statliga utgifterna begränsas av de s.k. utgiftstaken som årligen läggs fast av riksdagen. Den oväntat höga inflationen i år tillsammans med en högre arbetslöshet än beräknat kommer troligen att innebära att de takbegränsade utgifterna riskerar att överskrida utgiftstaket för 2002. Överslagsmässiga beräkningar visar att det kan bli nödvändigt att sänka utgifterna med ca 5 miljarder kronor.

En bärande tanke med det nya pensionssystemet är att pensionerna ska öka mer vid hög än vid låg tillväxt. De senaste årens höga tillväxt kommer nu att ge utdelning till pensionärerna. I det gamla systemet skulle ATP-pensionerna ha räknats upp med 3,8 procent mellan 2001 och 2003. Med det nya regelsystemet bedöms pensionerna öka med 5,3 procent.

Innehåll

Konjunkturprognos.....	11
Internationell ekonomi.....	13
Finansiell ekonomi.....	21
Efterfrågan och produktion i svensk ekonomi.....	27
Arbetsmarknad, pris- och lönebildning.....	45
Offentliga finanser.....	59
Prognosjämförelse.....	71
Fördjupning och faktaruta	
Hushållens förmögensutveckling och dess effekt på konsumtionen.....	31

Konjunkturprognos

2001-2003

Internationell ekonomi

Försämrade utsikter i världsekonomin

Sedan i höstas har tillväxten i världsekonomin försvagats (se diagram 1), framför allt i Nordamerika och Asien. Den tidigare så snabba BNP-tillväxten i USA har bromsats upp markant och dragit med sig långsammare tillväxt även i Kanada och Mexico. I Japan har den bräckliga återhämtningen efter Asienkrisen stannat av, framför allt beroende på de försämrade exportutsikterna. Detta inverkar i sin tur negativt både på världsekonomin och på utvecklingen i övriga Asien där Japan och USA är betydelsefulla handelspartners (se diagram 2). Även i euroområdet märks nu klara tendenser till konjunkturavmattning, men tillväxten har för området som helhet ändå hittills hållits upppe bättre än i de ovan nämnda områdena.

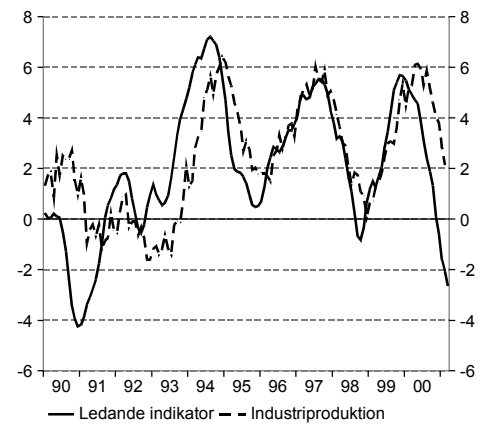
Efterfrågebortfallet i världsekonomin har i synnerhet drabbat bilindustrin samt den informations- och kommunikationsteknologiska sektorn. Dessa sektorer är betydelsefulla i världshandeln. Avmattningen i världshandeln är således mer uttalad än för den globala BNP-tillväxten.

En mer expansiv penning- och finanspolitik förutses bidra till att en återhämtning i den amerikanska konjunkturen inleds mot slutet av detta år. Den japanska ekonomin bedöms fortsätta att växa långsamt såväl i år som nästa år. De åtgärder som vidtagits för att avreglera ekonomin och stärka den finansiella sektorn bidrar först på längre sikt till en mer påtaglig uppgång i produktionstillväxten. BNP-tillväxten i euroområdet beräknas i år bli väsentligt långsammare än under fjolåret men ändå starkare än i USA. För OECD-området som helhet sjunker BNP-tillväxten i år till 1,9 procent men förstärks sedan till 2,6 procent 2002 och 3 procent 2003 (se diagram 3). BNP-tillväxten i år bedöms därmed bli den lägsta sedan 1993.

Inflationstakten i OECD-området steg förra året framför allt under inverkan av höjda olje- och energipriser, men också beroende på att resursutnyttjandet var förhållandevis högt. I år och nästa år verkar båda dessa faktorer åt motsatt håll. Konjunkturavmattningen medför ett lägre resursutnyttjande samtidigt som energipriserna väntas sjunka.

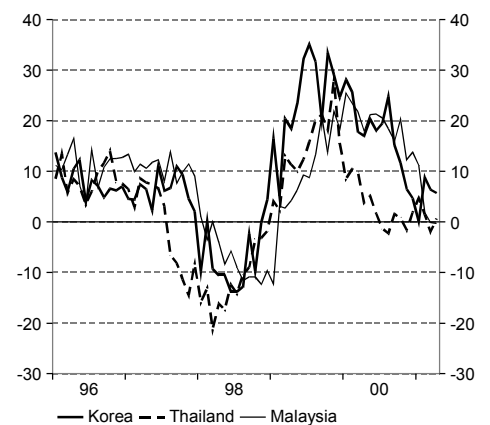
Priset på råolja (Brent) har hittills i år pendlat runt 27 dollar per fat efter att ha uppgått till ca 30 dollar i genomsnitt under andra halvåret ifjol (se diagram 4). Den svagare världskonjunkturen och OPEC:s uttalade målsättning om ett oljepris på 25 dollar per fat motiverar en ytterligare nedgång i oljepriset till ca 26 dollar per fat under nästa år och till 25 dollar per fat under 2003.

Diagram 1 Ledande indikator för industriproduktion samt industriproduktion i OECD 12-månaders förändring

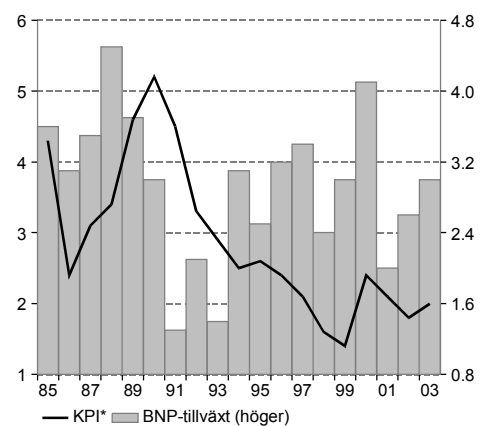
Källa: OECD.

Diagram 2 Industriproduktion i Korea, Thailand och Malaysia 12-månaders förändring

Källor: Nationella källor.

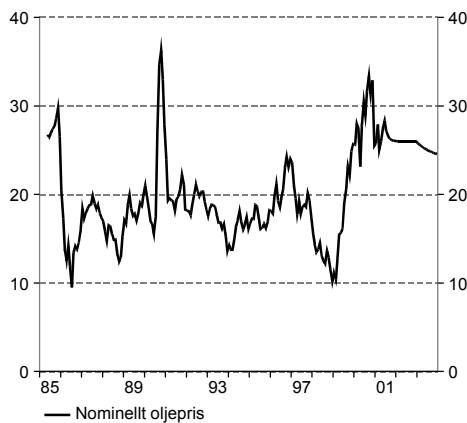
Diagram 3 BNP-tillväxt och inflation i OECD Årlig procentuell förändring

* Se anmärkning i tabell 2.

Källor: Konjunkturinstitutet och OECD.

Diagram 4 Oljepris
Brent USD/fat, månadsgenomsnitt

Källa: Thomson Financial Datastream.

Tabell 2 BNP och KPI i OECD-området

Procentuell förändring

	BNP				KPI ¹			
	2000	2001	2002	2003	2000	2001	2002	2003
USA	5,0	1,8	2,5	3,1	3,4	3,2	2,5	2,7
Japan	1,7	0,7	1,0	2,0	-0,6	-0,3	-0,2	0,1
Euroområdet	3,4	2,4	2,7	2,8	2,3	2,3	1,8	1,9
Tyskland	3,0	1,8	2,5	2,6	2,1	2,0	1,6	1,9
Frankrike	3,3	2,6	2,6	2,6	1,8	1,3	1,4	1,5
Storbritannien	3,0	2,2	2,4	2,6	0,8	1,7	2,0	2,0
OECD	4,1	1,9	2,6	3,0	2,4	2,3	1,9	2,0

¹ OECD exkl. Australien, Island, Korea, Mexiko, Nya Zeeland, Polen, Tjeckien, Turkiet och Ungern.

Anm. KPI för EU-länderna avser harmoniserade KPI-tal.

Källor: Konjunkturinstitutet och OECD.

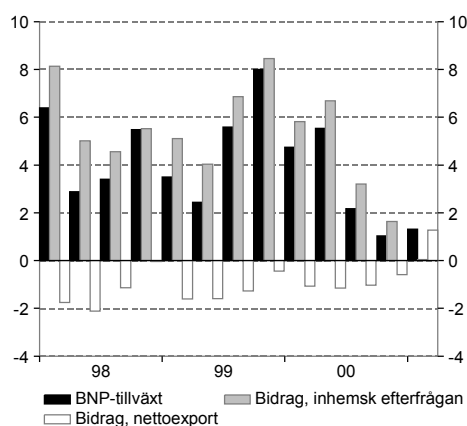
Konjunkturavmattningen har i flera länder mötts med lättnader i penningpolitiken, framför allt i USA där styrräntan sänkts i flera omgångar med sammantaget 2,5 procentenheter. I euroområdet har styrräntorna sänkts marginellt, medan något större räntesänkningar skett i Storbritannien. Med tanke på det höga resursutnyttjandet i USA och den svaga euron bedöms endast små sänkningar av styrräntorna komma att företas under resten av året. I slutet av 2002 bedöms konjunkturen i USA vara så pass stark och resursutnyttjandet åter så högt att en ny period med räntehöjningar inleds. I euroområdet bedöms detta ske först i mitten av 2003.

Det finns emellertid påtagliga risker för att konjunkturutvecklingen kan bli sämre än enligt detta scenario. Den största risken är att den amerikanska avmattningen blir djupare och/eller mer långvarig än beräknat. Förnyade kraftiga börsfall skulle t.ex. kunna leda till en sådan utveckling. Det finns en stark risk för störningar från den bräckliga finansiella sektorn i Japan, speciellt om den internationella utvecklingen blir sämre än beräknat. En ytterligare riskfaktor är inflationstakten i euroområdet, som under större delen av fjolåret liksom i år överstigit 2 procent, vilket är den övre gränsen för ECB:s inflationsmål. Enligt huvudscenariot kommer inflationen i euroområdet att avta och underskrida 2 procent mot slutet av detta år. Skulle detta inte bli fallet kan detta leda till en stramare penningpolitik och en svagare realekonomisk utveckling än beräknat.

Fortsatt låg tillväxt i USA

Tillväxttakten i USA är fortsatt måttlig. Mellan första kvartalet i år och fjärde kvartalet i fjol ökade BNP med 1,3 procent, uppräknat som årstakt (se diagram 5). Tillväxten var därmed något högre än föregående kvartal och i stort sett i linje med vad som förutsågs i Konjunkturläget Mars 2000.

Diagram 5 BNP-tillväxt i USA
Procentuell förändring från föregående kvartal, uppräknad årstakt

Källa: US Department of Commerce.

En oväntat stark utveckling av byggnadsinvesteringar (se diagram 6) och privat konsumtion samt ett positivt bidrag från utrikeshandeln bidrog till att hålla tillväxten uppe trots en kraftig lagerkorrigering och fortsatt fallande maskininvesteringar. Vad gäller maskininvesteringarna kan det noteras att det framför allt var investeringar i IT-relaterad utrustning som föll tillbaka.

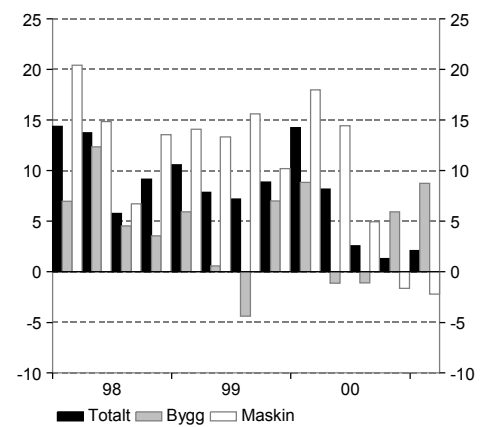
Ett antal indikatorer tyder på att den låga tillväxttakten kommer att bestå under den närmaste framtiden. NAPM, ett index som mäter inköpschefers förväntningar om aktiviteten i tillverkningsindustrin, föll åter i maj och är fortsatt svagt, vilket troligen speglar den fallande ordergången under april. Efter en kraftig nedgång under slutet av föregående år och i början av innevarande år, har konsumentförtroendet stabiliserats under de senaste månaderna (se diagram 7). Under maj månad stärktes såväl huvudindex som hushållens bedömning av sin nuvarande situation något. Hushållens framtidsförväntningar stärktes också, vilket kan tolkas som att de räntesänkningar som genomförts de senaste månaderna förstärkt hushållens framtidstro. Den ledande indikatorn från the Conference Board, vilken i stora drag föll under hela 2000, har också stabiliserats under årets första månader. En viss ökning skedde under april, men indikatorn är fortfarande betydligt lägre än för ett år sedan.

Företagens vinstläge har i allmänhet fortsatt att försämrats under årets första månader, delvis till följd av att löner och lönerelaterade kostnader har fortsatt att öka relativt snabbt (se diagram 8). Tillsammans med förväntningar om en förhållandevis svag inhemsk ekonomisk utveckling inom den närmsta framtiden och en vikande exportefterfrågan pekar detta på att företagens investeringar kommer att utvecklas svagt även framöver.

Sysselsättningen har minskat successivt sedan i mars. Arbetslösheten hade i maj ökat till 4,4 procent och förväntas fortsätta stiga framöver. I kombination med ett fortsatt relativt svagt konsumentförtroende förväntas den stigande arbetslösheten bidra till att dämpa den privata konsumtionsutvecklingen under den allra närmaste framtiden. Redan under årets andra hälft är det dock troligt att den privata konsumtionen får draghjälp av de skattesänkningar som nu genomförs av Bush-administrationen. Dessa gäller retroaktivt från början av året och bedöms öka hushållens disponibla inkomster med drygt 70 miljarder dollar under 2001, vilket motsvarar ca 0,7 procent av BNP. Återbetalningar av redan inbetald skatt för 2001 planeras nu att påbörjas under sensommaren, vilket bedöms bidra till att stimulera den privata konsumtionen redan under årets andra hälft.

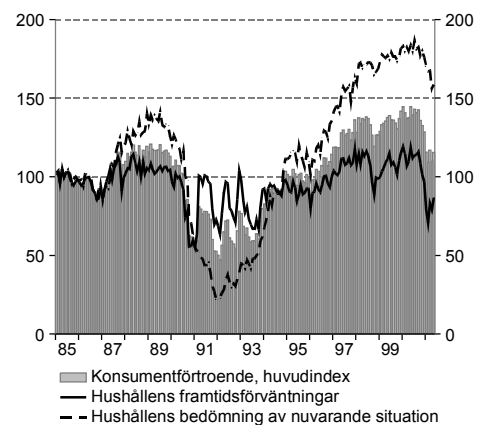
De i år vidtagna sänkningarna av styrräntan, från 6,5 till 4,0 procent, kommer successivt att ge en allt större stimulerande effekt på ekonomin. Den samlade effekten är dock svårbedömd och beror bl.a. på i vilken utsträckning rän-

Diagram 6 Fasta investeringar i USA
Procentuell förändring från föregående kvartal, uppräknad årstakt

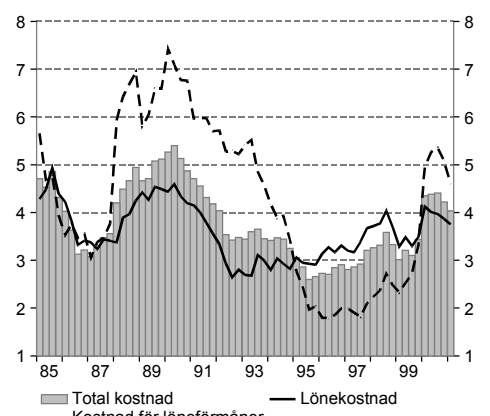
Källa: US Department of Commerce.

Diagram 7 Konsumentförtroende i USA

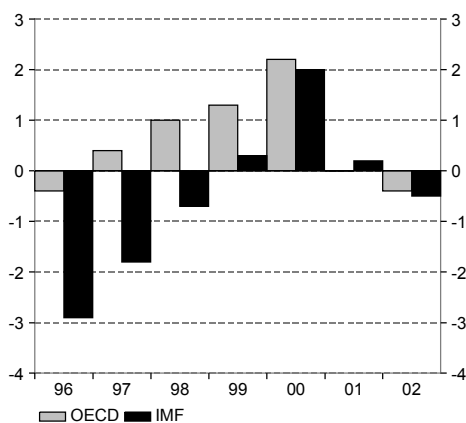
Källa: The conference board.

Diagram 8 Arbetskraftskostnader i USA

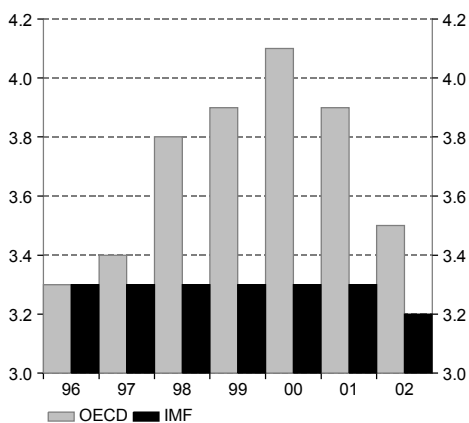
Källa: Bureau of labor statistics.

Diagram 9 Produktionsgap i USA
Procent av BNP

Källor: IMF och OECD.

Diagram 10 Potentiell tillväxt i USA
Årlig procentuell förändring

Källor: IMF och OECD.

tesänkningarna påverkar hushållens och företagens upplåningsräntor samt förstärker konsumentförtroendet och börser. Det finns skäl att tro att raden av räntesänkningar nu närmat sig slutet. Inflationen steg under april till 3,3 procent. Även om inflationen förväntas falla successivt under det närmaste året, kommer dagens nominella korträntenivåer att ge förhållandevis låga korta realräntor framöver med tanke på att produktionsgapet i ekonomin är positivt och att den låga arbetslösheten är inflationsdrivande på längre sikt.

Både IMF och OECD bedömer att produktionsgapet (se diagram 9) uppgick till omkring 2 procent i fjol. Den potentiella tillväxttakten (se diagram 10) bedöms av IMF till 3,3 procent i år och 3,2 procent för nästa år, medan OECD gör en något högre bedömning. Arbetskraftstillväxten bedöms bli drygt 1 procent per år under de närmaste åren.¹ Den underliggande, strukturella tillväxttakten för arbetsproduktiviteten bedöms således bli ca 2 procent per år under de närmaste åren, vilket är betydligt lägre än vad som observerades under den senare delen av 1990-talet då arbetsproduktiviteten växte med ca 3 procent per år.

Den amerikanska styrräntan förväntas sänkas till 3,75 procent under sommaren för att sedan hållas oförändrad fram till hösten 2002. Därefter bedöms räntan höjas successivt allt eftersom tillväxten i ekonomin gradvis återgår mot den potentiella om drygt 3 procent per år. Den ökande tillväxten i ekonomin bidrar till att den femåriga obligationsräntan successivt stiger under prognosperioden från sin nuvarande nedpressade nivå.

Dollarn bedöms gradvis försvagas under prognosperioden, framförallt mot euron (se avsnittet *Finansiell ekonomi*, sid. 21). Försvagningen av dollarn bidrar till att stimulera exporttillväxten, vilken trots allt bedöms bli relativt måttlig till följd en svag konjunktur även i omvärlden. Importen bedöms dock växa än svagare bl.a. beroende på den depreci-erande dollarn, men även till följd av den svaga utvecklingen för maskininvesteringar och den förhållandevis låga tillväxttakten för privat konsumtion. Den relativt svaga investeringsutvecklingen och ett ökat sparande i den privata sektorn bedöms medföra att bytesbalansen gradvis förstärks. Därigenom sker en förbättring av de nuvarande underliggande obalanserna i den amerikanska ekonomin med stora underskott i bytesbalansen och ett mycket lågt finansiellt sparande i den privata sektorn.

¹ Se *Economic Report of the President*, January 2001, United States Printing Office, Washington, s.78.

Tabell 3 Ekonomiska indikatorer för USA

Årlig procentuell förändring respektive procentenheter

	1999	2000	2001	2002	2003
Privat konsumtion	5,3	5,3	2,6	2,2	2,5
Investeringar	9,1	8,7	1,6	1,6	3,5
Total inhemsk efterfrågan	5,3	5,8	1,5	2,1	2,7
Nettoexport ¹	-1,2	-1,0	0,2	0,3	0,3
BNP	4,2	5,0	1,8	2,5	3,1
KPI	2,2	3,4	3,2	2,5	2,7
Arbetslöshet	4,2	4,0	4,6	5,0	5,1
Styrränta ^{2,3}	5,50	6,50	3,75	4,50	5,25
Lång ränta ⁴	5,5	6,1	4,8	5,3	5,6
YEN/USD ²	103	108	120	118	115
USD/EURO ²	1,01	0,86	0,91	0,98	1,05

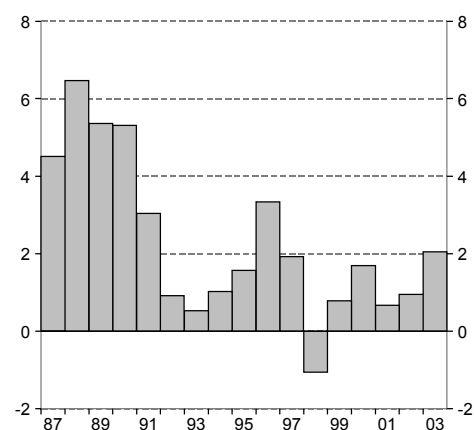
¹ Bidrag till BNP-utvecklingen.² Vid slutet av respektive år.³ Federal Funds target rate.⁴ 5-årig statsobligationsränta, årsgenomsnitt.

Paus i den japanska återhämtningen

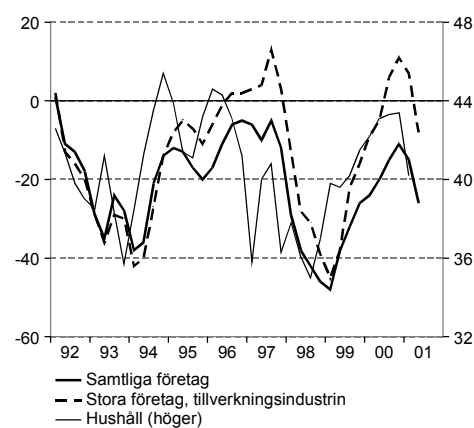
Under 1999 började den japanska ekonomin återhämta sig efter Asienkrisen och förra året steg BNP-tillväxten till 1,7 procent (se diagram 11). Mot slutet av året framträdde emellertid åter klara avmattningstendenser. Svag löneutveckling, hög arbetslöshet och fallande aktiekurser bidrog till att den privata konsumtionen minskade. Byggnadsinvesteringarna, som varierar starkt till följd av svängningar i de offentliga investeringarna, minskade kraftigt. Ökande maskininvesteringar bidrog däremot till att hålla uppe BNP-utvecklingen mot slutet av året. Avmattningen i den internationella konjunkturen ledde till en markant uppbromsning av exporttillväxten.

Under första delen av 2001 har utsikterna försämrats ytterligare, både vad gäller den inhemska efterfrågan och exporten. Såväl export som industriproduktion har fallit och orderingången till investeringsvaruindustrin har minskat avsevärt. Deflationstendenserna har fortsatt. Börsen stabiliserades dock efter tillträdet av en ny regering, som i april presenterade ett ekonomiskt-politiskt paket. Detta syftar till att fortsätta avregleringarna av ekonomin, reformera socialförsäkringssystemet och stärka det finansiella systemet, bl.a. genom en mer rigorös kreditprövning från bankernas sida. Bankerna skall också på några års sikt minska sin stock av osäkra fordringar.

På kort sikt kan de pågående omstruktureringarna i ekonomin dock snarast komma att öka arbetslösheten, vilket i sin tur verkar återhållande på den privata konsumtionen. Såväl hushåll som företag ser nu betydligt dystrare på framtidsutsikterna än i höstas (se diagram 12). Investeringarna förutses minska framöver. Samtidigt leder konjunkturav-

Diagram 11 BNP-tillväxt i Japan
Årlig procentuell förändring

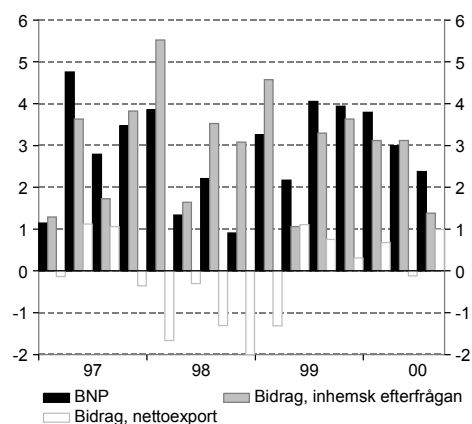
Källor: Cabinet Office, Japan och Konjunkturinstitutet.

Diagram 12 Konfidensindikatorer i Japan
Index respektive netttotal

Källa: Thomson Financial Datastream.

Diagram 13 Bidrag till BNP-tillväxt i euroområdet

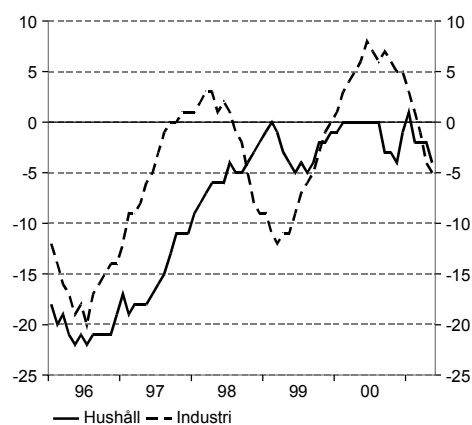
Förändring från föregående kvartal, uppräknad årstakt. Procent

Källor: Konjunkturinstitutet och Eurostat.

Diagram 14 Konfidensindikatorer i euroområdet

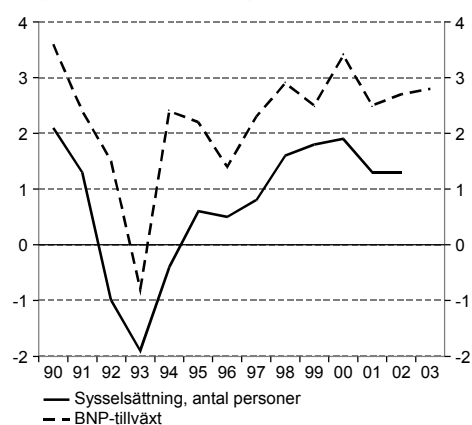
Nettotal

Källa: EU-kommissionen.

Diagram 15 BNP-tillväxt och sysselsättning i euroområdet

Årlig procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet och EU-kommissionen.

mattningen i USA och i omgivande Asienländer till en fortsatt svag exportutveckling. Därmed bedöms BNP-tillväxten understiga 1 procent i år och bli endast obetydligt starkare nästa år. Först under 2003 bedöms de positiva effekterna av omstruktureringsarna i ekonomin börja visa sig. En prognostiserad BNP-tillväxt på 2 procent detta år innebär ett fortsatt negativt produktionsgap.

Tillfällig avmattning i euroområdet

Exportutvecklingen i euroområdet var trots konjunkturavmattningen i USA fortfarande relativt robust fjärde kvartalet 2000. Däremot dämpades den inhemska efterfrågeutvecklingen till följd av det stigande oljepriset, nedgången på aktiebörserna och de återkommande räntehöjningarna under förra året (se diagram 13).

Sedan årsskiftet har också varuexporten (mätt enligt utrikeshandelstatistiken) från euroområdet mattats av. BNP-statistik för första kvartalet i år föreligger än så länge endast för Tyskland, Frankrike och Nederländerna. Denna visar att dessa länder vidkändes en minskning av sin totala export (varor och tjänster). Även den inhemska efterfrågan saktade av under första kvartalet, vilket indikerar en försvagning även inom euroområdet. Den privata konsumtionen hölls tillbaka av stigande konsumentpriser, fortsatt börsnedgång och en svagare sysselsättningsutveckling. Som en anpassning till den svagare efterfrågeutvecklingen, i synnerhet på produkter från IKT-sektorn (informations- och kommunikationsteknologi) är det sannolikt att industrin har skurit ner både på maskininvesteringar, lager och import. I Tyskland och Frankrike genomfördes t.ex. lagerneddragningar första kvartalet, vilket medverkade till att även importen sjönk i dessa länder. BNP-utvecklingen för de två största euroländerna var relativt dämpad under första kvartalet jämfört med kvartalet innan: i Tyskland 1,6 procent och i Frankrike 2,0 procent uppräknat till årstakt.

De senaste indikatorerna från EU:s konjunkturbarometer tyder på en fortsatt långsam produktionstillväxt också andra kvartalet (se diagram 14). Orderläget har försämrats sedan början av året, inte enbart på exportsidan utan även på hemmamarknaden. Industrins produktionsplaner har reviderats ned och framtidsbedömningarna blivit dystrare. Även konsumenternas bedömning av framtiden har blivit mer pessimistisk. Liknande omdömen visas också av IFO-barometern för industrin i Tyskland.

Med den successiva återhämtning som väntas ske i den globala ekonomin från slutet av innevarande år bedöms euroländernas export åter stärkas. Även den inhemska efterfrågetillväxten förutses öka under hösten (se diagram 15). I flera länder genomförs inkomstskattesänkningar. Tillsam-

mans med långsammare utveckling av konsumentpriserna och stigande sysselsättning förutses detta bidra till en snabbare utveckling av privat konsumtion. Den högre efterfrågan och en successiv återhämtning inom IKT-sektorn väntas även dra upp maskininvesteringarna. Sammantaget väntas BNP-tillväxten i euroområdet uppgå till 2,4 procent i år.

Det harmoniserade konsumentprisindexet, HIKP, steg i april med 2,9 procent. Prisökningarna under våren bedöms till stor del ha varit tillfälliga. Som exempel kan nämnas de betydande prishöjningarna på kött i spåren av BSE och mul- och klövsjukan (diagram 16). De temporära effekterna förutses ebba ut under hösten. ECB:s räntesänkning i början av maj från 4,75 till 4,50 procent motiverades av en lägre penningmängdstillväxt och svagare tillväxtutsikter och därmed mindre inflationstryck. Mot bakgrund av de prognostiserade tillväxtutsiktterna väntas ECB åter sänka styrräntan i höst från 4,5 till 4,25 procent.

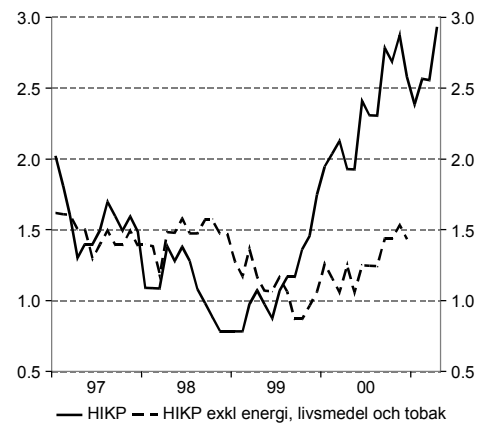
Den förhållandevis höga tillväxten i euroområdet har lett till ökat kapacitetsutnyttjande, men produktionsgapet är fortfarande negativt. Den utbudsorienterade sysselsättningspolitik som ett antal länder för med bl.a. skattesänkningar, investeringar i ny teknik och liberaliseringar på arbetsmarknaden, bedöms understödja den potentiella produktionstillväxten under prognosåren. BNP-tillväxten väntas kunna bli något högre under de två nästkommande åren samtidigt som inflationstakten underskrider den övre gränsen för ECB:s inflationsmål. Med det allt högre ianspråktagandet av produktionsresurserna förutses det negativa produktionsgapet försvinna, vilket innebär ett ökat inflationstryck (se diagram 17). ECB väntas därför höja styrräntan under andra halvåret 2003 från 4,25 till 4,75 procent.

Avsaktande tillväxt i Storbritannien

BNP-tillväxten i Storbritannien bedöms sakta in till 2,2 procent i år (se diagram 18). Härtill bidrar förutom den svagare omvärldskonjunkturen också en del tillfälliga faktorer som t.ex. mul- och klövsjukan, minskad olje- och gasproduktion samt störningar i järnvägstrafiken. Då den internationella konjunkturen förstärks och effekterna av de tillfälliga faktorerna klingar av bedöms BNP-tillväxten åter stiga. Inflationstakten ligger klart under Bank of Englands inflationsmål på 2,5 procent². Uppgången i den reala tillväxten understöds också av sänkningen av styrräntan från 6 procent vid ingången av året till 5,25 procent i maj 2001.

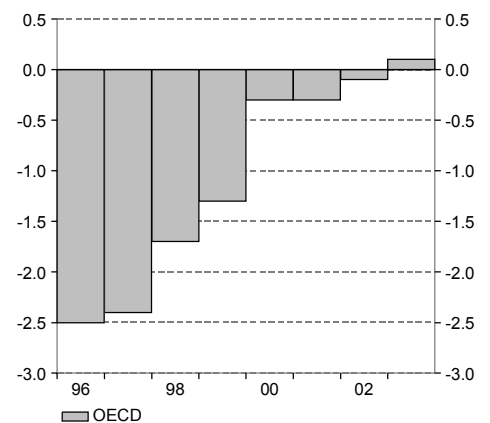
² RPIX-inflation, dvs. konsumentpriser frånräknat räntekostnader. I tabell 1 redovisas inflationen enligt det EU-harmoniserade konsumentprisindexet.

Diagram 16 Inflation i euroområdet
12-månaders förändring

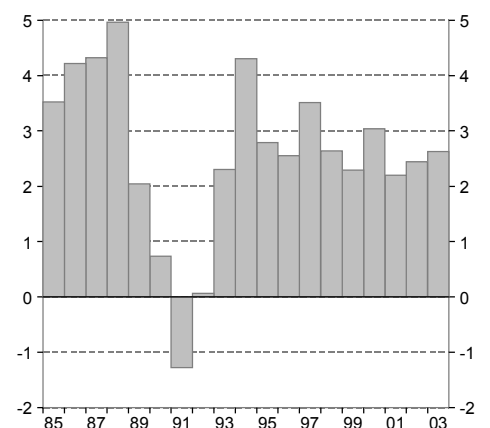
Källa: Eurostat.

Diagram 17 Produktionsgap i Euroområdet
enligt OECD
Procent

Källor: Konjunkturinstitutet och OECD.

Diagram 18 BNP-tillväxt i Storbritannien
Årlig procentuell förändring

Källa: Office for National Statistics, Storbritannien.

Finansiell ekonomi

Osäkra återhämtningstecken på de internationella börserna

Sedan mitten av mars i år ser den fallande trenden på börserna ut att ha brutits. Efter att ha sjunkit under första kvartalet i år vände det amerikanska Standard and Poor's 500 index upp igen och ligger nu på ungefär samma nivå som i början av 1999 (se diagram 19). Även den betydligt mer volatila, teknikrelaterade Nasdaqbörsen återhämtade en del av förlusterna och närmade sig nivån från början av 1999. Nasdaq har dock tidigare vid flera tillfällen uppvisat tillfälliga uppgångar under den utdragna perioden av kursfall sedan februari 2000. Det är därför långt ifrån säkert att den fallande trenden verkligen är bruten, särskilt som det inte finns några tecken på förbättrat vinstläge för amerikanska företag.

Börsindex i Europa och Japan är numera starkt korrelerat med börsindexutvecklingen i USA. Det japanska börsindexet Nikkei 225 uppvisar ungefär samma profil som Nasdaq men med en markant nedgång i maj. Euroområdet Dow Jones Euro Stoxx uppvisar ett liknande mönster, även om kursnedgången aldrig har varit så djup som i USA.

Den svenska aktiemarknaden uppvisar långtgående likhet med euroområdet. Det svenska SAX (som har ersatt det gamla generalindex) vände uppåt i april i år efter ett drygt års kursfall. De fortsatta utsikterna måste dock uppfattas som osäkra med hänsyn till vinstläget i Sverige och oklarheterna om den framtida utvecklingen i USA. De svenska kurserna är i nuläget drygt 40 procent högre än nivån i början av 1999. Sammantaget har alltså aktieägande erbjudit en relativt hög värdestegring under de två senaste åren, vilket bidragit starkt till den snabba tillväxten i de svenska hushållens förmögenhet.

Penningpolitiken skärps nästa år

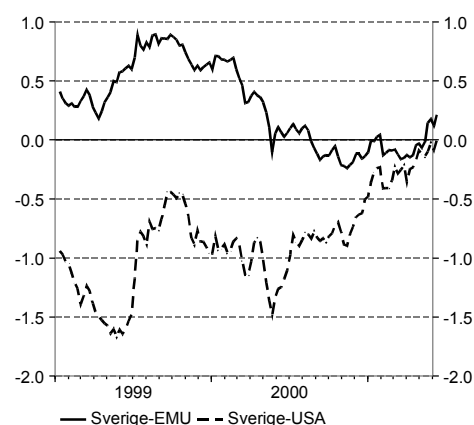
Under större delen av förra året föll de långa räntorna i USA, euroområdet och i Sverige. De långa räntorna fortsatte att falla under vintern och den svenska 5-åriga obligationsräntan uppgick till ca 4,3 procent i mars. Sedan dess har dock tendensen för långa räntor, både i Sverige och omvärlden, varit stigande. I Sverige har de långa räntorna ökat något mer än motsvarande räntor i euroområdet och i USA, dvs. marginalen mellan den svenska 5-åriga obligationsräntan och motsvarande ränta i euroområdet har ökat (se diagram 20). De högre långräntorna kan tolkas som att marknadsaktörerna förväntar sig högre framtida styrräntor såväl i

Diagram 19 Börsutvecklingen i Stockholm och New York
Index 1996-12-30=100

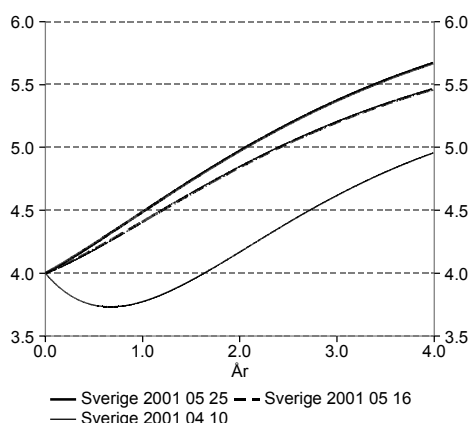
Källa: Thomson Financial Datastream.

Diagram 20 Svenska räntemarginaler, 5-åriga obligationer
Procentenheter

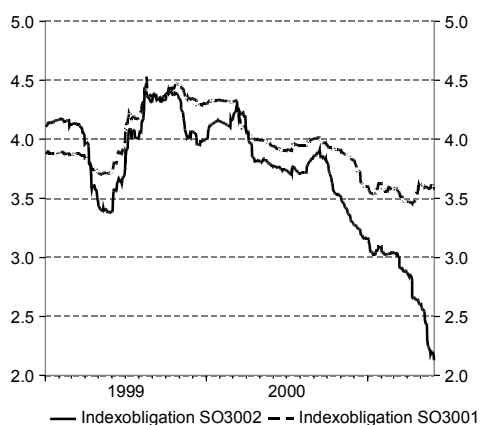
Källa: Riksbanken.

Diagram 21 Implicit framtida reporänta i Sverige
Procent

Anm. Beräknad via avkastningskurvan för olika tidpunkter.
Källor: Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

Diagram 22 Realräntor i Sverige
Procent

Källa: Thomson Financial Datastream.

Sverige som i omvärlden. Då utvecklingen av börskurserna nu ser ut att ha stabiliserats kan en bidragande faktor till den senare tidens uppgång i obligationsräntorna även vara portföljomplaceringar från obligationsmarknaden till aktie­marknaden.

Då Riksbanken har hållit reporäntan stilla på 4 procent och de långa räntorna stigit den senaste tiden har den svenska avkastningskurvan blivit brantare (se diagram 21). De senaste skattningarna av den implicit förväntade reporäntan indikerar räntehöjningar den kommande tvåårsperioden. SCB:s senaste mätning av penningmarknadsaktörernas förväntningar om reporäntan visar att Riksbanken förväntas lämna reporäntan oförändrad under det närmaste året. Någon gång under perioden juni 2002 till maj 2003 förväntas reporäntan dock höjas till 4,25 procent. Samma mätningar visar också att penningmarknadsaktörernas inflationsförväntningar på ett års sikt har ökat något, sannolikt beroende av de oväntat höga inflationstalen för mars och april. De långsiktiga inflationsförväntningarna ser dock inte ut att ha påverkats av inflationsutfallen och är oförändrade sedan SCB:s förra mätning. Inflationsförväntningarna på fem års sikt ligger alltså på 2 procent vilket exakt motsvarar Riksbankens inflationsmål.

Sedan marsrapporten har växelkursens och räntornas sammantagna effekt på efterfrågeutvecklingen blivit något mer expansiv. Kronkursen har fortsatt att försvagas. Dessutom har både inflation och de kortsiktiga inflationsförväntningarna ökat samtidigt som de korta räntor legat still. De korta realräntorna har följaktligen sjunkit. Detta bekräftas t.ex. av att avkastningen för den svenska inflationsindexerade obligation som förfaller i april 2004 (SO3002), nu är betydligt lägre än i inledningen av året. Den längre realränteb obligationen, som förfaller i april 2014 (SO3001) har sjunkit betydligt mindre sedan årsskiftet (se diagram 22).

Inflationen har varit oväntat hög under våren men bedöms falla tillbaka och återigen något underskrida Riksbankens inflationsmål, förutsatt att kronan börjar förstärkas (se avsnittet *Tillfälligt högre inflation i år*, sid. 54). Då penningpolitiken verkar med en eftersläpning och främst grundas på en bedömning av inflationsutsikterna på ett till två års sikt, innebär detta att Riksbanken kan lämna reporäntan oförändrad i år. På längre sikt kommer effekterna av det stigande resursutnyttjandet i ekonomin vara styrande för inflationsutvecklingen. Den återhämtning av ekonomins tillväxttakt som väntas under nästa år och 2003 kommer gradvis att leda till ett alltmer ansträngt resursutnyttjande. Framförallt bedöms situationen på arbetsmarknaden bli stramare. Om reporäntan hålls oförändrad kommer ett inflationstryck att byggas upp mot slutet av prognosperioden, vilket leder till att inflationen kommer att överstiga Riksbankens inflationsmål om 2 procent i ett längre perspektiv. Riksbanken

förväntas därför att höja reporäntan i slutet av 2002 till 4,25 procent (se diagram 23) och till 4,5 procent under 2003.

Den marginella justeringen av reporäntan i kombination med stigande internationella obligationsräntor bedöms leda till ett årsgenomsnitt för den svenska 5-åriga räntan på 4,5 procent i år och 4,9 procent nästa år. Under 2003 beräknas den svenska 5-åriga obligationsräntan att uppgå till 5,2 procent.

Tabell 4 Räntor och valutakurser

	1999	2000	2001	2002	2003
Korta räntor¹					
Riksbankens reporänta	3,25	4,0	4,0	4,25	4,5
ECB:s referänta	3,00	4,75	4,25	4,25	4,75
Federal funds target rate	5,5	6,5	3,75	4,5	5,25
Långa räntor²					
Sverige	4,5	5,2	4,5	4,9	5,2
Euroområdet	3,9	5,1	4,5	4,8	5,2
USA	5,5	6,1	4,8	5,3	5,6
Valutakurser¹					
SEK/USD	8,48	9,66	9,80	8,94	8,20
SEK/EURO	8,59	8,66	8,96	8,78	8,60
TCW-index	124,44	128,0	131,2	126,5	122,0

¹ Vid slutet av respektive år.

² 5-årig statsobligationsränta, årsgenomsnitt.

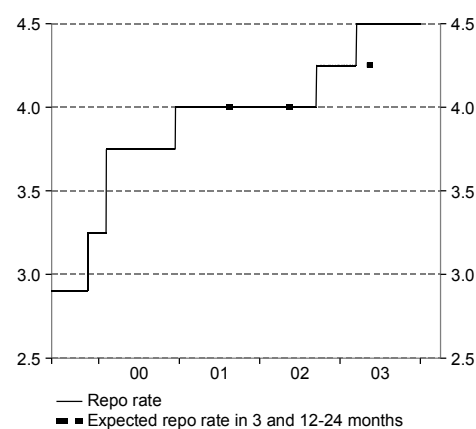
Källor: Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

Kronan och euron kommer att förstärkas

I Konjunkturläget Mars 2001 gjordes bedömningen att kronan gradvis skulle komma att förstärkas under innevarande och nästa år. Mellan mitten av mars och mitten av maj i år utvecklades TCW-index förhållandevis stabilt och kronan handlades på nivåer kring 134 i TCW-termer (se diagram 25). Sedan mitten av maj har emellertid kronan försvagats markant mätt som TCW-index, beroende på att både euron och kronan har försvagats gentemot dollarn. Den förstärkning av euron som ägde rum gentemot dollarn mellan november 2000 och januari i år är därmed till största delen uttraderad och euron handlas åter på nivåer kring 0,85 dollar per euro.

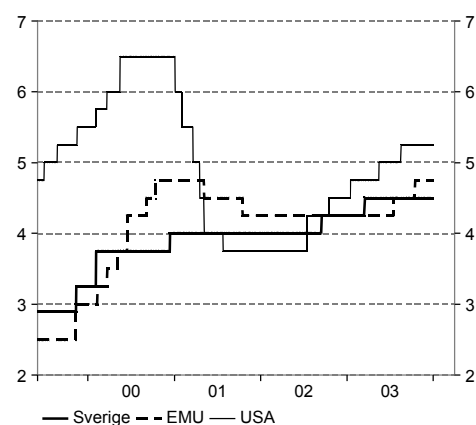
Med utgångspunkt från konventionella växelkursmodeller är det svårt att förklara dollarns nuvarande styrka. Alternativa förklaringar till de senaste årens dollarförstärkning har därför förts fram, exempelvis att tillväxtutsikterna och avkastningen på investeringar varit bättre i USA. Med tanke på den svaga utvecklingen av den amerikanska ekonomin den senaste tiden är det emellertid svårt att med hjälp av dessa argument förklara varför dollarn förstärkts mot euron under året. Andra förklaringar till dollarns styrka tar sin utgångspunkt direkt i trender i internationella kapitalflöden utan att analysera de underliggande orsakerna. Under 1990-

Diagram 23 Förväntningar och prognos på reporäntan i Sverige
Procentenheter

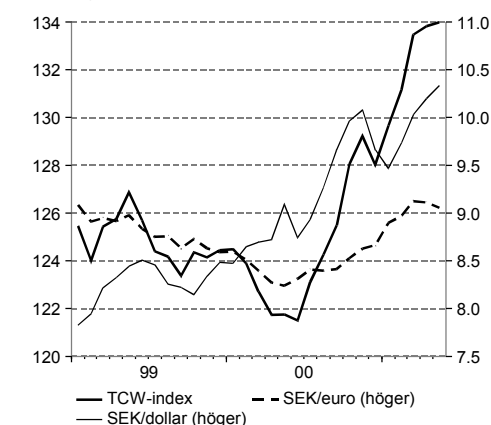
Källor: SCB, Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

Diagram 24 Reporäntor i USA, EMU och Sverige
Procentenheter

Källor: Riksbanken och nationella källor.

Diagram 25 Nominella växelkurser
Månadsgenomsnitt

Källor: Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

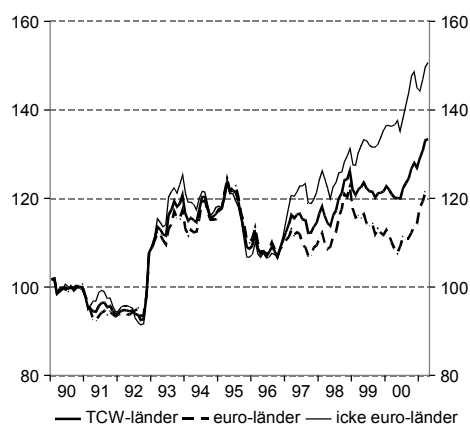
talet har nettoinflödena av kapital till USA ökat markant, både vad gäller direktinvesteringar och portföljinvesteringar i aktier och obligationer. Exempelvis har de årliga nettoportföljinvesteringarna ökat från 25 miljarder dollar i början av 1990-talet till nästan 500 miljarder dollar under 2000. Framför allt är det nettoinflöden från euroområdet som har ökat dramatiskt, i synnerhet vad gäller investeringar i aktier. Studier utförda vid IMF indikerar att nettoinflödena av kapital, särskilt aktieinvesteringar, har bidragit till dollarns förstärkning mot euron under senare år.³

Underliggande faktorer talar dock för att euron på sikt bör stärkas mot dollarn. Av ett antal oberoende studier av medelfristiga och långsiktiga jämviktsväxelkurser för dessa valutor redovisar flertalet bilaterala jämviktsväxelkurser inom intervallet 1,15 till 1,30 dollar per euro.⁴ I ett längre perspektiv förefaller således dollarn för närvarande vara mycket högt värderad i förhållande till euron.

Kronan har i stort sett följt euron i dess försvagning mot dollarn under de senaste månaderna. I reala effektiva termer förefaller kronan för närvarande vara mycket lågt värderad. Detta gäller i synnerhet mot andra valutor än euron i TCW-systemet, men även mot euron i sig (se diagram 26). Den försvagning av kronan som ägt rum sedan förra halvårsskiftet kan till viss del förklaras av förändringar i kapitalflöden, vilket framgår ur diagram 27 där TCW-index redovisas tillsammans med s.k. basic balance. Basic balance definieras här som den teckenvända summan av bytesbalansen, direktinvesteringar och portföljinvesteringar i aktier. Ett positivt tal motsvarar således ett nettoutflöde av kapital. Basic balance omfattar i stort sett samtliga kapitalflöden utom de som uppstår till följd av handel med räntebärande papper (inklusive kortsiktiga penningplaceringar). Om basic balance innebär nettoutflöden av kapital måste dessa balanseras av motsvarande nettoinflöden via handel med räntebärande papper, vilket tenderar att försvaga kronan.

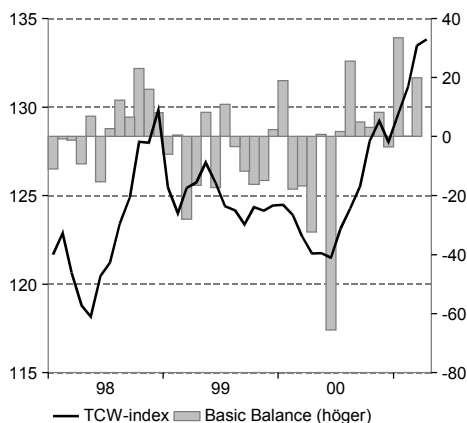
Vårens stora nettoutflöden av kapital förklaras bl.a. av ett minskat utländskt innehav av svenska aktier i kölvattnet av börsnedgången, samt nettoinvesteringar i utländska aktier i samband med premiepensionsinvesteringar och investeringar gjorda av AP-fonderna. AP-fondernas placeringar i utländska tillgångar valutasäkras dock i stor utsträckning, varför de påverkar kronan i begränsad omfattning. Under årets andra hälft bedöms nettoutflödena av kapital avta, vilket förväntas bidra till en förstärkning av kronan. På längre sikt talar även underliggande faktorer för en förstärkning av kronan. Beräkningar av den reala effektiva jämviktsväxelkursen för kronan indikerar att kronan för närvarande är betydligt

Diagram 26 Kronans reala effektiva växelkurs Index 1990=100

Anm. Ett ökande index motsvarar en depreciering. Källor: Konjunkturinstitutet, Riksbanken och nationella källor.

Diagram 27 Basic balance och TCW-index

Anm. Ett positivt tal för basic balance indikerar ett nettoutflöde, miljarder SEK. Källor: Konjunkturinstitutet och Riksbanken.

³ Se *IMF World Economic Outlook*, maj 2001, s. 66-75.

⁴ Se *OECD Economic Surveys, Euro Area*, april 2001, s. 84.

lägre värderad än vad som motiveras av fundamentala faktorer.⁵

Mot denna bakgrund bedöms kronan gradvis förstärkas under prognosperioden, för att mätt som TCW-index nå en nivå om 122 vid slutet av 2003. Detta är i stora drag i linje med de förväntningar aktörerna på penningmarknaden har om att TCW-index kommer att förstärkas till ca 126 på 24 månaders sikt. I förhållande till euron bedöms kronan förstärkas till en nivå om 8,60 kronor per euro vid slutet av 2003. Sammantaget är dock den fortsatta kronkursutvecklingen svårbedömd. Prognosen för kronan vilar på att de underliggande kapitalflödena successivt vänder till kronans fördel och att dollarn börjar försvagas mot euron. Denna försvagning av dollarn gentemot euron bedöms ske mot bakgrund av att dollarns nuvarande styrka är svår att motivera med fundamentala faktorer. Euron bedöms förstärkas mot dollarn från dess nuvarande nivå kring 0,85 dollar per euro till en nivå om 1,05 dollar per euro vid slutet av 2003.

⁵ För en beskrivning av dessa beräkningar, se Konjunkturläget Mars 2000.

Efterfrågan och produktion i svensk ekonomi

Tillväxten i den svenska ekonomin har bromsat in påtagligt under de senaste tolv månaderna till följd av den internationella konjunkturavmattningen och en långsammare ökningstakt i hushållens konsumtion. Nationalräkenskaperna för första kvartalet i år bekräftar den relativt svaga konjunkturen. Säsongrensat ökade BNP med 0,6 procent första kvartalet i år jämfört med fjärde kvartalet i fjol (jämfört med första kvartalet i fjol ökade BNP med 2,2 procent). Det starka lagerbidraget till BNP-tillväxten på 0,6 procentenheter bedöms till stor del representera en oönskad lageruppbyggnad och torde därför få återverkningar i motsatt riktning under resten av året.

Tabell 5 Försörjningsbalans

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2000	2000	2001	2002	2003
BNP till marknadspris	2 083	3,6	2,0	3,1	2,6
Hushållens konsumtionsutgifter	1 051	3,1	2,0	2,6	2,3
Offentliga konsumtionsutgifter	548	0,1	1,2	1,2	0,8
Statliga	159	-2,9	0,4	0,6	0,2
Kommunala	389	1,4	1,5	1,5	1,0
Fasta bruttoinvesteringar	356	4,5	5,2	6,3	3,6
Lagerinvesteringar ¹	17	0,6	-0,3	-0,1	0,0
Export av varor och tjänster	987	9,8	4,1	6,3	6,6
Import av varor och tjänster	876	9,7	4,4	5,9	6,2
Total inhemsk efterfrågan	2 959	5,2	2,7	4,0	3,7
Nettoexport ¹	111	0,6	0,1	0,5	0,5
Bytesbalans ²	61	2,9	2,1	2,1	2,3

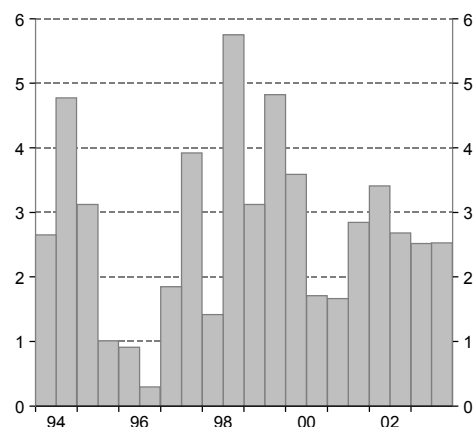
¹ Bidrag till BNP-tillväxten.

² I procent av BNP, löpande priser.

Anm. Utvecklingstalen 2000 är justerade för att Svenska kyrkan fr.o.m. i fjol redovisas i hushållssektorn i stället för som tidigare i kommunsektorn. Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

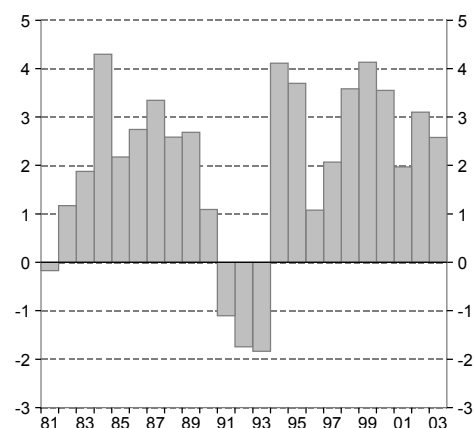
Den fortsatta utvecklingen är svårbedömd. För den internationella konjunkturen är signalerna om efterfrågesvackans djup och varaktighet än så länge oklara. Det står dock klart att branscher där svensk industri normalt är stark, dvs. teleprodukter och fordon, har drabbats relativt hårt. Det försvagade internationella konjunkturläget har också indirekt påverkat den inhemska efterfrågan negativt, inte minst via effekter på de svenska tillgångspriserna. Mot bakgrund av en synnerligen god inkomstutveckling och en historiskt stark förmögenhetsställning – även då hänsyn tagits till fallet i aktiepriserna – har tillväxten i hushållens konsumtion mattats mer än väntat. Samtidigt utvecklas arbetsmarknaden fortsatt positivt med en stark ökning av sysselsättningen, speciellt i tjänstebanscher. Detta skulle kunna tolkas som

Diagram 28 BNP till marknadspris
Procentuell förändring från föregående halvår, säsongrensat, uppräknad årstakt

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 29 BNP till marknadspris
Årlig procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

att företagen förväntar sig en mer gynnsam inhemsk efterfrågeutveckling inom en ganska snar framtid. Även byggkonjunkturen ser alltså stark ut.

Den inhemska konjunkturen bedöms vända uppåt tillsammans med den internationella under andra halvåret i år. Exporten beräknas således snart öka något snabbare. Vändningen i den internationella konjunkturen bidrar – bl.a. via positiva effekter på de finansiella marknaderna – till att förbättra stämningsslaget i den svenska hushållssektorn. Investeringarna ger ett förhållandevis stort bidrag till tillväxten särskilt nästa år, då bl.a. investeringar om 12 miljarder kronor i UMTS-nät beräknas äga rum. BNP förväntas öka med 2 procent i år, med 3,1 procent 2002 och med 2,6 procent 2003. Under 2003 hålls tillväxten tillbaka av en mer ansträngd arbetsmarknad, en därmed sammanhängande något stramare penningpolitik och av långsammare inkomstutveckling i hushållssektorn. Den sistnämnda faktorn orsakas bl.a. av lägre ökningstakt för sysselsättningen och av att prognosen förutsätter inkomstskattesänkningar 2002 men inte 2003.

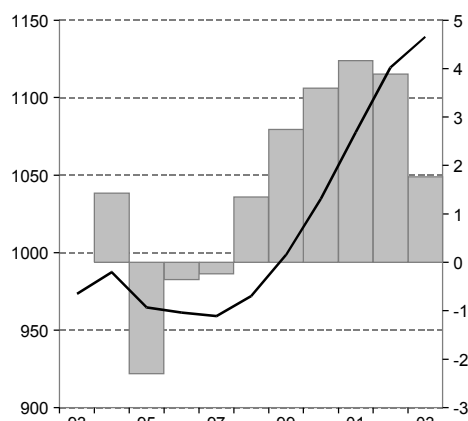
Den främsta riskfaktorn i bedömningen av den svenska BNP-tillväxten utgörs av den internationella utvecklingen. En fördjupad eller mer utdragen internationell konjunkturavmattning – med hotbilden främst från den nordamerikanska ekonomin – skulle sannolikt dämpa den svenska exporten och hålla tillbaka den inhemska efterfrågan via bl.a. börsutvecklingen.

Hushållens inkomster ökar starkt i år och nästa år

Hushållens reala disponibla inkomster, som ökat betydligt de senaste tre åren, väntas fortsätta att utvecklas starkt. Tillväxttakten avtar dock från 4,2 procent i år till 1,8 procent 2003 (se diagram 30). I nominella termer har bedömningen av disponibelinkomsterna i år reviderats upp marginellt sedan föregående prognos, då både de preliminära inbetalningarna av årets skatt och slutskatteregleringen avseende fjol-årets skatt antas bli lägre. Men den starkare prisutvecklingen i år medför att den reala disponibelinkomsten har reviderats ned.

För nästa år förutsätter bedömningen att en inkomstskattesänkning motsvarande en ytterligare kompensation för egenavgifterna genomförs. För 2003 görs inget antagande om skattesänkning, utan samma regelverk för skatterna gäller som för 2002. Den reala lönesumman ökar i tämligen jämn takt under alla prognosåren. I år växer lönesumman snabbt på grund av en stark sysselsättningsökning, men den reala ökningen dämpas av att priserna ökar starkast i år. Nästa år ökar både priser och sysselsättning i lägre takt och 2003 kommer en ökad löneglidning att parera en något lägre sys-

Diagram 30 Disponibel inkomst
Miljarder kronor respektive procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

sättningsökning. Sammantaget ger prognosen en mycket ljus bild av hushållens reala inkomster i år och nästa år, främst beroende på inkomstskattesänkningarna. År 2003 framstår mer som ett normalår, med en ökning av den reala disponibelinkomsten på 1,8 procent och en finanspolitik utan särskild påverkan på hushållens inkomster.

Tabell 6 Hushållens inkomster

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2000	2000	2001	2002	2003
Faktorinkomster	1 097	5,4	2,6	2,7	3,2
varav löner	907	5,6	3,4	3,5	3,5
Överföringar från offentlig sektor	394	0,1	1,0	1,8	3,3
Överföringar från privat sektor	36	-5,4	0,6	1,6	0,8
Skatter och avgifter	492	6,2	-2,2	-0,8	6,4
Disponibel inkomst	1 035	2,6	4,2	3,9	1,8

Anm. Utvecklingstalen 2000 är justerade för att Svenska kyrkan fr.o.m. i fjol redovisas i hushållssektorn i stället för som tidigare i kommunsektorn.

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Hushållens konsumtion dämpas tillfälligt

Hushållens konsumtion bedöms öka med 2,0 procent i år, vilket är 0,4 procentenheter lägre än i marsprognosen. Månadsstatistik för omsättningen i detaljhandeln och nybilsregistreringen indikerar en något långsammare tillväxt under första halvåret 2001 än väntat. Nationalräkenskapernas preliminära utfall för första kvartalet pekar också på en mer dämpad konsumtionsutveckling, men bilden är splittrad. Sällanköpsvaror och tjänster utvecklas svagt, medan dagligvaror utvecklas starkare än normalt.

Tabell 7 Hushållens utgifter

Miljarder kronor, löpande priser respektive procentuell förändring, fasta priser

	2000	2000	2001	2002	2003
Konsumtionsutgifter	1 051	3,1	2,0	2,6	2,3
varav sällanköpsvaror inkl. bilar	239	6,3	2,3	5,2	4,5
dagligvaror	126	2,9	1,7	0,8	0,8
tjänster exkl. bostad	262	4,2	3,2	4,8	4,1
Sparande inkl. avtalspensioner ¹	21	2,0	4,1	4,9	4,6

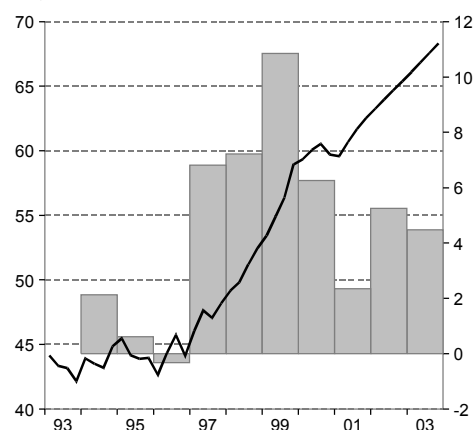
¹ Sparkvot i procent av disponibelinkomst.

Anm. Utvecklingstalen 2000 är justerade för att Svenska kyrkan fr.o.m. i fjol redovisas i hushållssektorn i stället för som tidigare i kommunsektorn.

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

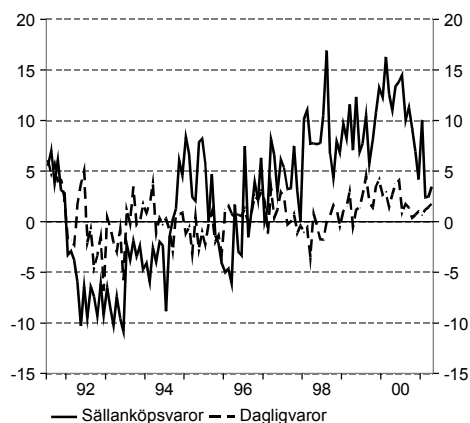
Hushållens nybilsregistrering föll under andra halvåret 2000, men fallet har bromsats upp under våren. Uppgifterna för april och maj visar t.o.m. på en svag ökning (säsongrensat).

Diagram 31 Konsumtion av varaktiga varor
Miljarder kronor respektive årlig procentuell förändring

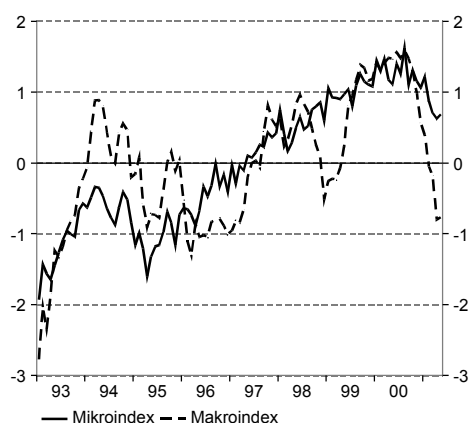
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 32 Omsättning i detaljhandeln
Årlig procentuell förändring

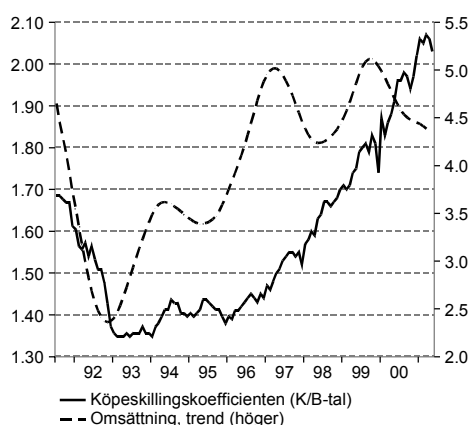
Källor: Statistiska centralbyrån.

Diagram 33 HIP – Mikro- och makroindex
Normaliserad

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 34 Fastighetsmarknaden
Kvot respektive tusental

Källa: Statistiska centralbyrån.

Motorbranschens Riksförbund tror fortfarande på förhållandevis hög bilförsäljning under helåret 2001, vilket förutsätter en kraftig uppgång under det andra halvåret. Omsättningen i detaljhandeln för sällanköpsvaror och dagligvaror steg under första tertialet (januari – april) med 4,5 respektive 1,3 procent jämfört med motsvarande period i fjol (se diagram 32). De tidigare höga årliga ökningstakterna för sällanköpsvaror har avtagit kraftigt medan dagligvarorna fortsätter att öka långsamt.

Hushållens förväntningar om den ekonomiska utvecklingen, som de avspeglas i enkätundersökningen *Hushållens inköpsplaner* (HIP), har blivit klart mer pessimistiska under 2001. Stämningläget beträffande den egna ekonomin, se mikroindex i diagram 33, har dock i det närmaste varit oförändrat under de senaste tre månaderna (mars – maj) och förväntningarna om Sveriges ekonomi, se makroindex, har möjligen stabiliserats, men på en lägre nivå.⁶ Om förväntningarna stabiliseras och särskilt om de blir mer optimistiska bör konsumtionen av framför allt sällanköpsvaror och bilar skjuta fart igen. Den goda byggkonjunktur som prognostiseras i denna rapport, väntas också öka inköpen av sällanköpsvaror.

Hushållens inkomster ökar starkt och sedan början av april har dessutom aktiekurserna stigit. Nettoförmögenheten har i och för sig minskat i värde med ca 25 procent sedan toppnivåerna från i mars 2000, men är fortfarande historiskt sett hög. Fastighetspriserna är stabila även om omsättningen viker och köpeskillningskoefficienten sjunkit de senaste månaderna (se diagram 34). Både hushållens finansiella nettoförmögenhet och värdet av småhusinnehavet är historiskt sett starkt korrelerade med konsumtionsutvecklingen, men genomslaget på konsumtionen tar lång tid. Den starka uppgången i tillgångspriserna under 1996-2000 bedöms därför fortfarande inte ha hunnit påverka konsumtionen fullt ut.

Utvecklingen av inkomster och förmögenhet ger ett allmänt stöd för en stark konsumtionsutveckling, men osäkerheten om den närmaste tidens ekonomiska utveckling som hushållen ger uttryck för i enkätsvaren i HIP:en dämpar konsumtionen under det första halvåret 2001. I takt med att det internationella konjunkturläget stabiliseras, väntas hushållen öka sin konsumtion relativt kraftigt under andra halvåret 2001. Delvis återgår hushållen därmed till de högre konsumtionsnivåer de tidigare hade planerat för, när konjunkturen var starkare. Konsumtionen beräknas öka med 2,0 procent i år och 2,6 procent 2002. Under 2003 dämpas ökningstakten något till 2,3 procent, främst beroende på en svagare utveckling av real disponibel inkomst och i viss mån

⁶ Mikro- och makroindex är en sammanvägning av svaren på ett antal frågor i HIP:en. De speglar hushållens förväntningar om den egna respektive Sveriges ekonomi.

till följd av stigande realräntor. Sammantaget medför detta att sparandet ökar väsentligt, framförallt under 2001, dock från en låg nivå. Att sparkvoten inte ökar ytterligare beror på den trots allt starka förmögenhetspositionen.

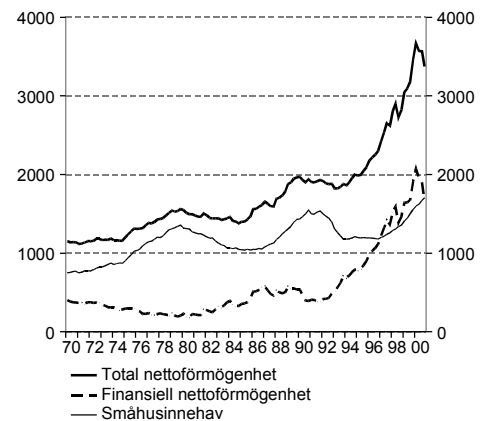
Hushållens förmögenhetsutveckling och dess effekt på konsumtionen

Enligt gängse ekonomisk teori baserar hushållen sina konsumtionsbeslut på sin samlade förväntade livsinkomst. Denna består av nuvarande finansiell nettoförmögenhet, real förmögenhet (främst fastighetsinnehav) och humankapital. Humankapitalet är lika med nuvärdet av dagens och framtida arbetsinkomster minus nettotransfereringar till offentlig sektor, dvs. arbetsinkomst plus bidrag och pensioner minus skatt. Konsumenterna antas föredra en jämn konsumtionsutveckling över sin livscykel och försöker därför utjämna förutsägbar variation i disponibel inkomst genom systematiskt sparande och lånande. Enligt gängse teori, och många empiriska studier, finns det ett långsiktigt och någorlunda stabilt samband mellan hushållens konsumtionsutgifter, inkomster och förmögenhet. De senaste åren har dock inte de svenska hushållens konsumtion följt med förmögenhetsuppgången.

Hushållens finansiella nettoförmögenhet (värdet av aktier, obligationer, fondandelar, individuellt försäkringssparande, bankinlåning m.m. minus skulder) ökade exceptionellt under perioden från slutet av 1992 till våren 2000, se diagram 35. Värdet av hushållens småhusinnehav ökade också under samma period, vilket ytterligare bidrog till den starka uppgången i hushållens totala förmögenhet. Sedan dess har förmögenheten minskat men ligger fortfarande på en historiskt sett mycket hög nivå.

Stigande finansiell nettoförmögenhet kan i princip orsakas av sparande, dvs. lägre konsumtion än disponibel inkomst, och värdeökning på befintlig förmögenhet. Sedan slutet av 1992 har hushållens finansiella nettoförmögenhet ökat med 1 200 miljarder kronor i fasta priser. Under samma period är summan av sparandet 220 miljarder, vilket innebär att värdestegringen är ca 1 000 miljarder. Konsumtionsutvecklingen har varit stark efter konjunkturnedgången i början av 1990-talet och sparandet har varit negativt under de senaste tre åren, se diagram 36, men det har inte hindrat en fortsatt kraftig uppgång i förmögenheten. Vilka förklaringar kan det finnas till att konsumtionen inte har ökat

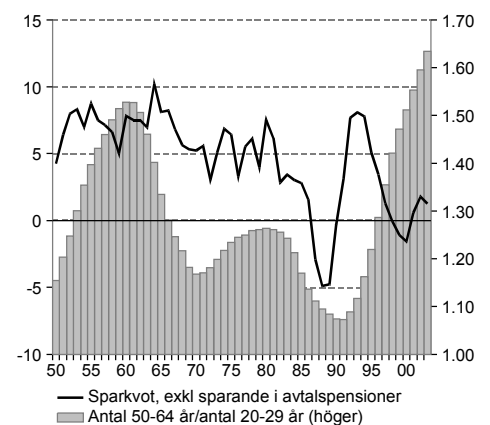
Diagram 35 Hushållens förmögenhet
Fasta priser, referensår 2000, miljarder kronor

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 36 Demografi och hushållens sparkvot

Procent respektive kvot

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

snabbare till följd av värdestegringen på hushållens tillgångar?

En förklaring kan vara att förmögensuppgången är ojämnt fördelad i befolkningen. Mycket förmögna personer torde inte öka sin konsumtion nämnvärt när tillgångspriserna stiger. Inkomst- och förmögensfördelningen i Sverige har dock bara förskjutits marginellt under 1990-talet och kan därför inte utgöra en viktig förklaring.

En annan förklaring är de demografiska förhållandena som nu råder i Sverige. En ovanligt stor andel av befolkningen kommer att pensioneras de närmaste 15 åren. Pensionering medför minskad disponibel inkomst, vilket är ett viktigt motiv för sparande. De äldre, som snart går i pension, kan väntas ha en hög sparkvot och de yngre, som har låga inkomster och stor försörjningsbörda, kan väntas ha en låg eller t.o.m. negativ sparkvot. Sammanbandet mellan befolkningsstrukturen och sparkvoten åskådliggörs i diagram 36 som visar kvoten mellan befolkningen i åldern 50-64 år och 20-29 år tillsammans med den genomsnittliga sparkvoten. Under perioden från 1950 tycks det finnas ett samband så att sparkvoten stiger när andelen äldre yrkesverksamma stiger. Enligt detta samband har sparandet t.o.m. varit ovanligt lågt, dvs. konsumtionen ovanligt hög, under 1990-talet.

En faktor som man ofta bortser från i empiriska studier, men som är teoretiskt välmotiverad, är att permanenta förändringar i realräntan efter skatt påverkar hushållens önskade långsiktiga förhållande mellan förmögenhet och disponibelinkomst. Högre realränta gör det mera förmånligt att skjuta upp konsumtionen och därmed ackumuleras förmögenhet. I Sverige steg realräntan efter skatt för hushållen dramatiskt i början av 1990-talet till följd av sänkta ränteavdrag (skattereformen) och lägre inflation.

Ännu en faktor som påverkar konsumtionsbesluten är osäkerheten om framtida inkomster. Om hushållen inte kan försäkra sig fullt ut mot sådan osäkerhet uppstår behov av s.k. försäkringssparande. Ett exempel är osäkerhet om framtida arbetsinkomster på grund av risken för arbetslöshet. Det innebär att även om den genomsnittliga förväntningen om framtida inkomst inte minskar, men osäkerheten ökar till följd av ökad arbetslöshet och/eller sänkta ersättningsnivåer i arbetslöshetsförsäkringen, kommer försiktiga individer att öka sitt sparande. Under 1990-talet samvarierar sparkvoten med hushållens förväntningar om den ekonomiska utvecklingen som den avspeglas i enkätsvaren i *Hushållens inköpsplaner* (HIP), se diagram 33. Under perioden från 1995 till mitten av 2000 steg optimismen

enligt mikro- och makroindex och sparkvoten föll. Sedan dess har utvecklingen gått i motsatt riktning. Ersättningsnivåerna i socialförsäkringssystemet har visserligen fallit och arbetslösheten har också stigit under 1990-talet, men det är dock inte uppenbart att osäkerheten om hushållens framtida inkomster har blivit markant större under 1990-talet.

Osäkerhetsargumentet kan också appliceras på förmögenheten. De senaste årens uppgång av förmögenheten har dominerats av stigande aktiekurser. Denna tillgång är förhållandevis osäker, vilket medför att försiktiga hushåll inte ökar sin konsumtion lika mycket när värdet på aktieinnehavet stiger som när värdet på säkrare tillgångar som tex. obligationer stiger.

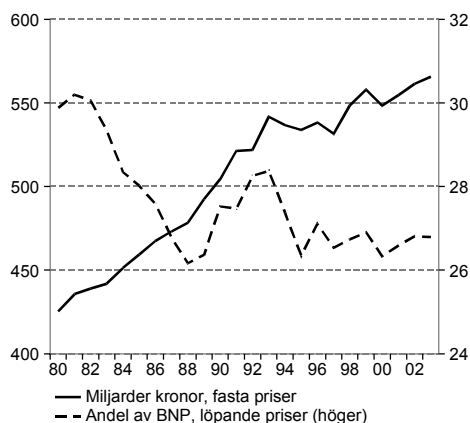
Sammanfattningsvis finns det alltså ett antal faktorer som skulle kunna förklara varför den kraftiga förmögensuppgången inte har resulterat i en kraftigare ökning av hushållens konsumtion. Demografiska förhållanden med ovanligt stora pensionsavgångar de närmaste åren och stigande medellivslängd, högre realränta efter skatt och sänkta ersättningsnivåer i socialförsäkringssystemen talar alla för högre sparande och lägre konsumtion i förhållande till disponibelinkomst och förmögenhet än vad som var fallet före 1990-talet. Dessa faktorer är av långvarig karaktär, men konsumtionsutvecklingen det senaste året har sannolikt också påverkats av ökningen i osäkerhet om framtida arbetslöshet och aktiekurser. Om denna osäkerhet minskar, som följd av en starkare internationell konjunktur, torde konsumtionsutveckling ta fart även om hushållens nettoförmögenhet har minskat med ca 130 miljarder under första kvartalet 2001.

Offentlig konsumtion växer snabbare

I marsprognosen förutsågs en relativt stark konsumtionsökning i den offentliga sektorn. Denna bedömning gäller fortfarande. Ökningen hålls uppe främst av den kommunala konsumtionen, medan den statliga konsumtion utvecklas långsammare.

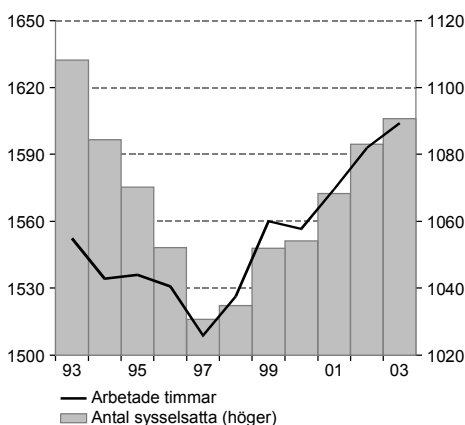
Den kommunala konsumtionens utveckling påverkas av olika åtgärder som planeras inom området. En sådan åtgärd är barnomsorgsreformen, som börjar införas stegvis fr.o.m. den 1 juli 2001, då rätt till förskola för barn till arbetslösa träder i kraft. Detta kommer troligtvis att öka efterfrågan på barnomsorg. Ambitionen att öka lärartätheten i skolorna, som konkretiseras i år och som successivt trappas upp t.o.m. 2006, bidrar också till utökad verksamhet i primärkommunerna. Avsikten att öka tillgängligheten i vården bidrar

Diagram 37 Offentlig konsumtion
Miljarder kronor respektive procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 38 Sysselsättningen i
primärkommuner och landsting
Miljoner timmar respektive tusentals sysselsatta

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

tillsammans med den demografiska utvecklingen till att hålla uppe konsumtionen i landstingskommunerna. Annat som talar för en fortsatt stark utveckling av den kommunala konsumtionen är att kommunernas finanser bedöms visa överskott under prognosperioden. Åtminstone gäller detta primärkommunerna. Konsumtionen i landstingskommunerna kan i viss mån hållas tillbaka av fortsatt svaga finanser.

Konsumtionen i kommunsektorn som helhet kan komma att hållas tillbaka av tilltagande svårigheter att rekrytera centrala yrkesgrupper i kommunal verksamhet. Problemet med bristen på kvalificerad arbetskraft försöker kommunerna lösa på olika sätt - genom att sänka kvalifikationskraven, öka övertiden, höja ingångslönerna, hyra in personal från bemanningsföretag och starta egna utbildningar. Detta ökar risken för snabbare utveckling av lönekostnaderna och kostnaden för direktkonsumtion och förbrukning. Speciellt för landstingskommunerna ökar kostnaderna för direktkonsumtionen i snabb takt. Årets relativt höga kommunala löneavtal bör ses i ljuset av att behovet att rekrytera personal är stort. Detsamma gäller det faktum att antalet timanställd personal sjönk i början på året, då många erbjöds fasta tjänster. (Se diagram 37 och 38.)

Tabell 8 Offentlig konsumtion och sysselsättning

Miljarder kronor, löpande priser samt tusentals personer respektive procentuell förändring, fasta priser

	2000	2000	2001	2002	2003
Konsumtion					
Offentlig	548	0,1	1,2	1,2	0,8
Statlig	159	-2,9	0,4	0,6	0,2
Kommunal	389	1,4	1,5	1,5	1,0
Sysselsättning, tusental¹					
Offentlig	1 292	-0,1	1,1	1,2	0,5
Statlig	238	-1,1	-0,2	0,3	-0,2
Kommunal	1 054	0,2	1,4	1,4	0,7

¹ Sysselsättning enligt nationalräkenskaperna.

Anm. Utvecklingstalen 2000 är justerade för att Svenska kyrkan fr.o.m. i fjol redovisas i hushållssektorn i stället för som tidigare i kommunsektorn. Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Under 2002 väntas den statliga konsumtionen stiga något då staten övertar huvudmannskapet för vårdhögskolorna från landstingen. För övrigt finns en underliggande tendens för den statliga konsumtionen att hållas tillbaka på grund av neddragningar inom försvaret.

Fortsatt stabila investeringar

Enligt nationalräkenskaperna ökade de fasta bruttoinvesteringarna med 5,7 procent första kvartalet i år jämfört med motsvarande kvartal i fjol.

Konjunkturinstitutets investeringsenkät visar något mindre positiva investeringsplaner för industrin i maj än i februari, vilket motiverar att investeringar i varubranscher⁷ reviderats ned något, eller till en ökning med 4 procent i år. Normalt brukar kapitalstocken i varubranscher⁷ anpassas till efterfrågan med viss tidseftersläpning. Därför bedöms den svaga efterfrågeutvecklingen i år bidra till en lägre investeringsökning inom varubranscher⁷, i synnerhet inom industrin, först nästa år. Samtidigt är dock investeringsnivån fortsatt relativt hög även 2003, eftersom resursutnyttjandet i ekonomin beräknas vara högt.

Tjänstebranschernas investeringar ökar däremot starkt nästa år (se diagram 39). Enligt Tjänstebarmetern är det utmärkande draget, enligt mätningar i april, en svagt avvakande hållning för att genomföra investeringar i år. Investeringsplanerna för nästa år kan dock tolkas som mer positiva, dock inte för handel och finansiella verksamheter. En stor andel av investeringarna inom tjänsteverksamheterna kan tillskrivas den s.k. UMTS-utbyggnaden inom telekommunikation.

Investeringsplanerna för licensvinnarna uppgick till cirka 100 miljarder kronor enligt deras egna ansökningar. Efterhand har de fyra aktörerna ingått samarbetsavtal och bildat för ändamålet särskilda bolag. I nuläget har planerna på fyra rikstäckande nät reducerats och det kommer endast att byggas två. Som en direkt följd av detta har investeringsvolymerna korrigerats ned eftersom det då byggs på ett mer kostnadseffektivt sätt än i ursprungsplanerna. Utgifterna för att bygga den tredje generationens mobilnät uppskattas i dagsläget till 30 miljarder kronor fram till och med 2003. I år investeras totalt 4 miljarder, nästa år 12 miljarder och 14 miljarder 2003.

Tabell 9 Fasta bruttoinvesteringar

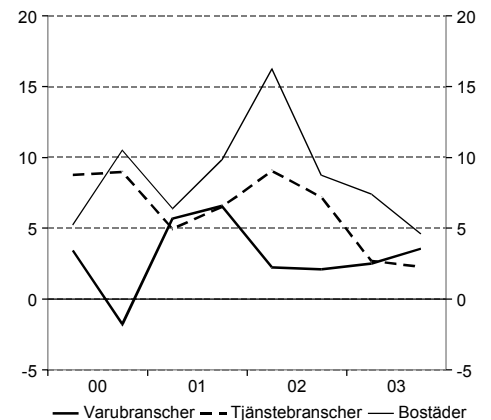
Löpande priser, miljarder kronor respektive procentuell förändring, fasta priser

	2000	2000	2001	2002	2003
Varubranscher	116	3,1	4,1	3,3	2,7
Tjänstebranscher	151	9,7	6,4	8,1	3,7
Bostäder	41	7,9	8,7	13,1	7,2
Nybyggnad	22	19,3	13,4	23,7	11,1
Ombyggnad	19	-0,7	4,4	2,9	2,5
Offentliga myndigheter	48	-7,4	2,0	1,7	1,5
Summa	356	4,5	5,2	6,3	3,6

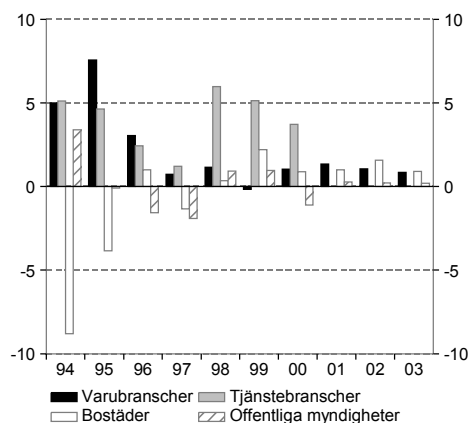
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Den mest expansiva tillväxten i bygginvesteringarna återfinns i bostadssektorn. Bostadsbyggandet har därmed intagit tätpositionen inom byggverksamheten. Ökningen i ny-

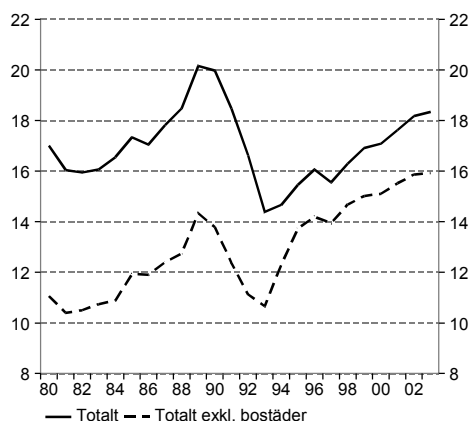
Diagram 39 Fasta bruttoinvesteringar
Procentuell förändring från föregående halvår, säsongrensad, uppräknad årstakt

⁷ Industrin utgör ca 70 procent av de totala varubranscher⁷.

Diagram 40 Bidrag till investeringar
Procentenheter

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 41 Investeringarnas andel av BNP
Procent (fasta priser)

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 42 Kapitalkvoter i tjänstebranscher
och industrin
Kvot

byggnadsinvesteringar förväntas fortsätta under hela prognosperioden. Den starka efterfrågan och en ökande bostadsbrist även i delar av landet som tidigare inte rapporterat om någon brist, talar för att någon större avmattning inte är att skönja.

Avmattningen i den ekonomiska tillväxten under vintern får endast marginell inverkan på bostadsbyggandet under innevarande år. Ett svagare första kvartal samt en alltmer ansträngd arbetsmarknad med svårigheter för ett flertal företag att erhålla kompetent yrkesfolk, talar dock för ett något lägre bostadsbyggande än tidigare beräknat.

Tabell 10 Antal påbörjade lägenheter

	2000	2001	2002	2003
Flerbostadshus	8 909	10 201	11 500	14 500
Småhus	8 333	9 799	10 500	11 500
Summa	17 242	20 000	22 000	26 000

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Totalt stiger investeringarna med 5,2 procent i år för att nästa år öka något snabbare, på grund av höga UMTS investeringar samt omfattande bostadsinvesteringar (se diagram 40). Exklusive UMTS investeringarna bedöms investeringarna stiga ungefär 4 procent både i år och nästa år för att 2003 öka med ca 3,5 procent. Därmed stiger den andel av BNP som tas i anspråk för investeringar ytterligare och når i slutet av prognosperioden samma nivå som under mitten av 1980-talet (se diagram 41). Enligt diagram 42 bibehålls kapacitetsutnyttjandet inom industrin på en historiskt sett relativt hög nivå (vilket avspeglas i en låg kvot mellan kapitalstock och förädlingsvärde). Däremot minskar kapacitetsutnyttjandet inom tjänstebranscherna, vilket förklaras med att de stora UMTS investeringarna inte omedelbart genererar motsvarande ökning av produktionsvolymerna.

Lagercykeln dämpar produktionen i år

Fjolårets lagerutveckling innebar ett bidrag till den inhemska efterfrågan med motsvarande 0,6 procentenheter av BNP. I huvudsak var det handelslagren och färdigvarulagren inom insats- och investeringsvaruindustrin som ökade. Lagren, som började stiga redan under första halvåret, uppfattades till att börja med inte som besvärande stora. Snarast torde denna lageruppbyggnad kunna tolkas som en önskad anpassning av lagren uppåt efter den starka efterfrågetillväxten i början av året. I takt med att företagets förväntningar på efterfrågeutvecklingen sedan reviderades ned, uppstod emellertid ett alltmer uttalat missnöje över lagersituationen. Konjunkturbarometern för juni i år tyder på att företagen

ännu inte lyckats med att reducera lagren utan endast bromsat ökningen (se diagram 43). Under nästa halvår däremot förväntas en lagerutveckling som innebär en relativt stor korrigerande. Därmed skulle lagerinvesteringarna för helåret medföra negativa tillväxtbidrag med motsvarande 0,3 procentenheter av BNP.

Vid årets slut bedöms likväl ett mindre behov av ytterligare anpassning finnas kvar. Denna smärre återstående justering beräknas innebära en begränsning av den inhemska efterfrågeutvecklingen med motsvarande 0,1 procentenheter av BNP. Under 2003 förväntas en lagerutveckling vars inverkan på efterfrågeutvecklingen blir närmast neutral.

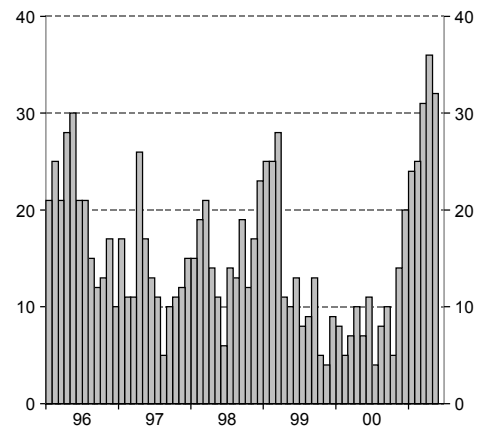
Exporten hämmas i år av IT-sektorns internationella avmattning

Enligt preliminära beräkningar ökade exporten av bearbetade varor i fjol med 11,5 procent. Särskilt stark var ökningen till länderna utanför OECD-området, medan exporten till Nordamerika och EU kulminerade redan under våren 2000 (se diagram 44). En stark utveckling under loppet av 1999 innebar ändå att exportvolymen också till dessa länder ökade betydligt förra året i jämförelse med 1999.

Den internationella efterfrågan, som började mattas redan under andra halvåret i fjol, har efter årsskiftet dämpats betydligt. I Konjunkturbarometern för juni månad svarar företagen för sjätte månaden i följd att exportorderingen fortsätter att minska (se diagram 45). Inte minst är det efterfrågan på teleprodukter som kommit att utvecklas klart sämre än förväntat. Detta tillsammans med den svaga fordonskonjunkturen har inneburit att svensk export drabbats särskilt hårt. Preliminär utrikeshandelsstatistik för april visar också på en betydande minskning av exporten efter årsskiftet (se diagram 45).

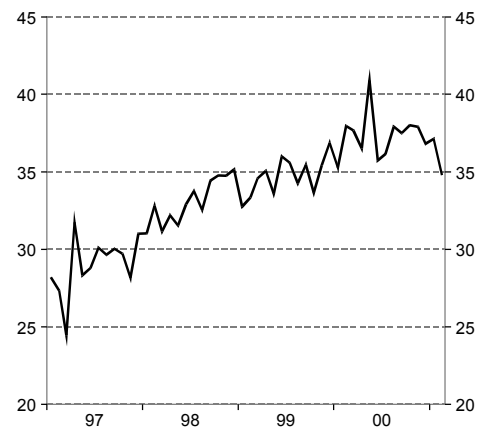
Efterfrågeutvecklingen bedöms dock bli som svagast under första halvåret för att därefter vända uppåt, om än i begränsad omfattning. Efter en ökning i år med ca 5,5 procent bedöms marknaden för bearbetade varor växa mer normalt med 6,8 procent nästa år och med 7,7 procent 2003. De mest expansiva marknaderna återfinns även under prognosperioden utanför Västeuropa och Nordamerika (se diagram 46). Vidare förväntas IT-investeringarna åter ta fart nästa år efter den svaga utvecklingen i år. Detta tillsammans med en successivt allt starkare fordonskonjunktur och en förhållandevis svag kronkurs förväntas påverka den svenska exporten gynnsamt de båda kommande åren.

Diagram 43 Industrins färdigvarulager, nulägesområde
Nettototal

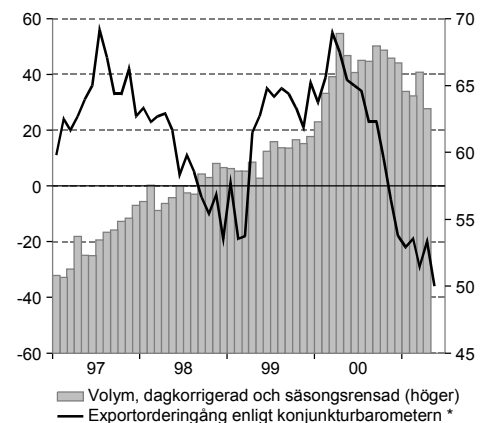
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 44 Export av bearbetade varor till EU och Nordamerika
Miljarder kronor, säsongrensat

Källa: Statistiska centralbyrån.

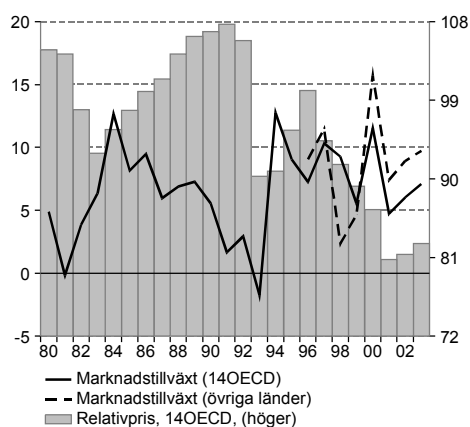
Diagram 45 Export av varor
Nettototal enligt konjunkturbarometern respektive miljarder kronor

Anm. Över 0=ökar, under 0=minskar.

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 46 Marknadstillväxt och relativpris för bearbetade varor.
Procent respektive index

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Tabell 11 Export av varor och tjänster

Procentuell förändring

	Volymutveckling			Prisutveckling		
	2001	2002	2003	2001	2002	2003
Varuexport	3,5	6,7	7,5	0,9	-1,7	-1,7
Bearbetade varor	4,2	7,6	8,3	1,1	-1,3	-1,6
Råvaror	-0,6	1,1	2,0	-0,5	-4,4	-2,8
Tjänsteexport	6,4	4,4	3,0	6,9	-0,8	-1,5
Summa export	4,1	6,3	6,6	2,1	-1,5	-1,7

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Efter den senaste bottennoteringen i slutet av 1998 stärktes kronan successivt innan den återigen försvagades kraftigt under det andra halvåret i fjol liksom under det första halvåret i år. Försvagningen av kronan torde delvis bero på att den internationella konjunkturavmattningen i hög grad kan kopplas till den svaga utvecklingen för IT-sektorn. Exportefterfrågan har fallit för de svenska IT-företagen och deras aktier har gått kraftigt bakåt på börserna. Kronan bedöms dock i dagsläget vara undervärderad. Den under prognosperioden antagna apprecieringen innebär en korrigerande av växelkursen till en nivå ungefär motsvarande den som rådde under första halvåret 2000. De svenska företagens konkurrenssituation bedöms vara fortsatt god också vid prognosperiodens slut.

Exportpriset på bearbetade varor uttryckt i svenska kronor steg svagt i fjol. Pappers- och stålpriserna steg med i genomsnitt 7 respektive 9 procent samtidigt som priserna på övriga bearbetade varor sjönk med ca 1 procent, vilket till stor del förklaras av fallande priser på teleprodukter.

Toleransen för prishöjningar i senare förädlingsled bedöms vara låg även framgent. Den internationella prisutvecklingen på bearbetade varor torde således bli måttlig också under de kommande åren, trots stigande internationella råvarupriser exklusive petroleum. Förutsatt att kronan förstärks torde därför exportpriset på bearbetade varor vara som högst i nuläget och över sommaren för att sedan successivt sjunka de kommande åren.

Råvaruexporten ökade i fjol med 3,6 procent. För enskilda varor som exempelvis jordbruksprodukter, icke-järnmetaller och järnmalm ökade leveranserna betydligt mer. De råvarunära grupperna papper och i synnerhet stål ökade också sina exportvolymerna 2000. Bland de större råvarugrupper vars export minskade märks i synnerhet avsalumassa och petroleumprodukter.

För innevarande år förutsätts en fortsatt anpassning av råvaruexporten till den vikande efterfrågan med lagerökningar hos råvaruproducenterna och fallande priser till följd. Den lägre efterfrågan innebär främst en lägre export första halvåret i år. Därefter torde köparna vara i behov av att fylla på sina lager, samtidigt som de internationella råvarupriserna

bottnar. Även pappret och stålet följer detta mönster. För helåret 2001 innebär detta en något mindre råvaruexport än under 2000. Den förbättrade internationella konjunkturen väntas emellertid medföra en gradvis exportökning från andra halvan av 2001.

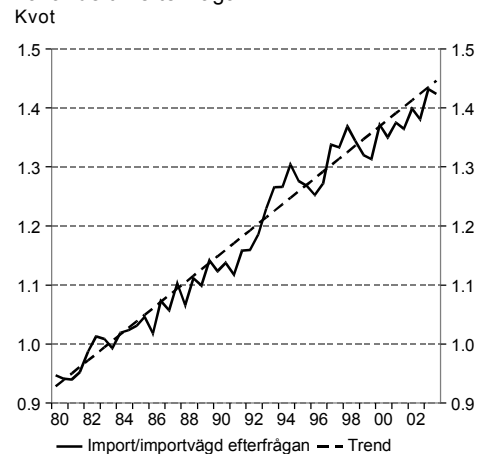
Utvecklingen av råvarupriserna har varit mer dramatisk än för råvaruvolymererna. Efter att ha fallit under 1998 vände priserna uppåt under andra halvan av 1999 och mellan 1999 och 2000 ökade de med närmare 20 procent. Det var i synnerhet stora prisstegringar på petroleum och massa som låg bakom denna utveckling. De internationella råvarupriserna exklusive petroleum bör under loppet av andra halvåret i år vända uppåt. En positiv prisutveckling prognostiseras också för 2002 och 2003. Den internationella prisutvecklingen på stål följer i stort sett denna prisrörelse. En ökning av papperspriser i allmänhet kan komma till stånd under första halvåret 2002. Det större prognostiserade fallet i priset på avsalumassa gör dock att exportpriset i svenska kronor på råvaror sjunker i genomsnitt i år i jämförelse med 2000. Den allt starkare kronan under prognosperioden medför därefter att exportpriset sjunker kontinuerligt under 2002 och 2003.

Tjänsteexporten ökade förra året med 5,9 procent. Exporten av tjänster fortsätter att öka under de kommande åren. I år är det i synnerhet andra tjänster än resevalutainkomster och transporter som bidrar till ökningen. Under 2002 och 2003 kommer tillväxten vara mer jämt fördelad mellan delgrupperna.

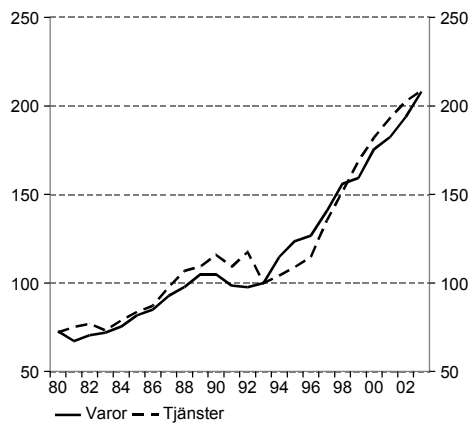
Importen dämpas i år

Importen av varor ökade med 10,3 procent under förra året, men ökningstakten mattades något mot slutet av året. Preliminär utrikeshandelsstatistik visar att importen hittills i år utvecklas betydligt svagare. Importvägd efterfrågan för bearbetade varor ökar knappt hälften så mycket som i fjol vilket är betydligt mindre än vad som förutsågs i Konjunkturinstitutets marsrapport. Det beror främst på att exporten och hushållens konsumtion beräknas växa långsammare i år, varför importbehoven dämpas. Efterfrågan på importvaror som insatsvaror i exportindustrin är jämförelsevis låg. Lagren är fortfarande stora både i industrin och i handeln efter den lageruppbyggnad som skedde under förra året, vilket också bidrar till den låga importefterfrågan. Enligt preliminär statistik utvecklas hushållens konsumtion svagt för närvarande och därmed också efterfrågan på importerade sällanköpsvaror. Både konsumtionen och exporten väntas dock stärkas under andra halvåret i år. Efterfrågan på importvaror för investeringar både i maskiner och byggnader ökar däremot förhållandevis snabbt under hela året (se diagram 47).

Diagram 47 Import av bearbetade varor i förhållande till efterfrågan

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 48 Import av varor och tjänster
Index 1993=100

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Nästa år kommer starkare export-, konsumtions- och investeringsökning att leda till en större importökning, även om företagens lageranpassning har en dämpande effekt.

Under 2003 kommer importen av varor att växa ytterligare något snabbare, framför allt beroende på en starkare ökning av exporten av bearbetade varor samtidigt som lagren nu nått önskade nivåer. Vidare bedöms det högre resursutnyttjandet bidra till ett större importbehov.

Den förhållandevis kraftiga depreciering av kronan som skett under andra halvan av 2000 och hittills i år medför att importpriserna stiger och beräknas bli 3,5 procent högre i år jämfört med 2000. Den prognostiserade apprecieringen av kronan under resten av prognosperioden kommer att medföra prissänkningar för importen från och med slutet av innevarande år.

Tabell 12 Import av varor och tjänster

Procentuell förändring

	Volymutveckling			Prisutveckling		
	2001	2002	2003	2001	2002	2003
Varuimport	3,8	6,3	7,3	3,5	-1,1	-1,9
Bearbetade varor	4,5	7,6	8,9	4,1	-0,1	-1,2
Råvaror	1,4	1,1	1,1	0,9	-5,6	-6,0
Tjänsteimport	6,0	4,9	3,0	7,1	-0,9	-1,6
Summa import	4,4	5,9	6,2	4,4	-1,1	-1,8

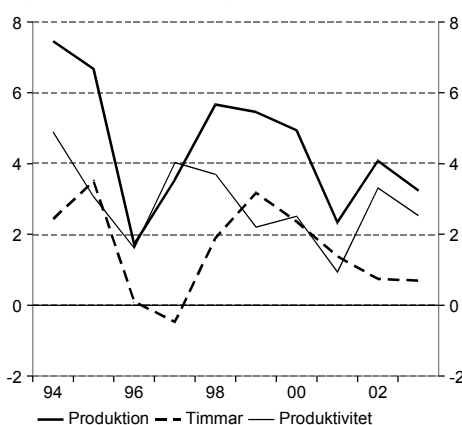
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Importen av tjänster fortsätter att öka i år och under 2002 – 2003 (se diagram 48). Underskottet i bytesbalansens tjänstetjänst netto fortsätter att öka såsom det har gjort sedan 1995.

Tillfällig avmattning i de industrirelaterade delarna av näringslivet

Den starka produktionstillväxten i näringslivet bromsades upp under senare delen av fjolåret. Framst den internationella men även den inhemska efterfrågan försvagades. Denna utveckling har fortsatt under innevarande år och verkat dämpande på tillväxten i främst industrin och industrirelaterade tjänstebranscher.

Konjunkturinstitutets barometerundersökning för första kvartalet visar att orderingången sjunkit påtagligt i industrin och att produktions- och sysselsättningstillväxten bromsats. Byggkonjunkturen har dock fortsatt att stärkas. Inom handeln är bilden något splittrad. Dagligvaruhandeln och delar av partihandeln har fortsatt att utvecklas gynnsamt, medan sällanköpsvaruhandeln stagnerat och handeln med motorfordon sjunkit ytterligare. Förutom en negativ inverkan på delar av partihandeln har den försvagade industrikonjunkturu-

Diagram 49 Produktivitet i näringslivet¹
Årlig procentuell förändring

¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

ren verkat hämmande på tillväxten för företagstjänster, såsom uppdrags- och datakonsultsverksamhet. Uppdragsverksamhet med inriktning på byggsektorn, såsom arkitekter och tekniska konsulter, har dock gynnats av den goda byggkonjunkturen. Situationen i åkeribranschen har försämrats ytterligare. Sysselsättningen i tjänstebranscherna sammantaget har ökat, trots en något försvagad produktionsutveckling. Såväl kapacitetsutnyttjandet som bristen på arbetskraft uppges ha minskat något i stora delar av näringslivet.

Tabell 13 Produktion och produktivitet i näringslivet

Löpande priser, miljarder kr respektive procentuell förändring, fasta priser

	2000	2000	2001	2002	2003
Varubranscher	547	4,6	2,1	3,9	3,8
Tjänstebranscher	927	4,6	2,3	3,6	2,7
Summa produktion	1 474	4,6	2,2	3,7	3,1
<i>Näringslivet exkl. finans- och fastighetsverksamhet</i>					
Produktion	1 188	4,9	2,3	4,1	3,2
Arbetade timmar		2,4	1,4	0,7	0,7
Produktivitet		2,4	0,9	3,4	2,5

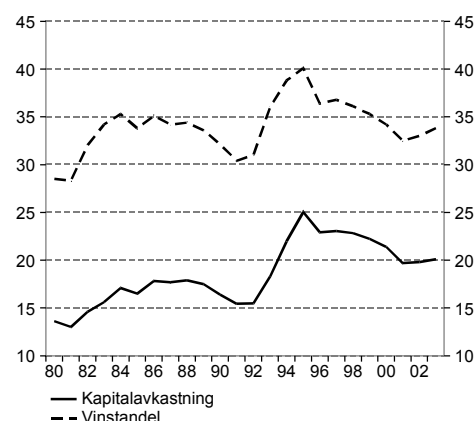
Anm. Produktion är räknad före avdrag av indirekt mätta finansiella tjänster.

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Efterfrågan, såväl den internationella som den inhemska, väntas återhämta sig successivt under andra halvåret och utvecklas tämligen starkt under prognosperioden. I år förutses produktionsökningen i näringslivet exkl. finans- och fastighetsverksamhet begränsas till 2,3 procent (se tabell 12 och diagram 49). Produktivitetsökningen i näringslivet begränsas till 0,9 procent till följd av främst en svag produktivitetutveckling i industrin och en i förhållande till produktionsökningen förvånansvärt stor ökning av antalet anställda i tjänstebranscherna. Därvid har antagits att företagen i stort sett bibehåller en något överdimensionerad arbetsstyrka under andra halvåret. Produktionsökningen förutses bli klart högre nästa år för att därefter avta något då efterfrågan väntas växa långsammare och arbetsmarknadsläget bli allt mer ansträngt. Den något överdimensionerade arbetsstyrkan under innevarande år dämpar sysselsättningsökningen under nästa år. Produktivitetsökningen blir därför betydligt större 2002. År 2003 väntas en tämligen normal produktivitetökning.

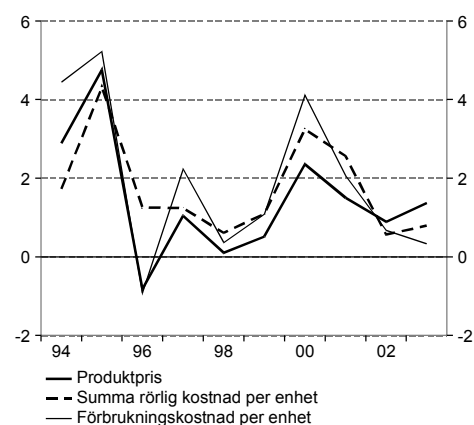
Lönsamheten i näringslivet har försvagats successivt sedan toppåret 1995. Vinstandelen har fallit kraftigt och ligger nu klart under den nivå som rådde under större delen av 1980-talet. Exkluderas finans- och fastighetsverksamhet är dock vinstandelen fortfarande nästan i nivå med de starkaste åren på 1980-talet (se diagram 50). Om bruttoöverskottet i

Diagram 50 Kapitalavkastning och vinstandel i näringslivet¹
Andel i procent

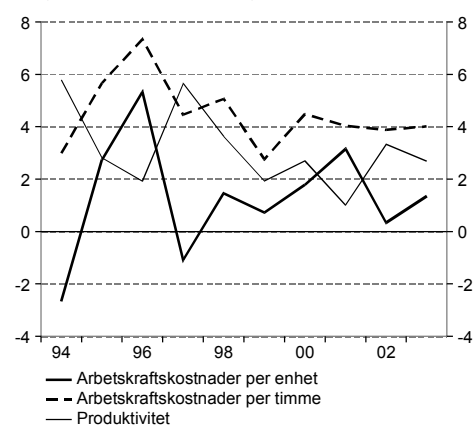
¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 51 Produktpris och produktionskostnader i näringslivet¹
Årlig procentuell förändring

¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 52 Arbetskraftskostnader i näringslivet¹
Årlig procentuell förändring

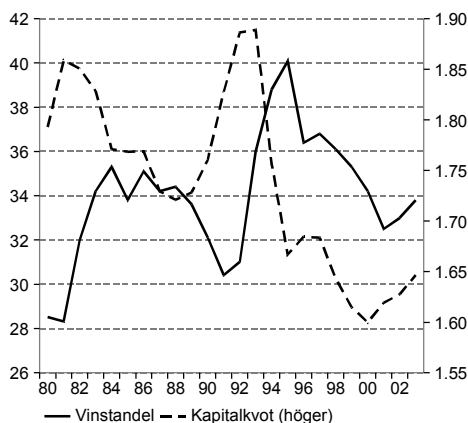
¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källa: Konjunkturinstitutet.

sistnämnda branschaggregat i stället för att relateras till förädlingsvärdet sätts i relation till kapitalstocken (kapitalavkastningen), erhålls en ännu starkare bild. Kapitalavkastningen är nu klart högre än under de bästa åren på 1980-talet. Detta återspeglar ett trendmässigt fall i kapitalkvoten i löpande priser dvs. kapitalstocken har ökat långsammare än produktionen.

Nedgången i näringslivets vinstandel förklaras främst av att vinstandelarna sjunkit i flertalet varubranscher. För industrins del är detta framför allt en följd av en betydande försvagning i investeringsvaruindustrin, trots att kostnaderna där hållits tillbaka av en kraftfull produktivitet utveckling. Priserna för branschens produkter har nämligen sjunkit och vinstmarginalerna sänkts på grund av en hård konkurrenssituation.

Diagram 53 Vinstandel och kapitalkvot i näringslivet¹

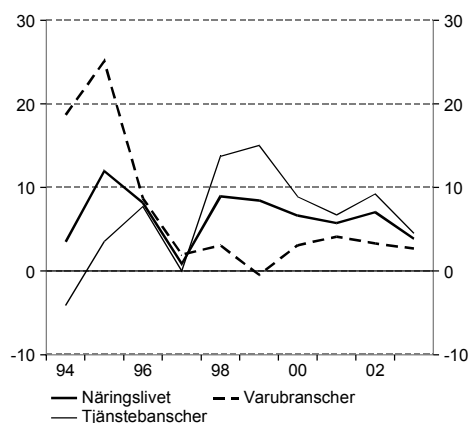
Andel i procent respektive kvot

¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 54 Investeringar i näringslivet¹

Årlig procentuell förändring

¹ Exkl. finans- och fastighetsverksamhet.
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Tabell 14 Vinstmarginal och vinstandel i näringslivet exklusive finans- och fastighetsverksamhet

Per producerad enhet. Procentuell förändring

	2000	2001	2002	2003
Förbrukningskostnad	4,1	2,1	0,7	0,3
Arbetskraftskostnad	1,8	3,2	0,3	1,4
Arbetskraftskostnad per timme	4,5	4,0	3,9	4,0
Produktivitet	2,7	1,0	3,3	2,7
Summa rörlig kostnad	3,2	2,6	0,6	0,8
Produktpris	2,4	1,5	0,9	1,4
Vinstmarginal	-0,7	-0,9	0,3	0,5
Vinstandel	-1,1	-1,7	0,5	0,8

Anm. Produktiviteten beräknas här på bruttoproduktionen till skillnad från produktivitetstabellen ovan där den beräknas på förädlingsvärdet.

Källa: Konjunkturinstitutet.

I fjol var det främst de starka prisökningarna på insatsvaror, i synnerhet petroleumprodukter, som sänkte vinstandelarna i näringslivet (se tabell 13 och diagram 51). I år bidrar dessutom den svaga produktivitet utvecklingen till att vinstandelen sjunker ytterligare. Under prognosperioden väntas företagen, trots en appreciering av kronan, kunna höja sina vinstandelar något tack vare en stark produktivitetstillväxt (se diagram 52). Dessutom bedöms ett högt resursutnyttjande och en fortsatt god efterfrågan i ekonomin skapa utrymme för vissa marginalhöjningar.

Produktionsökningen i kombination med den jämförelsevis goda lönsamheten driver på en fortsatt kapacitetsutbyggnad i näringslivet. Efterhand som företagen närmar sig kapacitetstaket (kapitalkvoten sjunker) ökar också incitamenten att investera (se diagram 53). Enligt Konjunkturinstitutets investeringsenkät fortsätter investeringarna att öka påtagligt i år (se diagram 54). I industrin är investeringsplanerna oväntat expansiva med tanke på att industrikonjunkturen har försvagats. Nästa år väntas investeringarna öka

ytterligare. Både i år och nästa år stimuleras investeringarna av utbyggnaden av UMTS-näten för tredje generationens mobiltelefoni. Initialt bedöms denna utbyggnad innebära att kapitalkvoten stiger innan trafiken (produktionen) kommer igång på allvar i näten.

Arbetsmarknad, pris- och lönebildning

Sysselsättningen har utvecklats starkt hittills i år, trots den svagare konjunkturen. Sysselsättningen stiger inom tjänstebanschererna men minskar däremot inom industrin och övriga varubranscher. En avmattning i sysselsättningstillväxten väntas andra halvåret i år, varefter sysselsättningen åter tar fart till följd av ökande efterfrågan. Arbetskraftsutbudet bedöms växa långsammare de kommande åren, vilket innebär att arbetslösheten fortsätter minska.

Resursutnyttjandet bedöms vara relativt högt i år men något lägre än i den bedömning som gjordes i mars till följd av svagare efterfrågan och en avstannande sysselsättningstillväxt. I takt med att konjunkturen återhämtar sig och lediga resurser tas i anspråk ökar resursutnyttjandet åter nästa år och det s.k. produktionsgapet, dvs. skillnaden mellan faktisk och potentiell produktion, bedöms slutas och bli svagt positivt. Under 2003 ökar resursutnyttjandet ytterligare, framförallt inom delar av tjänstenäringarna. Ekonomins samlade resurser utnyttjas då i något högre grad än vad som är förenligt med stabila löne- och prisökningar på sikt.

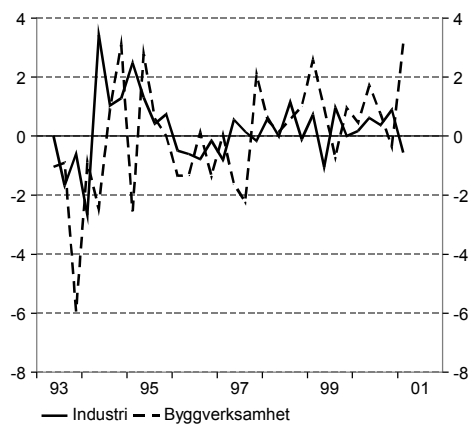
Löneavtal för större delen av arbetsmarknaden är nu tecknade och dessa ligger i linje med vad som bedöms som långsiktigt hållbart. Avtalen är framtunga, dvs. löneökningarna är som störst i början av avtalsperioden. Löneglidningen bedöms dock tillta framförallt 2003, då läget på arbetsmarknaden är mer ansträngt. De sammantagna löneökningarna blir därför något högre 2003 än under föregående år.

Inflationen har blivit oväntat hög under våren. Detta förklaras delvis av tillfälliga faktorer, som inte bedöms påverka inflationen på längre sikt, men också av ett relativt högt resursutnyttjande. Den inhemska inflationen bedöms bli hög under hela prognosperioden, men motverkas på ett till två års sikt av fallande importpriser.

Stark utveckling på arbetsmarknaden trots konjunkturförsvagning

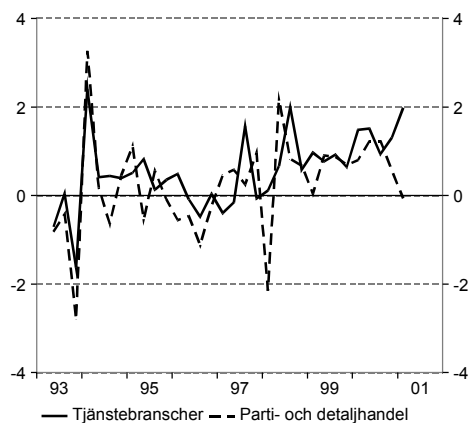
Den svagare efterfrågeutvecklingen i ekonomin sedan slutet av förra året avspeglas ännu inte i situationen på arbetsmarknaden. Sysselsättningen har tvärtom utvecklats oväntat starkt och det är nästan uteslutande inom industrin som den svagare konjunkturen satt spår i sysselsättningsutvecklingen första kvartalet. Sysselsättningen inom de privata tjänstebanschererna fortsätter att utvecklas starkt, men också offentliga sektorns sysselsättning ökar, främst till följd av fler sysselsatta inom kommunal verksamhet. Denna ökning har skett trots att privatiseringar och bolagiseringar av kommunal verksamhet det senaste året inneburit att ca 11 000 personer definitionsmässigt bytt sektor. Även sysselsättning-

Diagram 55 Antal sysselsatta enligt nationalräkenskaperna
Procentuell förändring från föregående kvartal, säsongrensat

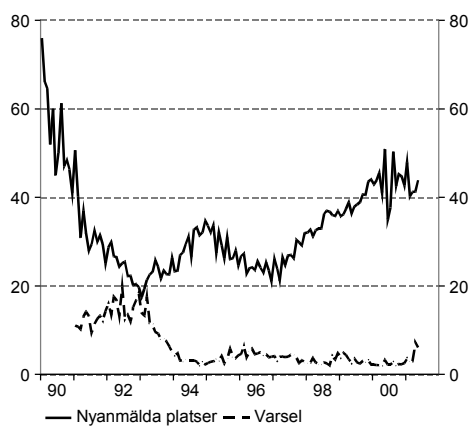
Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 56 Antal sysselsatta enligt nationalräkenskaperna
Procentuell förändring från föregående kvartal, säsongrensat

Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 57 Lediga platser och varsel
Tusental, säsongrensade värden, månad

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

utvecklingen i byggverksamheten bidrar till ökningen första kvartalet, medan sysselsättningen inom industrin och övriga varubranscher minskar (se diagram 55). Delar av partihandeln påverkas också av den svagare industrikonjunkturen och här har sysselsättningstillväxten avstannat (se diagram 56).

Hela landet har gynnats av de senaste årens starka sysselsättningsökning, samtidigt som de regionala skillnaderna har ökat eftersom tillväxten har fördelats ojämnt. I Stockholm, Uppsala och Hallands län är fler personer sysselsatta idag än i början av 1990-talet, medan merparten av övriga län inte återtagit den sysselsättningsnivå som rådde för ett decennium sedan. Stockholms läns andel av sysselsättningsökningen de senaste åren är betydligt högre än dess andel av den arbetsföra befolkningen. Utvecklingen förklaras av den starka koncentrationen av tillväxtbranscher till storstadsregioner och universitetsstäder i allmänhet och Stockholmsområdet i synnerhet.

Tillfällig avmattning i sysselsättningen väntas

Variationer i efterfrågeläget påverkar utvecklingen på arbetsmarknaden med viss eftersläpning. Arbetsmarknaden kan därför förväntas gå in i en period av avmattning under andra halvåret i år. Även om man bara ser till personer i arbete, dvs. exkluderar de sysselsatta som är frånvarande från sina arbeten, har dessa ökat mer än produktionen sedan slutet av fjolåret, vilket innebär en svag produktivitetsutveckling. Flera tecken tyder på att företagen inte kommer att fortsätta att anställa personal i samma utsträckning som skett hittills, utan snarare anpassa sin personalstyrka till rådande efterfrågeläge. Som framgår i diagram 57 har antal nyanmälda lediga platser som inrapporteras till arbetsförmedlingarna upphört att öka även om de fortfarande ligger på en hög nivå. Jämfört med fjolåret är det framförallt en nedgång i lediga jobb inom tillverkningsindustrin där också den största ökningen i antalet varsel om uppsägning finns (se diagram 58), främst inom verkstadsindustrin. Antalet nyanmälda lediga platser har sjunkit även inom varuhandel, uppdragsverksamhet och hälso- och sjukvård jämfört med fjolåret.

Konjunkturbarometern i april visar att en övervägande andel av de tillfrågade industriföretagen avser att fortsätta att minska antalet sysselsatta. Även inom handeln uttrycks förväntningar om en kommande sysselsättningsminskning. Övriga tjänsteföretag har tydligt reviderat ned sina förväntningar på sysselsättningen, även om nettotalen fortfarande är positiva, dvs. det är fortfarande fler företag som förväntas öka sin personalstyrka. Diagram 59 visar att bristtalen samtidigt har fortsatt att sjunka, vilket indikerar att det dämpade

efterfrågeläget i ekonomin för många branscher inneburit en mindre ansträngd situation på arbetsmarknaden. Det är nu en lägre andel företag som upplever brist på arbetskraft som hämmande faktor för att öka produktionen.

Sysselsättningen har ökat exceptionellt snabbt de senaste åren och den uppbromsning som sker under loppet av 2001 är mer i linje med en långsiktigt hållbar utveckling och minskar risken för en överhettning av ekonomin. Som synes i diagram 60 väntas dock sysselsättningen ta fart igen redan nästa år, till följd av en återhämtning i konjunkturen, vilket innebär att arbetsmarknadssituationen blir mer ansträngd med ökande rekryteringsproblem. Delar av tjänstebranscherna, och även byggsektorn, uppvisar i år snabbt ökande sysselsättning vilket innebär att nästa års stigande tillväxt ökar risken för lönedrivande s.k. flaskhalsproblem på arbetsmarknaden. Ju mer ansträngda arbetskraftsresurserna blir, dvs. ju lägre arbetslöshet och ju mer begränsad möjlighet för arbetskraftsutbudet att växa, desto större risk för överhettningstendenser i ekonomin.

Tabell 15 Sammanfattning av arbetsmarknadsprognosen

Nivå, 1000-tal respektive årlig förändring alternativt nivå i procent

	2000	2000	2001	2002	2003
Sysselsatta, 16-64 år (enligt AKU)	4 159	2,2	1,9	0,8	0,7
I arbetskraften	4 362	1,2	1,3	0,4	0,4
Öppet arbetslösa ¹	203	4,7	4,1	3,7	3,5
I arbetsmarknadspolitiska åtgärder ¹	113	2,6	2,3	2,1	2,1
Arbetade timmar (miljoner, enligt NR)	6 913	1,5	1,3	0,8	0,7
Reguljärt sysselsatta ² , 20-64 år	4 012	2,1	1,9	0,7	0,6
Befolkning, 20-64 år	5 199	0,4	0,5	0,4	0,2
Reguljär sysselsättningsgrad ^{2,3}		77,2	78,3	78,6	78,8

¹ Nivåer i procent av arbetskraften.

² Exkluderar sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska program.

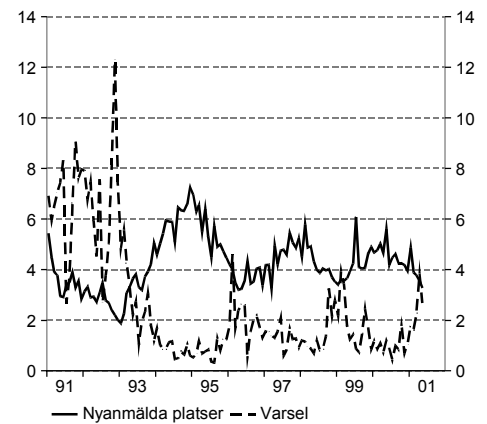
³ I procent av befolkningen i åldern 20-64 år.

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån

Sysselsättningsutvecklingen mellan 2000 och 2001 beräknas bli hög, ca 78 000 personer, trots att efterfrågan på arbetskraft mattas under resten av året. Sammantaget från 2000 till 2003 beräknas ökningen bli ca 138 000 personer. Sysselsättningsgraden hos 16 - 19 åringar väntas öka något och tillsammans med en väntad neddragning av volymen av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, innebär det att den reguljära sysselsättningsgraden för personer i åldern 20 - 64 år uppgår till 78,8 procent 2003 (se diagram 61). Därefter måste sysselsättningen öka med ytterligare ca 70 000 personer för att regeringens sysselsättningsmål på 80 procent ska uppnås 2004.

Diagram 58 Lediga platser och varsel, industrin

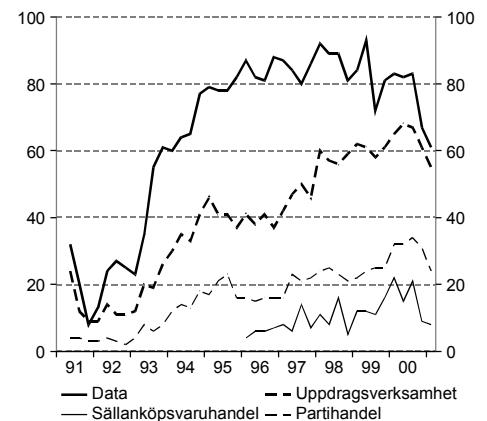
Tusental, säsongrensade värden, månad

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

Diagram 59 Bristtal i tjänstenäringarna enligt konjunkturbarometern

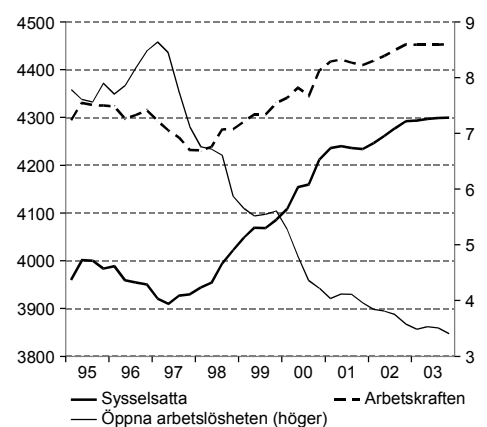
Andel företag

Källa: Konjunkturinstitutet.

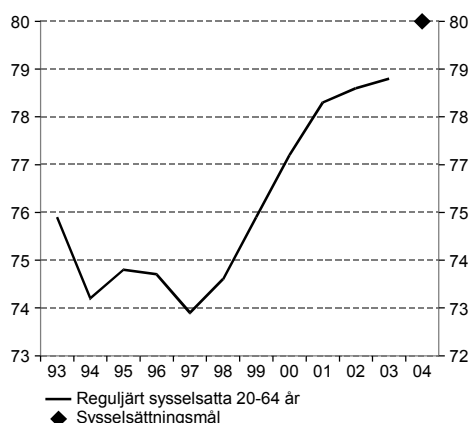
Diagram 60 Sysselsatta, i arbetskraften och arbetslösa

Tusental respektive procent

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 61 Regulerad sysselsättningsgrad
I procent av befolkningen i åldern 20-64 år

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Allt viktigare att öka medelarbetstiden

Samtidigt med den starka sysselsättningsökningen har frånvaron, framförallt sjukfrånvaron, ökat första kvartalet i år jämfört med motsvarande period i fjol. Detta innebär att arbetade timmar inte ökat i samma utsträckning som antal sysselsatta dvs. medelarbetstiden har sjunkit. Sjukfrånvaron är delvis kopplad till branscher och sektorer med rekryteringsproblem. Andelen sjukfrånvarotimmar har de senaste åren ökat snabbare inom offentliga sektorn än inom näringslivet. Detta förstärker de redan stora rekryteringsbehoven inom vård, skola och omsorg. Drygt 90 procent av kommunerna och landstingen anger i Ams marsenkät att de upplevt brist på arbetskraft det senaste halvåret.

Ett sätt att motverka minskningen i medelarbetstiden är att öka den s.k. vanligen arbetade tiden. En tredjedel av de deltidssysselsatta i SCB:s arbetskraftsundersökning (AKU) uppger att de skulle vilja öka sin arbetstid om de hade möjlighet. Av dessa undersysselsatta är ca 100 000 i nuläget registrerade som deltidsarbetslösa hos Arbetsförmedlingen. Samtidigt som arbetskraftsbristen är påtaglig inom vård och omsorg är även antalet undersysselsatta som störst i denna sektor. En minskning av deltidsarbetslösheten skulle öka medelarbetstiden och lindra arbetskraftsbristen. Regeringens målsättning att halvera deltidsarbetslösheten inom vård- och omsorgsyrdken och därmed i högre grad ta tillvara det outnyttjade arbetskraftsutbudet innebär att större krav nu ställs på offentliga arbetsgivare att erbjuda anställda att öka sin arbetstid. Ams kräver sedan i maj i år intyg på att önskad arbetstid inte kan erbjudas från deltidsarbetslösas arbetsgivare inom vård och omsorg. De ändrade reglerna bedöms de närmaste åren bidra positivt till utvecklingen av medelarbetstiden.

I prognosen väntas medelarbetstiden minska i år, främst en konsekvens av ökad sjukfrånvaro, och därefter vara oförändrad de kommande åren.

Utbudsbegränsande faktorer hindrar arbetskraften att växa snabbt

Enligt en reviderad befolkningsprognos från SCB kommer antalet personer i arbetsför ålder att bli något större de närmaste åren än vad som tidigare antagits. Befolkningen i åldern 20 - 64 år beräknas nu öka med sammanlagt ca 80 000 personer från 2000 till 2003. Samtidigt ökar åldersgrupper med ett lägre arbetskraftsdeltagande sin andel av den arbetsföra befolkningen, vilket håller tillbaka arbetskraftsutbudet.

Den höga sysselsättningsökningen under inledningen av året har genererat ett oväntat starkt inflöde till arbetskraften. Det är nu färre personer i arbetsmarknadspolitiska åt-

gärder men också färre studerande över 20 år på grund-, gymnasie- och folkhögskolor, vilket indikerar att en stor del av utfasningen av Kunskapslyftet i praktiken redan skett. Samtidigt ökar arbetskraftsdeltagandet hos de studerande totalt sett, en trend som väntas fortsätta i och med de ändrade reglerna för studiemedel som införs 1 juli 2001⁸. Denna utbudsökning motverkar de utbudsbegränsande effekterna av universitets- och högskoleutbyggnaden.

Neddragningen av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna väntas fortsätta. Trots att arbetskraftsdeltagandet hos de studerande väntas fortsätta öka kommer dock tillväxten av studerande totalt att minska arbetsutbudet de närmaste åren. Antalet långvarigt sjuka⁹ och förtidspensionerade har ökat snabbt de senaste åren och väntas fortsätta öka de närmaste åren. Om inte den trenden bryts kommer möjligheten att öka arbetskraftsutbudet att begränsas allt mer.

Sammantaget innebär prognosen på de utbudsbegränsande faktorerna att arbetskraften kommer att växa betydligt långsammare de kommande åren (se tabell 16 samt även digram 60).

Tabell 16 Beräknat tillskott till sysselsättningen från olika komponenter

Tusental personer, nivå respektive årligt beräknat tillskott

	2000	2000	2001	2002	2003
Sysselsatta	4 159	92	78	32	28
Varav nettobidrag från:					
Befolkning, 16-64 år	5 602	21	30	29	25
Arbetslösa	203	38	22	15	9
Arbetsmarknadspolitiska åtgärder ¹	48	22	8	2	0
Grundläggande utbildning ² 16-19 år	224	5	-2	-2	-3
Grundläggande utbildning ² 20-64 år	93	7	13	3	1
Högskola, universitet	168	-7	-10	-9	-7
Förtidspensionärer, värnpliktiga, hemarbetande m.m.	707	5	16	-6	3

¹ Åtgärder utanför arbetskraften enligt AKU.

² Grundskola, gymnasium, Komvux och folkhögskola.

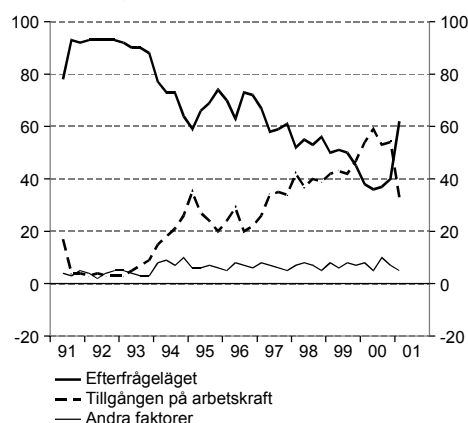
Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Arbetsmarknadsstyrelsen.

Den starka utvecklingen av arbetskraftsutbudet hittills i år har inneburit att minskningen av arbetslösheten stannat av trots en stark sysselsättningsutveckling. En svagare efterfrågan på arbetskraft under resten av året innebär att årsgenomsnittet för den öppna arbetslösheten väntas bli 4,1 procent i år. Redan i inledningen av nästa år ökar sysselsättningen igen och den långsammare ökningen av arbetskraftsutbudet innebär att arbetslösheten fortsätter att minska. I många

⁸ Då höjs fribeloppet, dvs. den gräns för hur hög inkomst studerande får ha utan att studiemedlet begränsas.

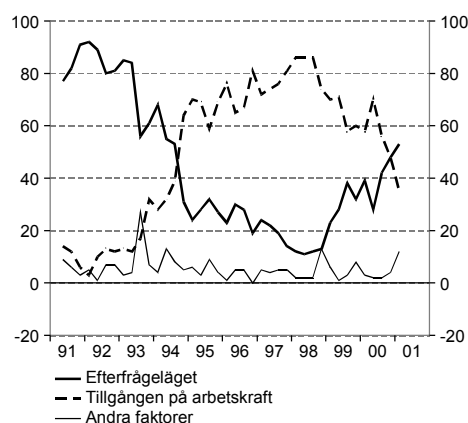
⁹ Sjukskrivna mer än ett år och därmed definierade som varande utanför arbetskraften.

Diagram 62 Trång sektion för företagens produktion: Uppdragsverksamhet
Andel företag

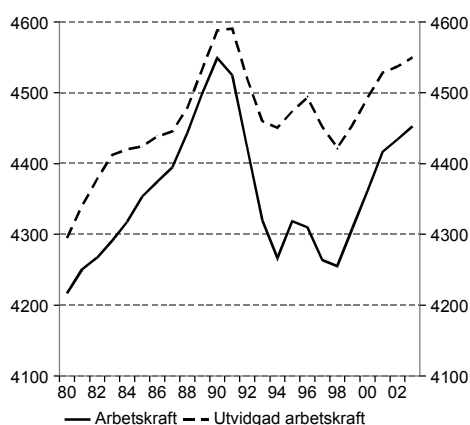
Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 63 Trång sektion för företagens produktion: Datakonsulter och dataservice
Andel företag

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 64 Arbetskraft och utvidgad arbetskraft
Tusental

Källor. Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

branscher ökar bristen på arbetskraft. Enligt Ams är arbetslösheten hos högskoleutbildade i nuläget marginell, vilket innebär att bristen på arbetskraft tvingar företagen att i högre grad ge avkall på sina krav på utbildning och erfarenhet vid tillsättning av tjänster. Detta leder till att även personer som de senaste åren haft svårt att få jobb kommer att bli sysselsatta. Under 2003 bedöms arbetslöshetsnivån vara lägre än vad som är långsiktigt hållbart.

Stigande resursutnyttjande

Det samlade resursutnyttjandet i ekonomin har fortsatt att stiga, men inte lika snabbt som förutsattes i marsprognosen eftersom efterfrågan utvecklas svagare än väntat. Detta framgår tydligast inom industrin där sysselsättningen har minskat samtidigt som Konjunkturbarometern visar på minskande brist på personal, lägre kapacitetsutnyttjande och att en övervägande andel företag bedömer produktionskapaciteten vara mer än tillräcklig. Även inom tjänstenäringarna stiger resursutnyttjandet i en lugnare takt, även om läget där fortfarande bedöms som relativt ansträngt. Färre företag, framför allt inom handeln, uppger brist på personal. Inom data- och uppdragsverksamhet bedöms nu efterfrågan vara den trängsta sektionen för expansion i stället för som tidigare utbudsrelaterade faktorer (se diagram 62 och 63). Bilden av det samlade resursutnyttjandet inom tjänstenäringarna är dock svårbedömd, då sysselsättningen inom delar av denna bransch har fortsatt att växa. Inom byggnadsindustrin bedöms resursutnyttjandet vara fortsatt högt.

Bedömningen av det samlade resursutnyttjandet i ekonomin sammanfattas av det s.k. produktionsgapet¹⁰, som visar skillnaden mellan vad som faktiskt produceras i ekonomin och den långsiktigt hållbara produktionsnivån. Vid ett utnyttjande av ekonomins samlade resurser utöver vad som är långsiktigt hållbart är produktionsgapet positivt. Jämfört med marsprognosen bedöms produktionsgapet bli något mer negativt i år (-0,3 istället för -0,2 procent).

I den modell som används styrs det samlade resursutnyttjandet av utvecklingen på arbetsmarknaden. Avgörande för denna bedömning är bilden av det potentiella arbetskraftsutbudets utveckling och jämviktsarbetslöshetens nivå, dvs. den arbetslöshet som är förenlig med stabila löneökningar och prisökningar. De senaste åren har det utvidgade arbetskraftsutbudet, som även inkluderar latent arbetssökande¹¹,

¹⁰ Se Konjunkturläget mars 2001 eller november 1999 för en utförligare presentation av metoden.

¹¹ Latent arbetssökande är personer som uppger att de vill och kan arbeta men inte aktivt har sökt jobb. Det utvidgade arbetskraftsutbudet varierar mindre över konjunkturcykeln och bedöms därför ge en bättre bild av potentiellt arbetskraftsutbud.

vuxit starkt i takt med den gynnsamma sysselsättningsökningen (se diagram 64). Under 2002 och 2003 ökar dock det utvidgade arbetskraftsutbudet betydligt långsammare, då utbudsrestriktioner börjar göra sig gällande (se arbetsmarknadsavsnittet *Utbudsbegränsande faktorer hindrar arbetskraften att växa snabbt*, sid. 48).

Den utvidgade arbetslösheten (som även inkluderar latent arbetsökande) var i maj 6,6 procent och sjunker i prognosen till 5,6 procent i årsgenomsnitt 2003 (se diagram 65). Jämviktsarbetslösheten (utvidgad jämviktsarbetslöshet som andel av utvidgad arbetskraft) bedömdes i marsprognosen vara 6,1 procent. Den till största delen avslutade lönerörelsen som gav löneavtal som bedöms som långsiktigt hållbara är ett argument för att jämviktsarbetslösheten ligger ungefär i nivå med dagens arbetslöshet eller strax under.

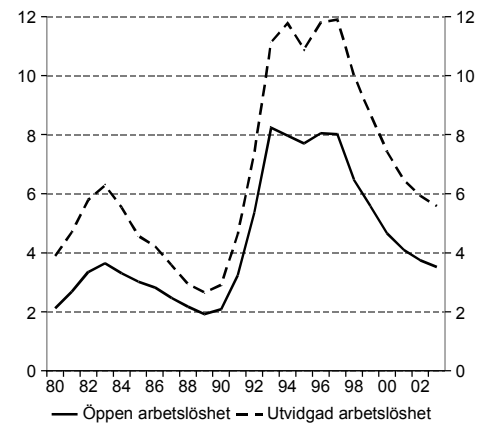
Potentiell BNP-tillväxt bestäms dels av potentiell arbetsproduktivitet och dels av potentiellt arbetade timmar. Med en svag tillväxt i utvidgat arbetskraftsutbud ökar potentiellt arbetade timmar endast med i genomsnitt 0,3 procent per år. Potentiellt arbetade timmar utgör skillnaden mellan det utvidgade arbetskraftsutbudet och jämviktsarbetslösheten, då hänsyn tagits till förändringar i medelarbetstiden. Den potentiella arbetsproduktiviteten växer med i genomsnitt 2 procent per år under perioden 2001 till 2003 och ger det största bidraget till ökningen av den potentiella produktionen. I genomsnitt växer potentiell BNP med 2,2 procent per år under perioden 2001 till 2003. Då faktisk BNP i prognosen växer snabbare än potentiell BNP kommer de lediga resurser som finns i ekonomin att successivt tas i anspråk (se diagram 66).

I takt med att sysselsättningen ökar nästa år sjunker den utvidgade arbetslösheten under den nivå som bedöms som långsiktigt hållbar, vilket betyder att produktionsgapet sluts och blir svagt positivt, eller 0,1 procent (se diagram 67). Under 2003 ökar resursutnyttjandet ytterligare och produktionsgapet ökar till i genomsnitt 0,4 procent. Med ett stigande resursutnyttjande och positivt produktionsgap ökar också risken för accelererande löner och priser. En rimlig bedömning är att resursläget är betydligt mer ansträngt inom tjänstenäringarna än inom varubranscherna nu och framöver. Detta skulle kunna bidra till att förklara utvecklingen av den inhemskt genererade inflationen.

Avtalsrörelsen avslutad

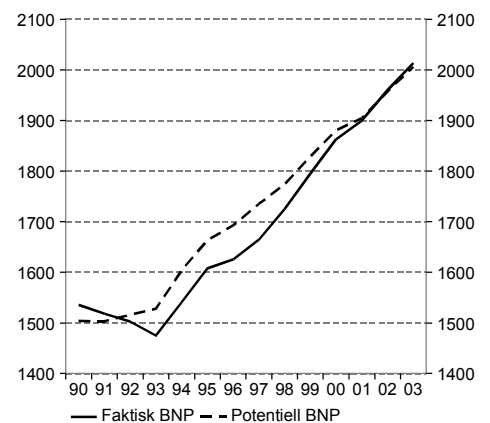
Årets avtalsrörelse har resulterat i förhållandevis måttliga avtalade löneökningar. Farhågor om att den starka sysselsättningsutvecklingen de senaste åren skulle leda till så höga avtal att Riksbanken omedelbart måste höja reporäntan har inte infriats.

Diagram 65 Arbetslöshet och utvidgad arbetslöshet
Procent av respektive arbetskraftsbegrepp

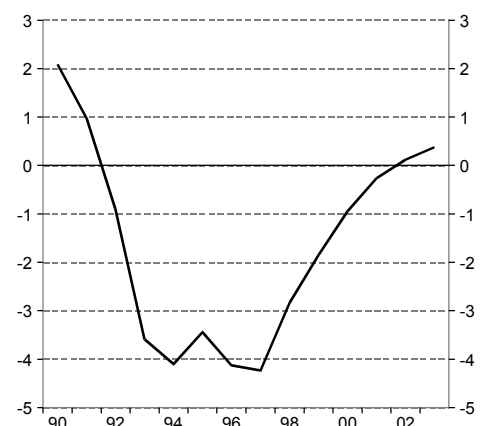
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 66 Potentiell BNP och faktisk BNP
Miljarder kronor

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 67 Produktionsgap
Procent av faktisk BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

De viktigaste avtalen på arbetsmarknaden är nu slutna. I huvudsak gäller avtalen tre år framåt med möjlighet till uppsägning sista året. Två tendenser kan urskiljas i denna avtalsrörelse, en för arbetarkollektivet och en för tjänstemannakollektivet.

Det har skett en ökad likriktning för arbetarkollektivet. Graden av centralisering synes ha ökat de två senaste avtalsrörelserna och samordningen har ökat mellan LO-förbunden. Förbunden har i sina förhandlingar utgått från det samhällsekonomiska utrymme som finns för löneökningar. Detta har av LO uppskattats till 3,8 procent per år, dock lägst 650 kronor på ett år. LO har prioriterat satsningar på de lägst avlönade.

För tjänstemannakollektivet har utvecklingen däremot gått mot mer decentraliserade och individuella avtal. Flera avtal innehåller t.ex. inga angivna löneökningar, vilket gör det svårt att särskilja avtalsenlig löneökning från löneglidning. Grupper som omfattas av denna typ av avtal är t.ex. sjuksköterskor, lärare och Sacos medlemmar i offentlig sektor.

Av de avtal som slutits under våren ger det inom detaljhandeln störst avtalade lönekostnadsökningar. Avtalet gäller till 31 mars 2004 och ger 11,6 procent under avtalsperioden motsvarande en årlig löneutvecklingstakt på 3,9 procent. Det näst högsta avtalet under våren har slutits mellan Kommunalarbetarförbundet och Kommun- och landstingsförbunden, vilket ger löneökningar på totalt 11 procent under 36 månader. Utöver löneökningarna får dessutom visstids- och deltidsanställda samma förmåner som övrig personal vad gäller semester, sjuklön och pension. I avtalet ingår även en höjning av lägstralönerna och semesterlönegarantin, vilket ger en kostnadsökning om 0,48 procent för hela avtalsperioden. Sammantaget beräknas avtalet innebära kostnadsökning motsvarande i genomsnitt 3,7 procent per år.

Under sommaren och hösten kommer avtal omfattande ca 60 000 personer att löpa ut och omförhandlas. Detta gäller bl.a. posten, teko-industrin, kraftverksindustrin, glasindustrin, SAS (piloter), Transport (flygtekniker och markpersonal) mm. Dessa avtal omfattar en liten andel arbetsmarknaden.

De nu slutna avtalen är framtunga, dvs. de avtalade löneökningarna är störst 2001 för att därefter falla de efterkommande åren. I genomsnitt ökar de avtalsenliga lönerna med 2,6 procent per år. Därtill kommer löneglidning som beror på arbetsmarknadsläget. En rimlig slutsats är att de avtal som slutits ligger i linje med Riksbankens inflationsmål om 2 procent. En riskfaktor är dock att avtalen innehåller förhållandevis höga löneökningar för lågavlönade. Detta kan komma att fungera som ett golv för andra grupper. De centrala avtalen för tjänstemannagrupperna är generellt sett lägre än de för arbetargrupperna. Tills viss del beror detta på

att vissa tjänstemannagrupper förhandlar lokalt och dessa löneökningar behandlas då som löneglidning. Att vissa grupper vill skydda sitt relativa löneläge leder till krav på kompensation, när satsningar på låginkomstgrupper görs. Om dessa krav i sin tur leder till ökad löneglidning driver detta upp den totala löneökningstakten i svensk ekonomi.

Tabell 17 Timlöneutveckling

Procentuell förändring

	2000	2001	2002	2003
Industri	4,1	3,9	4,1	4,1
därav avtal	2,4	2,7	2,6	2,3
Byggnad	4,6	4,7	4,4	4,4
därav avtal	2,6	2,9	2,6	2,1
Övrigt näringsliv	3,6	3,9	3,8	4,3
därav avtal	2,5	2,8	2,7	2,3
Stat	4,1	3,9	3,9	3,9
därav avtal	2,5	2,0	-	-
Kommuner och landsting	3,5	4,2	4,2	4,2
därav avtal	3,3	3,7	2,8	2,4
Hela ekonomin	3,8	4,0	4,0	4,2
därav avtal	2,7	2,9	2,6	2,3

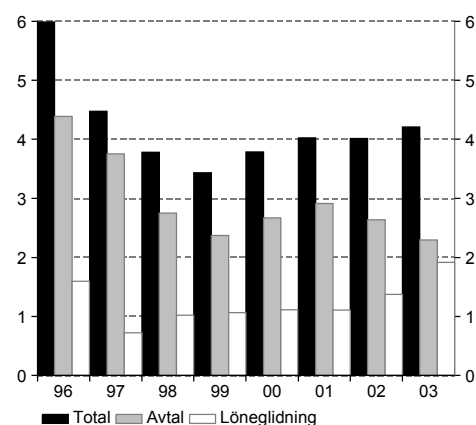
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Löneutvecklingen för 2001–2003

Svensk ekonomi går nu in i ett skede där produktionsgapet sluts under 2002 och läget på arbetsmarknaden blir mer ansträngt. Det är främst efterfrågeläget på arbetsmarknaden som bestämmer löneglidningen. Avtal och löneglidning ger den totala löneökningstakten. Resursutnyttjandet skiljer sig mellan olika sektorer. Det är främst inom tjänstebranscherna och byggsektorn som löneglidningen bedöms öka.

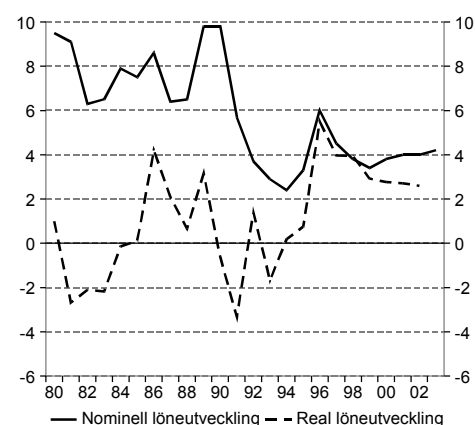
Sammantaget bedöms den totala löneökningstakten i hela ekonomin uppgå till 4 procent i år och nästa samt till 4,2 procent året därefter. Detta innebär att profilen på prognosen har reviderats sedan mars. I år bedöms det svagare efterfrågeläget i industrin leda till en lägre löneglidning än vad som tidigare förutsattes. Arbetsmarknadsläget bedöms dock vara mer ansträngt under 2003 och löneglidningen bedöms då tillta (se diagram 68). Reallöneutvecklingen blir fortsatt hög under prognosperioden. Reallönerna beräknas i genomsnitt att stiga med 1,6 procent 2001, 2,2 procent 2002 och 2,3 procent 2003 (se diagram 69).

Diagram 68 Svensk löneutveckling Procent

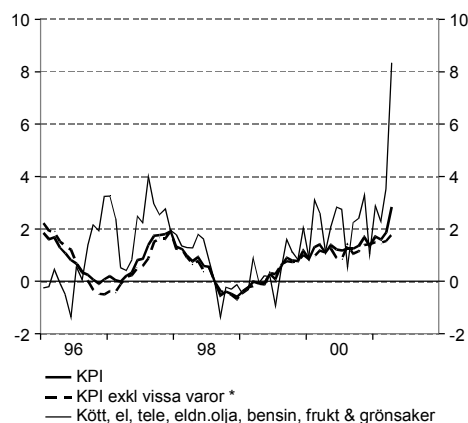
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 69 Real och nominell löneutveckling Procent

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

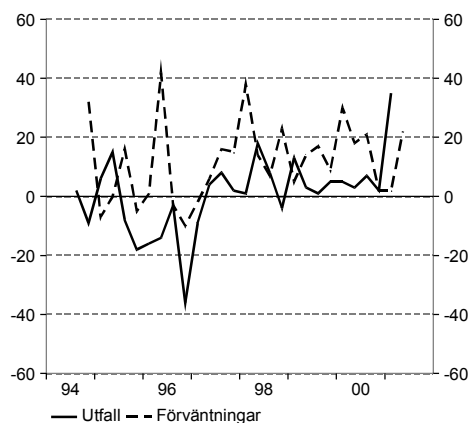
Diagram 70 KPI exklusive vissa varor
Årlig procentuell förändring

* Kött, el, tele, eldningsolja, bensin, frukt och grönsaker (16%).

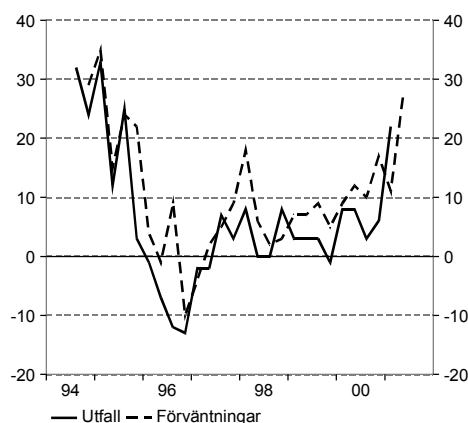
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 71 Butikshandel med livsmedel
Försäljningspriser, netttotal

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 72 Sällanköpsvaruhandel, totalt
Försäljningspriser, netttotal

Källa: Konjunkturinstitutet.

Tillfälligt högre inflation i år

Inflationen enligt konsumentprisindex, KPI, och det underliggande måttet UND1X¹² har ökat oväntat mycket sedan marsprognosen. I april var KPI- och UND1X-inflationen 2,8 respektive 2,9 procent. Därmed överskreds Riksbankens inflationsmål på 2 procent, men inflationen var fortfarande inom det angivna toleransintervallet på 1 till 3 procent. Inflationen bedöms bli fortsatt hög i år för att under nästa år successivt falla tillbaka under 2 procent.

Tabell 18 Konsumentpriser
Procentuell förändring

	2000	2001	2002	2003
KPI, dec-dec	1,4	2,5	1,9	2,0
UND1X, dec-dec	1,3	2,5	1,7	1,5
UNDINHX, dec-dec	1,6	3,2	2,8	2,8
HIKP, dec-dec	1,3	2,4	1,2	1,6
KPI, årsgenomsnitt	1,3	2,4	1,8	1,9
UND1X, årsgenomsnitt	1,4	2,4	1,7	1,5
UNDINHX, årsgenomsnitt	1,0	3,3	2,6	2,7
HIKP, årsgenomsnitt	1,3	2,4	1,2	1,5

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

Den snabba prisutvecklingen i år bedöms dels vara en konsekvens av ett högt resursutnyttjande och dels en konsekvens av tillfälligt höga priser på bensin, el, kött samt importerade frukter och grönsaker (se diagram 70). Dessa priser bedöms inte öka på samma sätt 2002 och därmed faller inflationstakten tillbaka. Konjunkturbarometern för detaljhandeln indikerar att prisökningarna första kvartalet i år inte var planerade, vilket kan tyda på att företagen utsattes för en utbudsschock, t.ex. i form av oväntat höga importpriser (se diagram 71 och 72).

Den inhemska inflationen, UNDINHX¹³, har stigit kraftigt sedan januari och uppgick till 3,4 procent i april. Även fortsättningsvis bedöms den inhemska inflationen bli relativt hög till följd av ett högt och stigande resursutnyttjande. Prisökningarna i början av nästa år väntas dock bli något mindre än i år. Under 2002 och 2003 kommer förstärkningen av kronan att ge upphov till fallande importerad inflation, vilket motverkar den relativt höga inhemska inflationen. Därmed kommer UND1X-inflationen att underskrida 2 procent på ett till två års sikt. Tidpunkten för en växelkursappreciering är dock mycket osäker, vilket innebär att

¹² Till skillnad mot KPI innehåller inte UND1X räntekostnader och direkta effekter av ändrade indirekta skatter och subventioner.

¹³ I UNDINHX exkluderas förutom räntekostnader och direkta effekter av ändrade indirekta skatter och subventioner även i huvudsak importerade varor och tjänster.

osäkerheten i UND1X-prognosen bedöms vara relativt stor med en risk för en högre inflation på 1 till 2 års sikt än den som förutses i huvudscenariot.

KPI-inflationen stiger mer än UND1X-inflationen, som synes i diagram 73, till följd av stigande räntekostnader och skatter. De skatteförändringar som påverkar KPI, och till viss del UND1X, är indexregleringen av punktskatter (främst energiskatter) och den prisuppräknings som sker av taxeringsvärden på fastigheter. Det beräknade bidraget från indirekta skatter till KPI-prognosen är knappt 0,2 procentenheter 2002 och 2003 (se tabell 19).

Tabell 19 Bidrag till KPI-prognosen

Procentuell förändring, december-december

	2000	2001	2002	2003
KPI, dec-dec	1,4	2,5	1,9	2,0
Därav:				
Indirekta skatter	0,2	0,3	0,2	0,2
Importpriser	2,4	-0,5	-0,7	-0,8
Produktion i konkurrensutsatt sektor	0,0	0,0	0,1	0,2
Jordbrukspriser	0,0	0,1	0,1	0,1
Bostad	0,4	0,5	0,5	0,8
Diverse taxor	0,0	0,3	0,3	0,3
Övrig svensk produktion	0,4	0,4	0,2	0,4
Residual	-2,0	1,4	1,2	0,9

Källor: Statistiska centralbyrån och Konjunkturinstitutet.

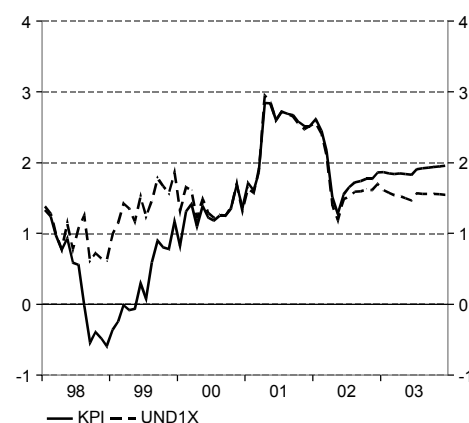
Den inhemska inflationen förblir hög

UNDINHX-inflationen är ett mått på i huvudsak inhemskt genererad inflation. Den inhemska inflationen har varit mycket låg de senaste två åren för att i år öka kraftigt. Även om ett högt resursutnyttjande spelar roll för denna utveckling är det troligt att huvudförklaringen utgörs av en kombination av mer tillfälliga prisökningar.

Under 1999 genomfördes avregleringar på el- och telemarknaderna med ökande konkurrens och fallande priser som följd. Nu verkar denna prisnivåjustering vara avslutad och priserna på dessa tjänster ökar återigen och bidrar till uppgången i UNDINHX. Med en avreglerad elmarknad är det rimligt att förvänta sig större variationer i elpriserna än tidigare, då det rörliga elpriset beror på tillgången på el. Sedan årsskiftet har elpriset ökat kraftigt, vilket till viss del beror på en snöfattig vinter i Sverige och Norge. El- och telepriserna bidrog i hög grad till den låga inhemska inflationen i fjol och till den höga inhemska inflationen i år (se diagram 74).

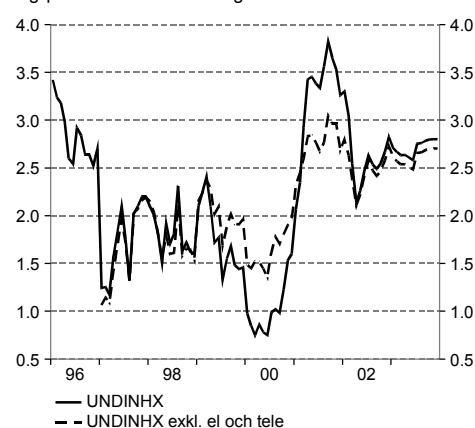
Till följd av mul- och klövsjukan samt galna kosjukan har priserna på kött ökat kraftigt sedan årsskiftet. Dessa prisök-

Diagram 73 KPI och UND1X
Årlig procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 74 Inhemsk inflation, exklusive el- och telepriser
Årlig procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

ningarna bedöms successivt avta och så småningom kan priserna även falla något.

Ungefär en fjärdedel av UNDIRHX utgörs av hyror. Hyrorna har ökat mycket blygsamt de senaste åren, bl.a. till följd av fallande räntekostnader. Nu ökar hyrorna återigen, sedan december med 1,5 procent. Nästa år väntas hyresökningar på i genomsnitt 2 procent. Att hyrorna återigen ökar är ytterligare en förklaring till uppgången i den inhemska inflationen.

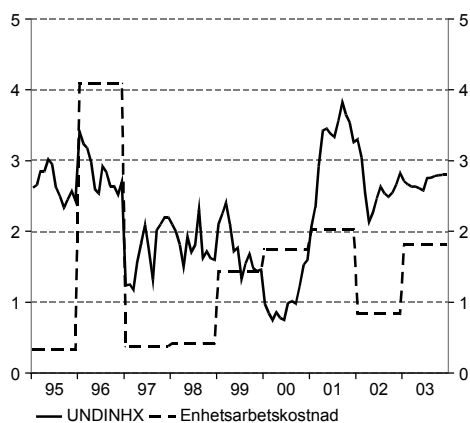
Utöver hyror och inhemskt producerade livsmedel utgörs UNDIRHX till största delen av tjänster. Tjänstepriserna bör på längre sikt utvecklas i takt med enhetsarbetskostnaderna, även om priserna på kort sikt kan utvecklas annorlunda. Enhetsarbetskostnaderna har ökat successivt de senaste åren, vilket beror på avtagande produktivitetökningar (se diagram 71). Nästa år bedöms produktivitetökningen bli relativt hög (se avsnitt *Tillfällig avmattning i de industrirelaterade delarna av näringslivet*, sid. 40), vilket håller nere ökningen av enhetsarbetskostnaderna. Löneglidningen tilltar dock 2003 till följd av en allt mer ansträngd arbetsmarknad och därmed tilltar även ökningstakten i enhetsarbetskostnaderna.

Med ett högt resursutnyttjande bedöms vinstmarginalerna kunna öka efter att ha varit sammanpressade de senaste åren. En del av prisökningen inledningsvis i år bedöms vara en effekt av att företagen återställt nedpressade vinstmarginaler och att detta var möjligt med en hög inhemska efterfrågan. Vinstmarginalerna bedöms fortsätta öka som en följd av det höga resursutnyttjandet. Ännu så länge är dock inflationsförväntningarna stabila kring 2 procent, vilket minskar risken för kraftigt accelererande priser.

Sammantaget bedöms den inhemska inflationen bli fortsatt hög, även om prisökningen nästa år inte blir lika stor som i år. Effekterna av mul- och klövsjukan torde då ha klingat av och elpriserna bedöms inte öka lika mycket som i år. Därtill kommer att enhetsarbetskostnaderna de kommande två åren i genomsnitt ökar mindre än i år.

Diagram 75 Inhemsk inflation och kostnadstryck

Årlig procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Den importerade inflationen bedöms sjunka

Importpriserna har stigit kraftigt de senaste två åren till följd av stigande råoljepriser och av försvagningen av kronan mot framför allt dollarn. Första kvartalet i år steg priserna på bensin mer än vad som kan förklaras av högre råoljepris i svenska kronor. Detta beror bl.a. på brist på raffinerad olja i USA som inneburit import av petroleumprodukter från bl.a. Europa, vilket har drivit upp priserna på petroleumprodukter. Inledningsvis i år har även importpriserna på jordbruks- och livsmedelsprodukter stigit kraftigt beroende på mul- och klövsjukan samt galna kosjukan, men också

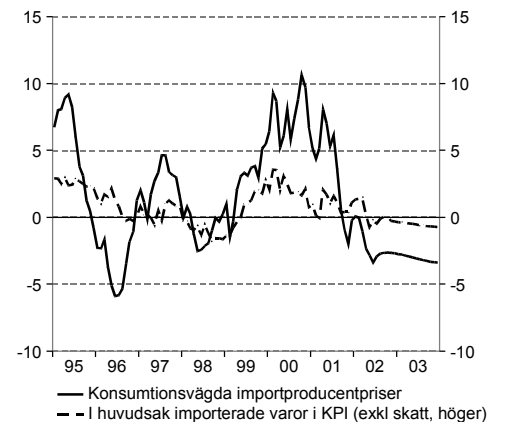
som en konsekvens av den svaga kronan som bl.a. lett till stigande frukt- och grönsakspriser.

Under prognosperioden bedöms råoljepriset sjunka något och uppgå till drygt 24 dollar i slutet av 2003. Det internationella priset på bearbetade varor antas öka med knappt 1 procent per år. De internationella priserna på livsmedels- och jordbruksprodukter faller i genomsnitt i år för att 2002 och 2003 öka med 2 respektive 0,5 procent per år. Från maj i år till slutet av 2003 bedöms kronan stärkas mot TCW-index med ca 9 procent och mot dollarn med drygt 20 procent. Sammantaget innebär lägre oljepriser och en starkare krona att importpriset i svenska kronor fram till slutet av 2003 sjunker med knappt 8 procent.

Genomslaget från importpriserna på konsumentpriserna sker med viss tidsfördröjning och kan därtill vara ofullständigt. Förra årets uppgång i importpriserna gav inte upphov till en motsvarande uppgång i konsumentpriserna. Under prognosperioden bedöms det därför finnas ett behov att återställa förlorade vinstmarginaler, vilket torde vara möjligt med ett stigande inhemskt resursutnyttjande. Priserna på importerade varor i konsumentledet faller därmed inte i proportion till importpriset i producentledet (se diagram 76).

Diagram 76 Importpriser i producent- och konsumentled

Årlig procentuell förändring

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Offentliga finanser

Stabila överskott trots lägre tillväxt

De offentliga finanserna uppvisar stabila överskott trots den i år temporärt lägre tillväxten. En något svagare utveckling av hushållens konsumtionsutgifter och lönesumma sänker den offentliga sektorns inkomster jämfört med senaste prognos. Samtidigt revideras utgifterna upp något, bland annat till följd av en snabbare prisökningstakt. Nästa år påverkas sparandeprognosen även av fortsatta inkomstskattesänkningar. Under 2003 stärks finanserna åter när tillväxten i ekonomin ökar. Det finansiella sparandet som andel av BNP överstiger regeringens mål under de tre prognosåren.

Tabell 20 Den offentliga sektorns finanser

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	1999	2000	2001	2002	2003
Inkomster	1 182	1 239	1 254	1 282	1 356
Procent av BNP	59,3	59,5	58,3	56,7	57,5
Därav skatter	1 043	1 100	1 124	1 148	1 214
Procent av BNP	52,3	52,8	52,3	50,8	51,4
Utgifter	1 148	1 154	1 173	1 223	1 270
Procent av BNP	57,6	55,4	54,5	54,2	53,8
Finansiellt sparande	34	85	81	58	86
Procent av BNP	1,7	4,1	3,8	2,6	3,6
Miljarder kronor över målet	24	43	27	13	39

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Utgiftskvoten planar ut

Utgiftskvoten, de konsoliderade utgifterna som andel av BNP, fortsätter att sjunka, om än i avtagande takt. Det är främst de statliga utgifterna som minskar som andel av BNP, medan kommunsektorns och ålderspensionssystemets utgifter i högre grad utvecklas i takt med BNP. En krympande statsskuld gör att ränteutgifterna sjunker, men även övriga statliga utgifter uppvisar en fallande trend som andel av BNP.

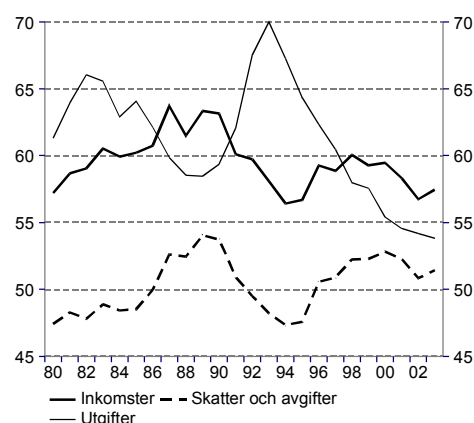
Utgiftstaken har satts så att utgifterna som andel av BNP reduceras med cirka 2 procentenheter från 1999 till 2003 enligt vårpropositionen, prop. 2000/01:100. Det bidrar till att utgiftskvoten faller de närmaste åren givet att utgiftstaken respekteras och tillväxten inte avviker allt för mycket från regeringens bedömning. På sikt torde dock den snabba nedgång i utgiftskvoten som framgår av diagram 78 att avta. En statsskuld som inte längre krymper i nominella termer och takbegränsade utgifter som växer ungefär i takt med

Diagram 77 Offentliga sektorns finansiella sparande
Procent av BNP

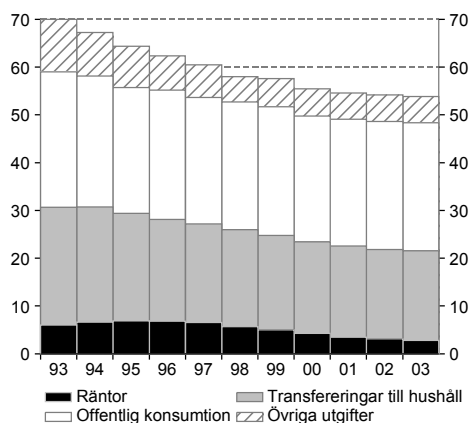

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 78 Inkomster och utgifter i offentlig sektor
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 79 Den offentliga sektorns utgifter
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

BNP, vilket gäller för utgiftstakets utveckling 2003–2004, gör att utgiftskvoten kan förväntas plana ut på en nivå kring 52–53 procent av BNP.

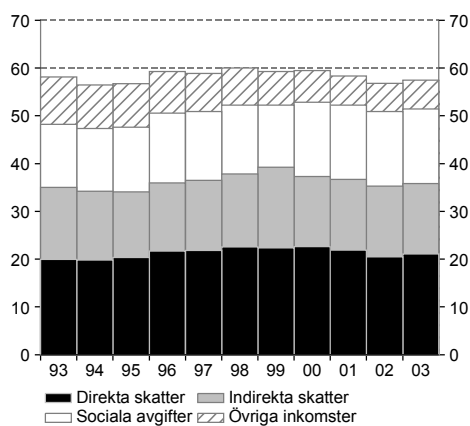
Inkomstskatterna sänks även nästa år

Även inkomsterna sjunker som andel av BNP. Inkomstskatten har sänkts både i följ och i år genom kompensation för en fjärdedel respektive ytterligare en fjärdedel av egenavgiften till pensionssystemet. Varje fjärdedel motsvarar 13 miljarder kronor, eller cirka 0,6 procent av BNP. Regeringen avser att i höstens budgetproposition bedöma möjligheten att kompensera hushållen för ytterligare en fjärdedel av egenavgifterna nästa år. I prognosen antas att inkomstskatterna sänks även nästa år genom en sådan ökning av kompensationen till trefjärdedelar. Därtill antas att den nedre skiktgränsen för statlig inkomstskatt höjs så att andelen personer som betalar statlig skatt minskar med en procentenhet. Detta var fallet vid skattesänkningarna 2000 och 2001. Inkomstminskningen för staten beräknas till ca 13 miljarder kronor även för 2002.

Kommunernas skatteintäkter ökar samtidigt med drygt 5 miljarder kronor till följd av att avdragsrätten för egenavgifterna minskar, vilket höjer den beskattningsbara förvärvsinkomsten. Kommunernas sammanlagda inkomster påverkas dock inte eftersom statsbidragen antas minska med motsvarande belopp.

Antagandet om ytterligare inkomstskattesänkningar 2002 utgör ett undantag från Konjunkturinstitutets policy att prognosen endast ska baseras på beslutade regler för skatte- och transfereringssystemen samt i proposition föreslagna förändringar av dessa. Regeringens avsiktsförklaringar tillsammans med konjunkturutvecklingen och överskotten i de offentliga finanserna gör dock att sannolikheten för att inkomstskatterna kommer att sänkas bedöms som stor. Ett undantag ger därför en mer realistisk utgångspunkt för föreliggande prognos. För år 2003 antas däremot inga ytterligare skattesänkningar. Även om det finns ett utrymme för ytterligare skattesänkningar är prognosen för 2003 mer osäker. Inriktningen av skattepolitiken är då dessutom beroende av utgången av riksdagsvalet 2002.

Som en del av det nya pensionssystemet införs 2003 en garantipension för de ålderspensionärer som har en låg inkomstgrundad pension. Samtidigt försvinner det särskilda grundavdraget för pensionärer. Detta höjer kommunsektorns skatteinkomster med ca 12,5 miljarder kronor, vilket höjer utgifts- och skattekvoterna med drygt en halv procentenhet av BNP 2003. Regeländringen påverkar således inte det finansiella sparandet i den offentliga sektorn. Inte heller

Diagram 80 Den offentliga sektorns inkomster
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

kommunernas finanser påverkas eftersom statsbidragen sänks i motsvarande grad.

Konjunkturavmattningen sänker skatteinkomsterna något

Trots att prognosen för skatter och avgifter till offentlig sektor skrivs ned med ca 8 miljarder kronor i år, så revideras skattekvoten upp något, på grund av en lägre BNP-prognos. Den antagna skattesänkningen nästa år förklarar att skattekvoten blir lägre jämfört med föregående prognos.

Hushållens inkomster ökar under prognosperioden, men i något långsammare takt än enligt marsprognosen (se diagram 81). Det gör att de direkta skatterna hålls uppe, trots inkomstskattesänkningar i år och nästa år. Införandet av en garantipension 2003 ökar de beskattningsbara pensionerna, som nämnts ovan, vilket höjer de direkta skatterna. Skatten på realisationsvinster bidrog med ca 1,5 procent till skattekvoten 2000. Hushållens fyllnadsinbetalningar har varit stora under våren, vilket tolkas som att reavinster var minst lika stora förra året som året innan. Detta bidrar till en förhållandevis hög skattekvot även 2001. Nedgången i börsindex innebär troligen att trenden med ökande realisationsvinster bryts. Reavinstskattens bidrag till skattekvoten minskar i prognosen till ca 1,2 procent 2003 (se diagram 82), men prognosen är osäker och påverkas av bl.a. den fortsatta börsutvecklingen.

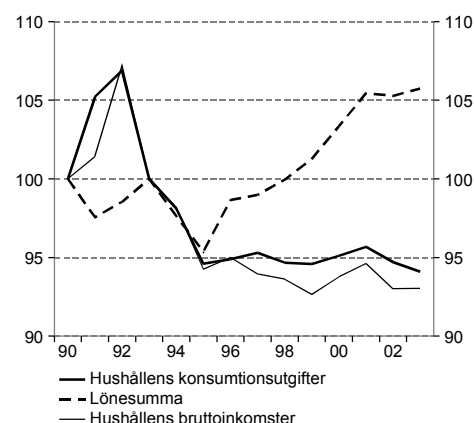
Företagens skatter är svåra att prognostisera. Förutom svårigheten att bedöma hur en konjunkturavmattning påverkar vinstnivån i företagen har företagen dessutom en möjlighet att periodisera vinster mellan åren. Denna möjlighet påverkar storleken på kompletteringsbetalningarna av skatt, vilka var lägre än väntat för inkomståret 2000. Företagens direkta skatter skrivs ned i prognosen med ca 2 miljarder kronor i år och nästa år.

De indirekta skatterna är nominellt oförändrade jämfört med föregående prognos trots att hushållens konsumtionsutgifter utvecklas svagare i reala termer. Högre priser på konsumtion drar upp momsen, men prognosen revideras trots detta ned baserad på att återbetalningar av moms har varit högre än väntat i år. Detta kan vara en konsekvens av svagare inhemsk konsumtion. Som andel av BNP är både de indirekta skatterna och de sociala avgifterna relativt konstanta under prognosperioden (se diagram 80).

Finanspolitiken stimulerar efterfrågan

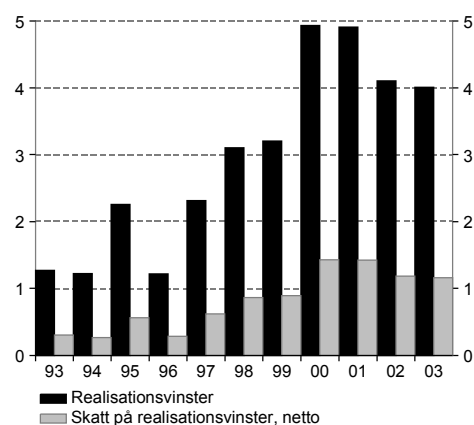
Konjunkturinstitutets mått för finanspolitikens inriktning bygger på att förändringen av det finansiella sparandet, ju-

Diagram 81 Utveckling av viktiga skattebasers andelar av BNP
Index 1993 = 100

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 82 Hushållens reavinster och skatter, andel av BNP
Procent

Anm. Reavinster redovisas på det år de debiteras för skatt, dvs. året efter de realiserats.

Källa: Konjunkturinstitutet.

sterat för olika typer av engångseffekter, delas upp i en del som beror på den ekonomiska utvecklingen och en resterande så kallad politikberoende del.

Det finansiella sparandet i den offentliga sektorn justerat för extraordinära händelser minskar i år och nästa år, huvudsakligen beroende på skattesänkningar på förvärvsinkomster. Det avspeglas som ett negativt värde på Konjunkturinstitutets indikator över finanspolitikens inriktning i tabell 21, den politikberoende delen av förändringen i sparandet. Den ekonomiberoende delen kan tolkas som att med en oförändrad finanspolitik hade sparandet, vid i övrigt oförändrade förhållanden, ökat med 1,3 respektive 0,3 procentenheter.

För 2003 finns det en indikation på en något mer kontraktiv finanspolitik. Ekonomins utveckling förklarar dock den största delen av ökningen i offentligt sparande 2003. Beräkningarna är justerade för införandet av garantipensionen, men detta påverkar inte den finanspolitiska indikatorn. Reformen antas därmed inte påverka finanspolitikens inriktning. Skulle skatterna sänkas 2003 blir finanspolitiken expansiv även detta år.

Tabell 21 Finanspolitikens inriktning

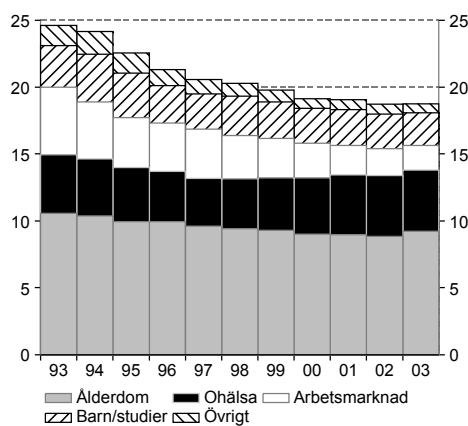
Procent av BNP, löpande priser

	1999	2000	2001	2002	2003
Finansiellt sparande, nivå	1,7	4,1	3,8	2,6	3,6
Förändring, procentenheter	-0,4	2,4	-0,3	-1,2	1,1
Justerad förändring	0,6	2,6	-0,7	-0,7	1,1
Därav:					
Ekonomiberoende	1,6	2,9	1,3	0,3	0,8
Politikberoende¹	-0,9	-0,3	-2,0	-1,0	0,3
Inkomster	0,8	-0,1	-1,8	-0,3	0,2
Utgifter ¹	-1,8	-0,2	-0,2	-0,8	0,2

¹ Mäter effekten på saldot. Ett negativt tal innebär ökade utgifter vilket har en expansiv effekt.

Källa: Konjunkturinstitutet.

Diagram 83 Transfereringar till hushållen
Procent av BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

Transfereringsutgifterna växer snabbare

Offentliga sektorns transfereringar till hushållen har minskat stadigt som andel av BNP alltsedan lågkonjunkturen 1993. Från och med i år förväntas denna utveckling ändras så att utgifterna utvecklas mer i takt med tillväxten. Ett antal faktorer bidrar till denna utveckling.

Den högsta ersättningen till arbetslöshetsförsäkringen höjs enligt regeringens vårpropositionen med 100 kronor per dag till 680 kronor den 1 juli i år, samtidigt som den lägsta ersättningen höjs med 30 kronor per dag. Tillsammans med en upprevidering av prognosen över arbetslösheten ger detta ökade utbetalningar både i år och nästa år. Även kost-

naderna för sjukförsäkringen fortsätter att öka. För nästa år bedöms emellertid kostnadsökningen avta bl.a. som en följd av ökade satsningar på rehabilitering. Även Riksförsäkringsverkets översyn av långtidssjuka som eventuellt har rätt till förtidspension förutses minska kostnadsökningen i sjukförsäkringen, men leder samtidigt till ett ökat antal förtidspensionärer. En temporärt snabbare prisökningstakt i år leder till att utgifterna för pensioner förväntas öka 2002 och 2003.

Tabell 22 Transfereringar till hushållen

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	1999	2000	2001	2002	2003
Transfereringar till hushållen	394	398	410	423	443
<i>Andel av BNP</i>	<i>19,8</i>	<i>19,1</i>	<i>19,1</i>	<i>18,7</i>	<i>18,8</i>
Ålderdom	185	188	193	200	218
Arbetsmarknad	58	54	47	45	44
Ohälsa	79	88	96	102	107
Barn/studier	55	55	58	59	58
Övrigt	18	15	16	16	16

Anm. Ålderdom = ålderspensioner, avtalade pensioner samt bostadstöd till pensionärer. Arbetsmarknad = ersättning för arbetslöshet och arbetsmarknadsutbildning samt lönegaranti. Ohälsa = sjuk- och arbetskade-försäkringarna, förtidspension och assistansersättning. Barn/studier = barnbidrag, föräldraförsäkring, underhållsstöd samt studiebidrag.

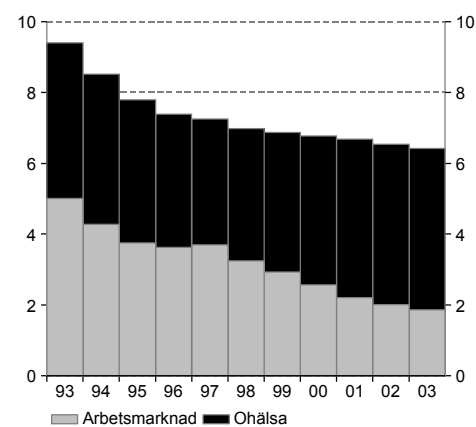
Källa: Konjunkturinstitutet.

God inkomstutveckling gynnar även ålderspensionärerna

En bärande tanke i det nya pensionssystemet är att pensionerna skall utvecklas i linje med den allmänna inkomstutvecklingen i samhället. Det innebär att en del av pensionsutbetalningarna från och med nästa år inte längre räknas upp med prisbasbeloppet, utan istället följsamhetsindexeras. Följsamhetsindexeringen införs i två steg. Nästa år är det främst ATP-pensionerna som följsamhetsindexeras medan folkpensionen fortfarande följer prisbasbeloppet. Från och med 2004 följsamhetsindexeras samtliga ålderspensionsutbetalningar förutom garantipensionen. Uppräkningen av pensionsutbetalningarna följer då den allmänna prisutvecklingen om den genomsnittliga inkomsten mätt som förändringen av inkomstindex uppgår till en viss norm, vanligen 1,6 procents tillväxt per år. Om inkomstindex växer snabbare än så sker även en real uppräkning av pensionsutbetalningarna motsvarande skillnaden i indexutvecklingen och normen. Vid en långsammare inkomstillväxt får inte pensionärerna full kompensation för prisutvecklingen, utan ett avdrag görs på motsvarande sätt.

Inkomstindex ska i princip spegla förändringen av den genomsnittliga pensionsgrundande inkomsten per person

Diagram 84 Ohälsa- och arbetsmarknadsrelaterade transfereringar
Procent av BNP

Källa: Konjunkturinstitutet.

med sådan inkomst. Indexalet för ett givet år fastställs under hösten året innan, baserat på inkomstutvecklingen under detta år och de två närmast föregående åren. I höst kommer exempelvis det indextal som bestämmer storleken på pensionsuppräknings vid årsskiftet 2001/2002 att fastställas, baserat på den genomsnittliga inkomstutvecklingen från 1998 till 2001. Den starka konjunkturutvecklingen under de senaste åren har inneburit att den genomsnittliga inkomsten vuxit relativt snabbt. Indexalet för 2002 förväntas i denna prognos bli 106,1 jämfört med 103,2 för 2001, en indexökning på ca 2,8 procent mellan de två åren. Det bör betonas att denna prognos kan komma att ändras eftersom det faktiska utfallet bl.a. är känslig för antalet personer med låga inkomster. Om t.ex. antalet studerande som sommararbetar ökar bidrar detta till att dra ned genomsnittet.

Tabell 23 Inkomstindex

Procentuell förändring

	1999	2000	2001	2002	2003
Inkomstutveckling	-2,6	4,3	3,5	4,0	4,2
KPI juni	0,4	1,0	2,3	1,4	1,6
Prisbasbelopp	36 400	36 600	36 900	37 800	38 300
Inkomstindex	100	101,7	103,2	106,1	110,0
Följsamhetsindex				3,2	2,0

Källa: Konjunkturinstitutet.

För nästa år görs även en särskild justering som har att göra med att ett avdrag för den allmänna pensionsavgiften vid beräkningen av den pensionsgrundande inkomsten infördes 1999. För att kompensera för detta har Riksdagen bestämt att följsamhetsindexeringen 2002 skall beräknas med en norm om -0,4 procent i stället för normalt 1,6 procent. Denna justering i kombination med indexutvecklingen får till följd att berörda pensioner förväntas öka med 3,2 procent 2002 respektive 2,0 procent 2003, en sammanlagd ökning om ca 5,3 procent över de två åren. Då prisbasbeloppet under samma period endast förväntas öka med ca 3,8 procent innebär följsamhetsindexeringen att pensionerna ökar reellt med cirka 1,5 procentenheter utöver den uppräknings som hade skett med tidigare regelverk.

Högre transfereringsutgifter sätter press på utgiftstaken

Statsbudgetens utgifter förutom statsskuldräntorna samt ålderspensionssystemets utgifter begränsas av ett av riksdagen fastlagt utgiftstak. Under de närmaste åren är budgeteringsmarginalen, skillnaden mellan de takbegränsade utgifterna och utgiftstaket, mycket liten. De faktum att en stor del av

transfereringsutgifterna styrs av olika regelverk blir då problematiskt för utgiftstaken. Utgiftstaken är fastlagda nominellt och inga justeringar görs om utgifterna ökar till följd av en snabbare prisökningstakt eller högre arbetslöshet. Ett skäl till detta är att finanspolitiken ska stödja penningpolitiken och verka inflationshämmande. De mycket små kvarvarande budgeteringsmarginalerna medför att automatiska utgiftshöjningar i olika regelsystem måste mötas med diskretionära utgiftsminskningar inom andra områden för att inte utgiftstaken skall hotas. Utgiftstak i kombination med en liten budgeteringsmarginal leder därmed till att de offentliga utgifterna blir mindre konjunkturkänsliga och gör de så kallade automatiska stabilisatorerna mindre effektiva.

Tabell 24 Utgiftstak för staten

Miljarder kronor

	2001	2002	2003
Summa takbegränsade utgifter	784	814	837
Utgiftstak för staten	789	809	839
Budgeteringsmarginal	5	-5	2

Källa: Konjunkturinstitutet.

För innevarande år är hotet mot utgiftstaket relativt litet. Budgeteringsmarginalen är visserligen liten men effekten av en högre inflationstakt slår igenom med en viss fördröjning. För 2002 och 2003 är situationen mer allvarlig. En högre inflationstakt under 2001 innebär att bland annat högre pensionsutgifter under dessa år. På samma sätt leder en högre arbetslöshet än beräknat till högre kostnader för arbetslöshetsersättning och arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Enligt en överslagsmässig kalkyl som baseras på utgifterna i staten och ålderspensionssystemet enligt nationalräkenskaperna finns det ett behov att sänka de takbegränsade utgifterna med ca 5 miljarder kronor nästa år för att inte utgiftstaket skall äventyras. Även för 2003 är utrymmet för ytterligare utgiftsökningar mycket litet. För bägge åren gäller att en eventuell reduktion av sparandeöverskotten i offentlig sektor endast kan ta formen av skattesänkningar.

I tabellen har en utgiftstak 2002 och 2003 justerats ned med 5 miljarder kronor jämfört med de utgiftstak som fastslagits av riksdagen. Det beror på det antagande om en ytterligare skattesänkning nästa år som prognosen baseras på. Denna får till följd att den kommunala skattebasen växer då en större del av den allmänna egenavgiften inte längre är avdragsgill. För att kompensera för detta minskas statsbidragen till kommunerna motsvarande de ökade skatteintäkterna, och därmed sjunker även de takbegränsade utgifterna. En motsvarande justering av utgiftstaken gjordes vid de skattesänkningar som redan genomförts.

Det är också möjligt att utgiftstaken kommer att justeras till följd av den reglering av ålderspensionsavgifter för förtidspensioner som sänker statens utgifter nästa år. Även det rederistöd som i vårpropositionen ändrades från att vara en anslagsutgift till ett skatteavdrag skulle kunna föranleda en justering av utgiftstaken. Om dessa justeringar görs försämras ovanstående kalkyl med ytterligare ca 5 miljarder kronor 2002 och 2003, vilket innebär att även utgiftstaket 2003 är hotat.

Regeringen är enligt lag skyldig att vidta åtgärder om det finns en risk att utgiftstaken kommer att överskridas. Det är därför sannolikt att utgiftstaken kommer att klara sig även 2002 och 2003. Beräkningen som ligger till grund för tabell 24 indikerar därför att utgifterna i prognosen kan komma att sänkas med ytterligare ca 5 miljarder nästa år. Sparandet i den offentliga sektorn skulle då förbättras med motsvarande belopp, eller med ca 0,2 procentenheter av BNP.

Statens överskott övergår till Pensionssystemet

I januari i år genomfördes en överföring mellan AP-fonden och staten på 155 miljarder kronor som medför att pensionssystemets finansiella sparande blir tillfälligt negativt i år. För 2002 och 2003 förutses stabila överskott i pensionssystemet trots att inkomsterna som andel av BNP minskar tillfälligt 2002.

Statens finanser försämras däremot nästa år bl.a. genom den antagna inkomstskattesänkningen. Det beror framför allt på att skatteinkomsterna blir lägre på grund av den skattesänkning som ligger i prognosen.

Statens utgifterna fortsätter att minska som andel av BNP. Det är främst den statliga konsumtionen och investeringarna som växer långsammare än BNP, medan transferringar till hushållen växer ungefär i takt med BNP samtidigt som ränteutgifterna minskar.

Tabell 25 Statens och ålderspensionssystemets finansiella sparande rensat för tillfälliga överföringar

Miljarder kronor, löpande priser

	1999	2000	2001	2002	2003
Redovisat finansiellt sparande					
Staten	78	27	178	-1	18
Ålderspensionssystemet	-41	55	-103	53	68
<i>Överföringar netto från pensionssystemet till staten</i>	96	13	155	0	0
Underliggande finansiellt sparande					
Staten	-18	14	23	-1	18
Ålderspensionssystemet	55	67	52	53	68

Källa: Konjunkturinstitutet

Enligt EU-kommissionen kommer EU-avgiften att sänkas med 2,5 miljarder i år eftersom EU-budgeten uppvisade ett överskott i fjol. Detta minskar transfereringsutgifterna till utlandet med motsvarande belopp.

Överskott i statsbudgeten

Prognoserna över statens finansiella sparande bygger på nationalräkenskapernas redovisning. Budgetsaldot, och därmed statens lånebehov, prognosticeras med hjälp av olika justeringsposter med utgångspunkt i statens finansiella sparande. Det höga finansiella sparandet i år har inte någon motsvarighet i statens budgetsaldo, även om överskottet i budgeten är betydande. Det beror på att endast 46 miljarder av de 155 miljarder som överförs från AP-fonden redovisas som en inkomst i budgeten. Periodiseringar, förfall av bostadsobligationer samt ospecificerade utförsäljningar utgör stora positiva justeringsposter i beräkningarna av budgetsaldot. Konjunkturinstitutet räknar med 15 miljarder i försäljningsintäkter för vart och ett av åren 2001 till 2003. I år har hittills endast inkomster motsvarande 1,6 miljarder kronor av dessa 15 influtit. Ovannämnda justeringsposter bidrar till ett budgetsaldo som är betydligt större än statens finansiella sparande under de närmaste åren.

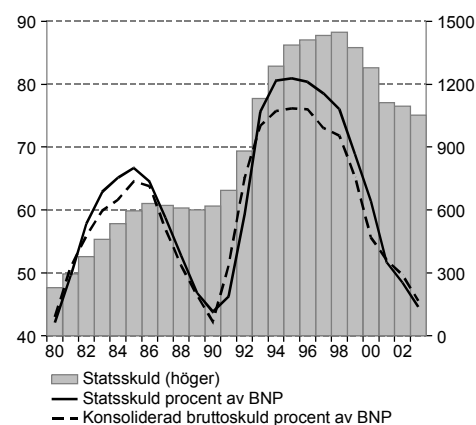
Tabell 26 Sparande och budgetsaldo i staten

Miljarder kronor respektive procent av BNP, löpande priser

	1999	2000	2001	2002	2003
Finansiellt sparande	78	27	178	-1	18
Procent av BNP	3,9	1,3	8,3	-0,0	0,7
Justeringsposter					
Försäljning av aktiebolag	1	75	15	15	15
Överföring från AP-fonden			-109	9	14
Utlåning	-15	-16	-15	-14	-14
Kurs- och valutaförluster	-4	-9	-11	-7	-3
Periodiseringar, övrigt	12	25	14	11	10
Budgetsaldo	82	102	72	13	40
Inleverans från Riksbanken			20		
Överföring från AP-fonden			69		
Övrig värdeförändring		-7	7	3	2
Statsskuld	1 374	1 279	1 111	1 095	1 053
Procent av BNP	68,9	61,4	51,7	48,5	44,6
Konsoliderad bruttoskuld	1 301	1 159	1 119	1 122	1 075
Procent av BNP	65,2	55,6	52,0	49,7	45,6

Källor: Konjunkturinstitutet, Statistiska centralbyrån och Riksgäldskontoret.

Diagram 85 Offentlig skuldsättning
Miljarder kronor respektive procent av BNP

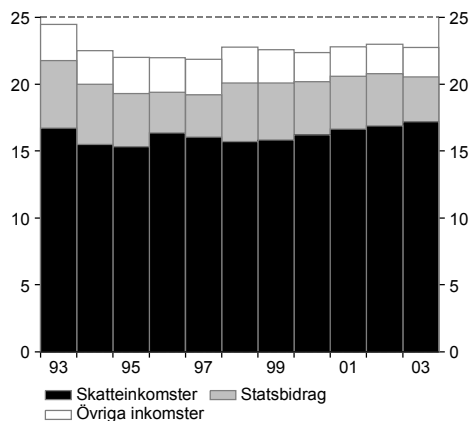
Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Diagram 86 Statens ränteutgifter
Procent av BNP

Källa: Statistiska centralbyrån.

Diagram 87 Kommunsektorns inkomster
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Statsskulden och ränteutgifterna minskar

Statsskulden minskar i år betydligt snabbare än vad budgetsaldot indikerar. Detta beror i första hand på överföringen av statsobligationer från AP-fonderna. Dessa minskade statsskulden med 69 miljarder vid senaste årsskiftet utan att budgetsaldot påverkades. På samma sätt kommer Riksbankens extra inleverans till staten på 20 miljarder kronor i år utan att minska statsskulden och inte påverka budgetsaldot. För 2002 och 2003 förutses en fortsatt amortering av statsskulden, men i betydligt mindre omfattning än i år. Eftersom 30 procent av statsskulden är upplånad i utländsk valuta påverkas den också av förändringar i kronans växelkurs. En starkare växelkurs i prognosen bidrar till att minska skulden.

Ränteutgifterna faller också brant under prognosperioden, trots att utgifterna för i år är närmare 2 miljarder högre än enligt föregående prognos. Försvagningen av kronan gör att räntebetalningarna till utlandet ökar. Trots denna upprevidering minskar ränteutgifterna med 16 miljarder mellan 2000 och 2001 som en följd av den kraftigt minskande statsskulden. För 2002 och 2003 fortsätter ränteutgifterna att falla men i långsammare takt.

Även kommunernas finanser visar överskott

De kommunala finanserna utvecklas fortsatt positivt. Primärkommunerna väntas uppvisa ett positivt finansiellt sparande såväl i år och som fortsättningsvis under prognosperioden. Landstingskommunernas finansiella sparande förbättras något i år och nästa år men bedöms trots det förbli svagt negativt under prognosperioden.

Tabell 27 De kommunala finanserna

Miljarder kronor, löpande priser

	1999	2000	2001	2002	2003
Inkomster	450	466	490	519	537
Utgifter	453	464	484	512	534
Finansiellt sparande	-3	2	6	7	3

Anm. Både inkomster och utgifter minskade med ca 10 miljarder kronor 2000 till följd av att Svenska kyrkan detta år flyttas från kommunsektorn till hushållssektorn.

Källor: Konjunkturinstitutet, och Statistiska centralbyrån.

Ett antal regeländringar de närmaste åren får till följd att skatteunderlaget ökar för kommunerna medan statsbidragen minskar i motsvarande utsträckning. I prognosen antas att inkomstskatterna sänks nästa år motsvarande en fjärdedel av egenavgifterna till pensionssystemet. Kommunernas skatteintäkter ökar då med drygt 5 miljarder kronor till följd av att avdragen för egenavgiften minskar, vilket höjer den be-

skattningsbara förvärvsinkomsten. År 2003 försvinner det särskilda grundavdraget för folkpensionärer vilket även det höjer det kommunala skatteunderlaget. Reformerna regleras enligt finansieringsprincipen så att statsbidragen minskas i motsvarande grad.

Flera andra beslutade eller föreslagna regleringar som t.ex. maxtaxan inom barnomsorgen, ett förbehållsbelopp inom äldreomsorgen, ökad tillgänglighet i vården m.m. ökar kostnaderna för kommunerna och föranleder därmed motsvarande balanserande justeringar av statsbidragen. Effekten av ovannämnda regeländringar på statsbidragen är samlade i tabell 28. Regeländringar som innebär att statsbidragen sjunker är redovisade som minusposter i tabellen. Den sammanlagda förändringen innebär att statsbidragen ökar med 150 miljoner kronor 2001, och sedan minskar med 4 320 miljoner 2002 respektive 15 820 miljoner kronor 2003. Se även avsnittet *Offentlig konsumtion ökar snabbare*, sid.33.

Tabell 28 Regeländringar som påverkar statsbidragen

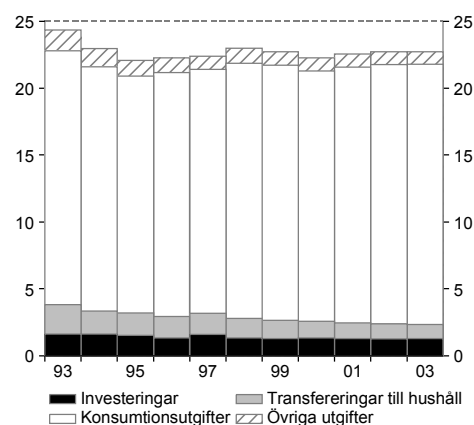
Miljoner kronor, löpande priser

	2001	2002	2003
Skatteunderlagseffekter			
Garantipension och slopat särskilt grundavdrag pensionärer			-12 500
Antagen skattesänkning		-5 300	-5 500
Regleringar enligt finansieringsprincipen			
Barnomsorgsreformen	150	500	1 700
Förbehållsbelopp för äldre		650	650
Ökad tillgänglighet i vården		1 250	1 250
Vårdhögskolor		-1 420	-1 420
Förändringar totalt	150	-4 320	-15 820

Källa: Konjunkturinstitutet.

Även kommunernas kostnader för socialbidrag kan väntas påverkas av den ekonomiska utvecklingen och föreslagna regeländringar under prognosperioden. En fortsatt ökning av sysselsättningen, höjt tak och golv i arbetslöshetsersättningen, höjt bostadstillägg fr.o.m. 2002 för pensionärer minskar beroendet av socialbidrag och förbättrar således kommunernas finanser.

Diagram 88 Kommunsektorns utgifter
Procent av BNP

Källor: Konjunkturinstitutet och Statistiska centralbyrån.

Prognosjämförelse

I detta avsnitt jämförs den nuvarande prognosen med den som publicerades i konjunkturläget mars 2001. Denna typ av jämförelse är sedan mars 1997 ett permanent inslag i konjunkturläget. Konjunkturinstitutets praxis är att utgå från beslutade skatte- och transfereringsregler. Denna gång gör Konjunkturinstitutet ett avsteg från denna praxis, eftersom sannolikheten bedöms vara hög för att inkomstskatterna sänks 2002. Detta antagande innebär, allt annat lika, att hushållens inkomster ökar och statens finanser försämras jämfört med föregående prognos. Således är skillnader mellan olika prognoser inte bara en följd av egentliga prognosfel, utan även en konsekvens av förändringar av förutsättningar som skett mellan prognostillfällena.

Tabell 29 Konjunkturinstitutets nuvarande prognos för 2001 och 2002 jämfört med marsprognosen

Procentuell förändring när annat inte anges

	2001		2002	
	Juni-01	Differens	Juni-01	Differens
USA	1,8	-0,2	2,5	-0,2
Japan	0,7	-0,6	1,0	-0,7
Euroområdet	2,4	-0,4	2,7	0,0
Tyskland	1,8	-0,6	2,5	-0,1
Frankrike	2,6	-0,1	2,6	0,1
Storbritannien	2,2	-0,3	2,4	0,0
OECD	1,9	-0,6	2,6	-0,2

Anm. Differensen avser skillnaden mellan prognosen i mars 2001 och nu i juni 2001. Ett positivt värde anger en upprevidering.

Källa: Konjunkturinstitutet.

De internationella konjunkturutsikterna har försvagats sedan marsprognosen. Prognosen för BNP-tillväxten i Japan 2001 och 2002 är nedreviderad till följd av de låga utfallssiffrorna och försämrade exportutsikter. Prognosen för tillväxttakten i USA är också den något nedreviderad för både 2001 och 2002 i förhållande till marsprognosen. Tillväxtutsikterna i euroområdet framstår nu som något sämre eftersom varuexporten mattats av under första kvartalet. Även inhemsk efterfrågan dämpades i euroområdet till följd av det högre oljepriset och nedgången på aktiebörserna.

Den svenska tillväxttakten har reviderats ned för innevarande år sedan förra prognosen. Revideringen beror på en mer markerad internationell konjunkturavmattning samt en lägre inhemsk efterfrågan. Denna bild kan bl.a. utläsas av det preliminära utfallet för första kvartalet från nationalräkenskaperna. Den internationella konjunkturavmattningen har fått genomslag speciellt på IT-sektorn, som har utvecklats sämre än väntat, vilket särskilt drabbar den svenska exportindustrin. Den dämpade inhemska efterfrågan gäller främst hushållens konsumtion av sällanköpsvaror och tjänster som har utvecklats svagare än väntat sedan föregående prognos.

Även investeringskostnaderna för den kommande generationens mobilnät (UMTS) är nedreviderade i år. Efterfrågeutvecklingen väntas dock ta fart under nästa halvår, i takt med återhämtningen i den nordamerikanska ekonomin. I sin senaste prognos för Sveriges ekonomi har OECD också reviderat ned BNP-tillväxten för innevarande år. OECD reviderade dock upp tillväxten för nästa år, medan Konjunkturinstitutets marsprognos för nästa år fortfarande står fast.

Tabell 30 Konjunkturinstitutets nuvarande prognos för 2001 och 2002 jämfört med marsprognosen

Procentuell förändring när annat inte anges

	2001		2002	
	juni-01	Differens	juni-01	Differens
TCW-index ¹	131,2	+4,6	126,5	+4,2
Reporänta ¹ , procent	4,0	0,0	4,25	0,0
Statsobligationer, 5 år ¹	4,7	0,0	5,0	+0,2
BNP	2,0	-0,9	3,1	0,0
Hushållens konsumtionsutgifter	2,0	-0,4	2,6	0,0
Offentliga konsumtionsutgifter	1,2	-0,1	1,2	+0,1
Fasta bruttoinvesteringar	5,2	-1,5	6,3	+0,7
Lagerinvesteringar	-0,3	0,0	-0,1	-0,1
Export av varor och tjänster	4,1	-2,8	6,3	0,0
Import av varor och tjänster	4,4	-2,3	5,9	+0,1
Sysselsättning, antal	1,9	+0,2	0,8	-0,2
Öppen arbetslöshet ²	4,1	+0,2	3,7	+0,1
Kontantlön per timme	4,0	-0,1	4,0	0,0
KPI, årsgenomsnitt	2,4	+0,8	1,8	+0,3
UND1X, årsgenomsnitt	2,4	+0,9	1,7	+0,2
Real disponibel inkomst	4,2	-0,4	3,9	+0,7
Industriproduktion	2,1	-1,9	3,8	-0,9
Bytesbalans ³	2,1	-0,3	2,1	-0,5
Statens budgetsaldo, mdkr	72,3	-6,0	12,9	-18,7
Offentligt finansiellt sparande ³	3,8	-0,3	2,6	-0,9

¹ December respektive år.

² I procent av arbetskraften.

³ I procent av BNP.

Anm. Differensen avser skillnaden mellan prognosen i mars 2001 och nu i juni 2001. Ett positivt värde anger en upprevidering.

Källa: Konjunkturinstitutet.

I mars gjordes bedömningen att kronan gradvis skulle komma att förstärkas under 2001 och 2002. Kronförsvagningen under de senaste månaderna betraktas som tillfällig och Konjunkturinstitutet fortsätter att räkna med en appreciering av kronan. Men den nuvarande svaga värderingen av kronan får ett visst genomslag på prognosen för 2002.

De långa räntorna är uppreviderade för Sverige, USA och euroområdet, främst beroende på att de långa räntorna tenderat att stiga sedan slutet av mars. Detta kan tolkas som oro

hos marknadsaktörerna för stigande inflation. Prognosen för korta räntorna i omvärlden revideras däremot ned till följd av den vikande internationella konjunkturen. Prognosen för den svenska reporäntan kvarstår.

Inflationen i år bedöms bli ca 1 procentenhet högre jämfört med marsprognosen. Bakom revideringen ligger höga utfall sedan marsprognosen och en svagare krona som ger högre importerad inflation. De höga utfallen förklaras dels av fler prisnivåhöjningar som påverkar inflationen tillfälligt, men också av ett något större genomslag av ett högt resursutnyttjande än vad som antogs i mars. Nästa år faller inflationstakten tillbaka och är då i linje med prognosen i mars, även om den inhemska inflationen bedöms bli högre samtidigt som importerad inflation bedöms bli lägre.

Löneprognosen från mars är något nedreviderad för 2001 vad gäller timlöner inom industrin, främst på grund av ett dämpat efterfrågetryck och lägre vinstmarginaler inom industrin.

En oväntat stark sysselsättningsutveckling under inledningen av året ligger bakom upprevideringen av sysselsättningsprognosen för 2001, trots att en avmattning väntas under resten av året. Även utbudet har utvecklats starkare än väntat, vilket innebär att prognosen för arbetslösheten är uppreviderad. Arbetsmarknaden följer konjunkturförloppet med en viss tidsfördröjning, vilket förklarar den starka arbetsmarknaden trots vikande konjunktur. Sysselsättningen nästa år väntas stiga i långsammare takt än vad den bedömdes göra i marsprognosen.

De offentliga finanserna är något svagare i denna prognos än i mars. De nedreviderade siffrorna på tillväxten, hushållens konsumtion m.m. i år får negativa följder på skatteinkomsterna. Samtidigt ökar utgifterna något nästa år till följd av den högre inflationstakten. Nästa år minskar också inkomsterna med 13 miljarder kronor när inkomstskatterna sänks som ett led i att kompensera hushållen för egenavgiften till pensionssystemet. Det sistnämnda beror dock på antagna skattesänkningar 2002.